

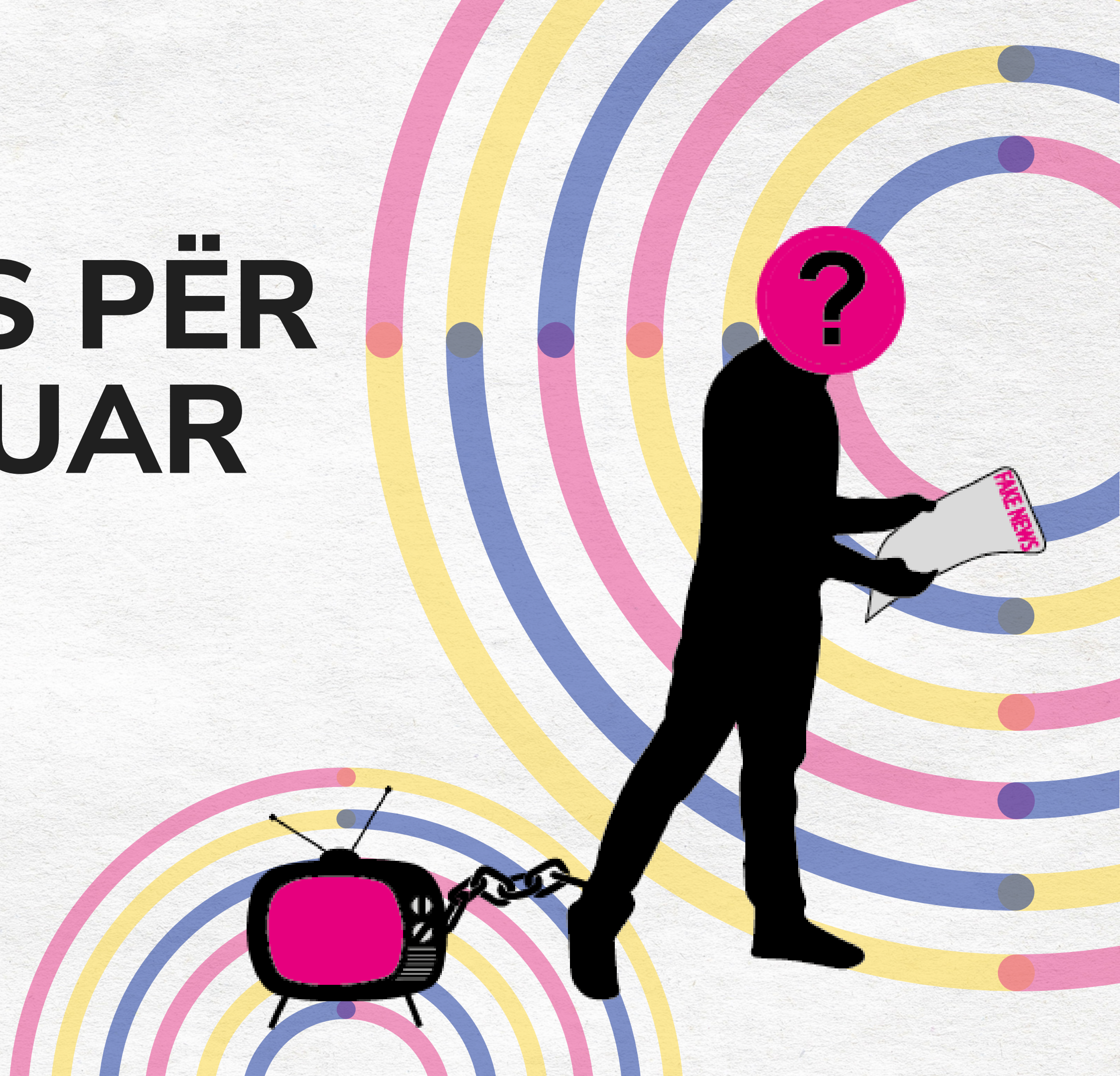

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

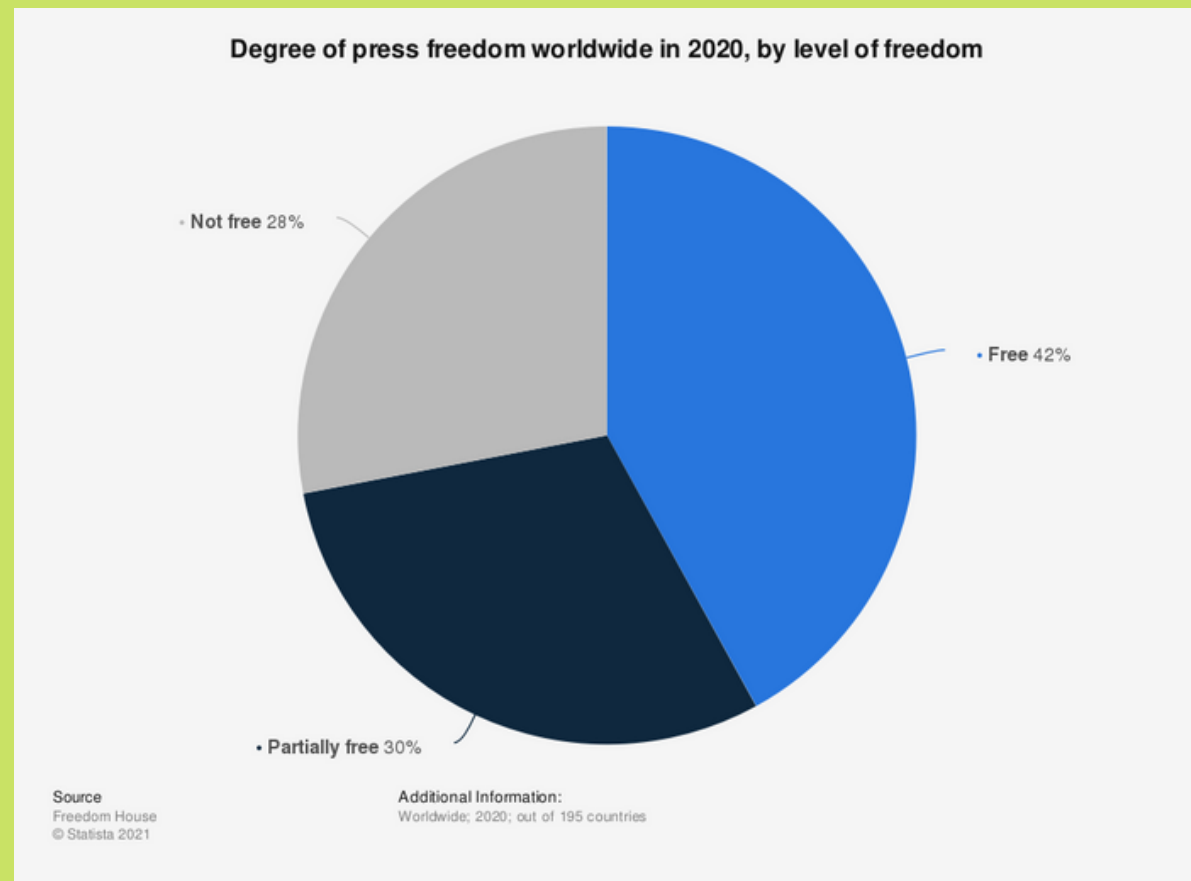
STRUCTURED LEARNING
FOR AWARENESS IN MEDIA

2021 UDHËZUES PËR TË PUSHTUAR LAJMET E RREME NJË NISMË E **SLAM**

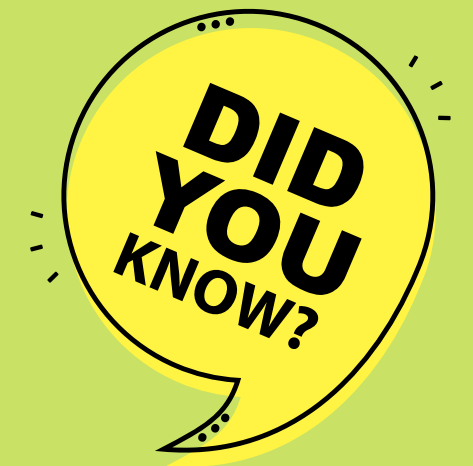

Sqarim:

Mbështetja e Komisionit Evropian për prodhimin e këtij publikimi nuk do të thotë miratim të përmbajtjes, e cila pasqyron vetëm pikëpamjet e autorëve, dhe Komisioni nuk mund të bëhet përgjegjës për ndonjë përdorim të informacionit që përmbahet në të.

"Në vitin 2020, liria e shtypit gëzohej nga 42 përqind e vendeve në mbarë botën. Megjithatë, kjo korrespondon me vetëm 20 përqind të popullsisë globale. Në 30 përqind të vendeve kishte liri të pjeshme të shtypit dhe 28 përqind nuk kishin fare liri shtypi."

Burimi: Statista, 2021

Përmbajtja

- Mesazhi mirëpritjes 4
- Çfarë është slam? 5
- Njihuni me ekipin! 6
- Manual i zbulimit të lajmeve të rreme 7-9
- Llojet e dezinformatave 10-12
- Burimet online për kontrollin e fakteve 13-15
- Si të dekodoni lajme të rreme? 16-17
- Temat kryesore në lidhje me lajmet e rreme në vitin 2021 18
- Pozicioni i grave migrante 19-23
- Imazhi i migrantëve në mediat boshnjake 24-25
- Donald Trump - Lajme të rreme, a ka ndonjë të vërtetë? 26-28
- Indeksi i Lirisë së Shtypit - Analizimi i të dhënave 29-31
- Romët në sytë e mediave gjatë emigrantëve 32-35
- "Lajme që ju nuk besoni" - Perspektivat e audiencës në rreme 36-42
- Dita Botërore e Lirisë së Shtypit 43-45
- George Orwell - Shkrimtar me një imagjinatë të gjallë / George Orwell's 1984 Si një skenar i përjetshëm 46-52
- Lajme të rreme - përkufizimet dhe karakterizimi 53-58
- Indeksi i lirisë së medias për 2021! 59-63
- Tregimi dhe kontrolli i fakteve 64-66
- Shikim në Turqi 67-69
- E Vërtetë Apo e Gabuar? 70-73
- Fake, por jo më kot: Lajme në Itali 74-76
- Pandemia e lajmeve të rreme në Serbi 77-79
- Insight në Malazezin "Lajmet e rreme të organizuara dhe fushatën e dezinformimit" 80-84
- E vërteta me shumë fytyra - lajme të rreme në Bosnje dhe Hercegovina 85-88
- Lufta e lajmeve të rreme në Bullgari 89-91
- Hapat e ardhshëm 92
- Faleminderit! 93
- Mirënjohje 94

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

MIRËSEVINI

Doracaku i SLAM për zbulimin e lajmeve të rremë është një nga mjetet e zhvilluara gjatë një përpjekjeje 2 vjeçare të të gjithë atyre që ishin të përfshirë në zbatimin e këtij projekti. Përmbajtja e këtij manuali varion nga përkufizimi i lajmeve të rreme, shembuj të rëndësishëm të tyre dhe në fund të fundit një shumëllojshmëri strategjish të dizajnuara për të ulur ndikimin e tyre. Një udhëtim me një mijë hapa fillon me hapin e parë, dhe ky manual përfaqëson hapin e parë në udhëtimin tonë.

Drejt një bote pa manipulim të lajmeve.

Çfarë është

SLAM?

Të mësuarit e strukturuar për ndërgjegjësimin në media

Mësimi i strukturuar për ndërgjegjësimin në media "(SLAM) synon të rrisë ndërgjegjësimin e të rinjve dhe të menduarit kritik të tyre për rolin e mediave si një sfidë dhe parakusht për një shoqëri më gjithëpërfshirëse ndaj emigrantëve dhe refugjatëve.

STRUCTURED LEARNING
FOR AWARENESS IN MEDIA

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

T
a
k
o
n
i
e
k
i
p
i
n
!

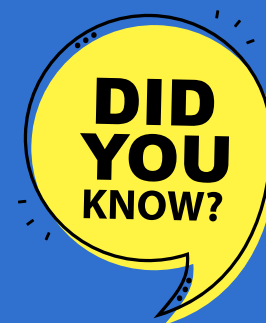
Projekti po përfshin 7 organizata partnere nga BE dhe vendet jo-BE: Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina, Bullgaria, Italia, Mali i Zi, Serbia dhe Turqia.

#SLAM

Manual i zbulimit të lajmeve të rreme

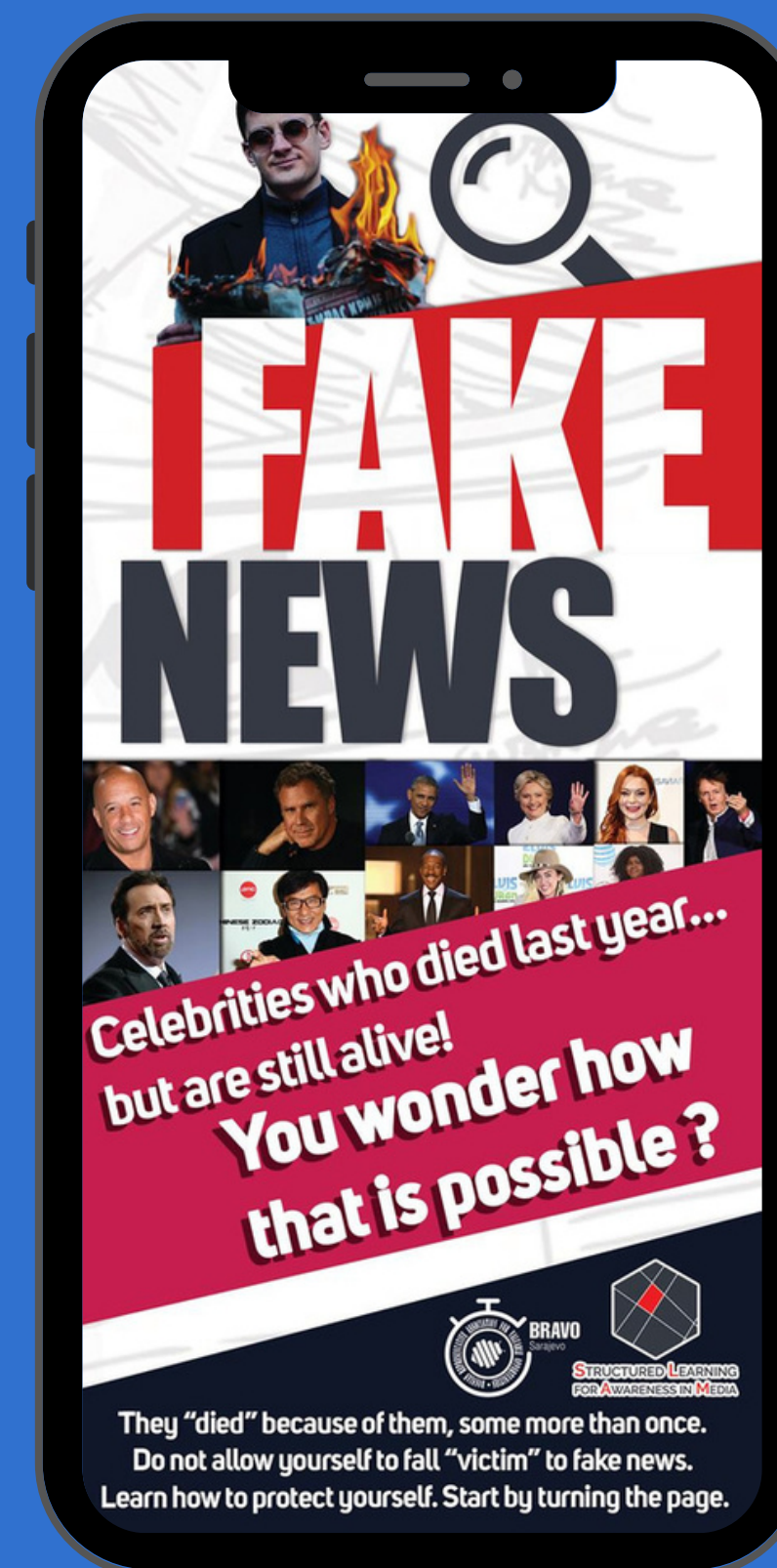

A e dini se?

Një studim i MIT zbuloi se tregimet e rreme kishin 70% më shumë mundësi të merrnin retweeted në Twitter në krahasim me ato të sakta.

44% e njerëzve pranojnë të jenë mashtruar nga lajme të rreme të paktën një herë. (Sondazhi Global IPSOS 2019).

Me mbi 1.8 miliardë përdorues aktivë në muaj në 2016, Facebook bazonte 20% të lajmeve totale në faqe të besueshme dhe deri në 50% të të gjithë lajmeve në faqe të rreme.

#SLAM

Faktet (Pjesa 1)

- Shfaqja e lajmeve të rreme është bërë një problem i madh me burimet e lajmeve online. Mund të bëhet një dallim midis tre lloje të lajmeve të rreme në një nivel konceptual: trillime serioze, mashtrime dhe satirë. Trillime serioze janë zakonisht artikujt e lajmeve të shkruara mbi bazën e informacione të rreme, duke përfshirë thashethemet mbi të famshmit. Mashtrimi i referohet informacioneve të rreme të ofruara nga mediave sociale, shpesh të kontrolluara nga platformat tradicionale të lajmeve. Sa për satirën, ajo i referohet përdorimit të humorit në lajme për të imituar lajmet e vërteta, por përmes ironisë dhe absurditetit.
- Hulumtimet kanë treguar se besimi i njerëzve në aftësinë e tyre për të gjetur informacion në internet i bën ata tepër të sigurt që ky informacion është i saktë. Në rastin tjetër, u tregua se dogmatizmi dhe fundamentalizmi fetar i cili i drejtoi njerëzit drejt besimit të lajmeve të rreme u shoqërua me mungesën e një mendimit kritik.
- Është e rëndësishme të theksohet se jo të gjitha lajmet dhe informacionet e publikuara nga burimet jozyrtare të lajmeve janë domosdoshmërisht të rreme. Megjithatë, shumë burime jozyrtare janë raportuar gjerësisht si jo të besueshme nga vendet e njohura.
- Ka edhe fenomene të caktuara psikologjike që pengojnë aftësinë tonë për të dekoduar lajme të rreme. Ne do të përmendim disa prej tyre më poshtë.
- Njerëzit zakonisht janë të prirur për të arritur në konkluzione për vërtetësinë e gjërave që ata dëgjojnë, bazuar në atë se sa të njohura janë ato gjëra. Kjo do të thotë që sa më e njohur i duket diçka një individ, aq më i prirur është ai që ta besojë atë pa kontrolluar legjitimitetin e burimit nga i cili ka ardhur informacioni.

Faktet (Pjesa 2)

- Ka të ngjarë që disa individë të arrijnë në përfundimin se diçka është e vërtetë sepse i përshtatet imagjinatës së tyre.
- Është normale të pyesim për arsyen e përhapjes së lajmeve të rreme. Arsyet për një praktikë të tillë mund të jenë të ndryshme, por më së shpeshti kanë të bëjnë me marrjen e reklamimit të shpejtë. Ky lloj reklamimi quhet "Clickbait" dhe shembujt janë të shumtë.
Një nga shembujt është "Shtatëmbëdhjetë të famshëm që kanë kryer kirurgji plastike" ose "Ju nuk do të besoni numrin 11". Titujt si ky janë të fokusuar tek reklamimi dhe nuk kanë asnjë vlerë si lajme.
- Procesi i nxjerrjes së konkluzioneve në lidhje me një pjesë të informacioneve, në një mënyrë që është e ngjashme me tërësinë e besimeve personale të një individi quhet paragjykim i konfirmimit. Njerëzit kanë më shumë gjasa të besojnë lajmin nëse tërësia e besimeve personale të tyre përforcohet nga lajmi në fjalë.
- Sistemi i besimit është përforcuar nga faktet e lartpërmendura. Nga ana psikologjike, ky është një rast me të cilin dakortësia e lajmit me mendimin personal të gjithësecilit përforcon besimin në vërtetësinë e tij, ndërsa mosdakortësia shkakton dyshim tek lajmi.
- Të qenit të vetëdijshëm për këto taktika të përdorura nga ata që përhapin lajme të rreme, është një ndihmesë e madhe për evidentimin e lajmit të rremë, veçanërisht sepse lajmi i rremë është krijuar për të qenë plotësues i besimeve të njerëzve dhe njerëzit e ndjenë atë si një fakt të vërtetë.

Llojet e keqinformimeve

1) Lidhje e rreme

Ky lloj i veçantë i lajmeve të rreme është zakonisht aksidental dhe ndodh për shkak të keqpërdorimit të anës vizuale dhe titrave, të cilat nuk janë të lidhura me përmbajtjen e lajmit. Megjithatë, ato përdoren me qëllim për të arritur sa më shumë lexues.

2) Satira / Parodi

Përmbajtja e cila është krijuar qëllimisht për të bërë shaka rreth çështjes që i referohet. Megjithatë, duhet të shkruhet në një mënyrë që tregon dukshëm natyrën e saj, në mënyrë që të shmanget shpërndarja e saj si një si lajm i vërtetë.

3) Përmbajtja mashtruese

Lloji i përmbajtjes i cili është i përshtatur në një mënyrë të tillë që i referohet individëve ose detajeve që nuk kanë lidhje me përmbajtjen e lajmit. Kjo zakonisht ndodh për shkak të mungesës së aftësisë gazetareske ose ndikimit të politikës, ose thjesht për shkak të etikimit të opinionëve si lajme.

4) Kontekst i rremë

Përmbajtja e cila është e vlefshme dhe e vërtetë, por për shkak të falsifikimit të kontekstit, humbet kredibilitetin e saj. Zakonisht ndodh kur thëniet u atribohen personave që nuk i kanë thënë ose datat përdoren gabimisht. Ky lloj i përmbajtjes herë pas here shfaqet në faqet që nuk kontrollojnë gjerësisht faktet, dhe synon qartë ndikimin e opinionit publik.

5) Përmbajtja e paidentifikuar

Imitimi i burimeve të besueshme në mënyrë që të nxjerrë lexues ose të dëmtojë besueshmërinë e burimit që është duke u imituar. Kjo është taktika më shpesh e shfrytëzuar në propagandë nga ata, qëllimi kryesor i të cilëve është të marrin një fitim pa u shqetësuar për vërtetësinë e informacionit.

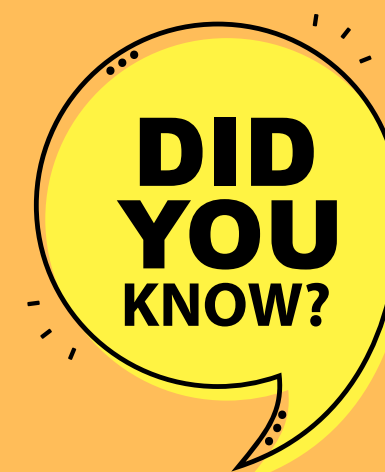
6) Përmbajtja e manipuluar

Përmbajtje që krijohet nga ngatërrimi i informacionit, qoftë nga manipulimi digjital i multimedias ose thjesht duke cituar burime të gabuara. Zakonisht është e dallueshme, por ndonjëherë nuk trajtohet me shpejtësi të mjaftueshme, gjë që sjell përhapjen e saj.

7) Përmbajtja e fabrikuar

Kjo lloj përmbajtjeje nuk ka asnjë vlerë, dhe ekziston vetëm për të përhapur një mashtrim. Zakonisht krijohet duke krijuar video të rreme për të shoqëruar tekstet e fabrikuara të cilat janë paraqitur si fakte të lajmeve.

"Një faktor që mund të ndikojë shumë në besimin në lajme është kanali ku publikohen. Në nivel global, mediat sociale shihen si një burim më pak i besueshëm i lajmeve kurse Radio dhe Televizioni në BE shihen si më të besueshme. Në klimën aktuale të lajmeve të rreme dhe polarizimit të ngjarjeve politike, të rinjtë në mbarë botën e kanë të vështirë të besojnë në mediat masive, dhe ky qëndrim shihet edhe mes brezave më të vjetër".

Burimi: Statista, 2021

Cilat janë programet më të mira online për kontrollin e fakteve?

Faqja e internetit "Kontrolli I fakteve"

Përveç kësaj, ja vlen të shtohet, që për të udhëhequr përdoruesit, tema specifike duke përfshirë shkencën, politikën dhe thashethemet e internetit, seksionet e specializuara shfaqen në anën e djathtë të ekranit.

FULLFACT

Një organizatë bamirëse e regjistruar dhe e pavarur jofitimprurëse në MB. Kjo faqe përpiqet të jetë e paanshme në raportimin e saj. Ajo ofron Paketën e Veglave të Fakteve të plota si një mjet trajnimi për të ndihmuar individët dhe shkollat me kontrollimin e fakteve.

HOAX-SLYER

Kombinon udhëzues edukativë dhe informacion rreth mashtrimeve, një veçori kërkimi, si dhe kategoritë e shfletueshme në një uebsajt të sapohapur.

SNOPE

Kjo është në fakt një nga faqet më të gjata të kontrollit të fakteve. Faqja ka fituar dy çmime Webby dhe lejon kërkimin me fjalë kyçe ose URL, ka filtra për të skanuar sipas llojeve të mediave dhe gjithashtu përfshin një seksion "të rastësishëm" që shfaq postime arbitrare mbi thashethemet.

"Kontrolli I fakteve"

1) FactCheck

<http://www.factcheck.org/>

Përveç kësaj, ja vlen të shtohet që për të udhëhequr përdoruesit tema specifike duke përfshirë shkencën, politikën dhe thashethemet e internetit, seksionet e specializuara shfaqen në anën e djathtë të ekranit.

2) Full Fact

<https://fullfact.org/about/>

Një organizatë bamirëse e regjistruar dhe e pavarur jofitimprurëse në MB. Kjo faqe përpiket të jetë e paanshme në raportimin e saj. Ajo ofron Paketën e Veglave të Fakteve të plota si një mjet trajnimi për të ndihmuar individët dhe shkollat me kontrollimin e fakteve.

3) Hoax-Slayer

<http://hoax-slayer.net/>

Kombinon udhëzues edukativë dhe informacion rreth mashtrimeve, një veçori kërkimi, si dhe kategoritë e shfletueshme në një uebsajt të sapohapur.

4) Kontrolluesi i fakteve: E vërteta pas retorikës. Washington Post

https://www.washingtonpost.com/news/fact-checker/?utm_term¼.a243fd45d352

Imitimi i burimeve të besueshme për të tërhequr lexuesit ose për të dëmtuar besueshmërinë e burimit që imitohet. Kjo është taktika e përdorur më shpesh në propagandë dhe nga ata, qëllimi kryesor i të cilëve është të nxjerrin një fitim pa u shqetësuar për besueshmërinë e informacionit.

5) Politifact

<http://www.politifact.com/truth-o-meter/>

Politifact ofron tabela për verifikimin e fakteve të pretendimeve të bëra nga anëtarët e medias, duke përfshirë ekspertë, kolumnistë dhe analistë politikë. Ndoshta më i njohur për Truth-o-Meter dhe Trump-o-Meter, kjo faqe ofron kërkimin dhe shfletimin sipas artikujve, njerëzve, radios, blogerëve, gazetave dhe shumë më tepër.

6) Snopes

<http://www.snopes.com/>

Kjo është në fakt një nga faqet më të gjata të kontrollit të fakteve. Faqja ka fituar dy çmime Webby dhe lejon kërkimin me fjalë kyçe ose URL, ka filtra për të skanuar sipas llojeve të mediave dhe gjithashtu përfshin një seksion "të rastësishëm" që shfaq postime arbitrare mbi thashethemet.

The Washington Post

POLITIFACT

Snopes

1) Si të deshifroni lajmet e rreme?

1)

Mundohuni ta shikoni atë nga këndvështrime të ndryshme dhe bëjini vetes pyetjet e mëposhtme: "Pse është shkruar kjo histori? Ndoshta po përpiqet të më bëjë të klikoj në një faqe tjetër interneti? A është për të më bindur për një këndvështrim të caktuar? A mund të jem unë i njëanshëm ndaj tij për shkak të bindjeve të mia?"

2)

Kini kujdes nga emrat e pazakontë të domeneve të nivelit të lartë, të tillë si ".com.co" që janë krijuar për t'u dukur legjitime, por shpesh janë versione të rreme të një burimi. Nëse vëreni fjalë si "blogger" ose ".wordpress" në domen, kjo zakonisht tregon se është një blog personal dhe jo një burim lajmi.

3)

Inspektoni faqen për t'u siguruar që është legjitime. Ju mund të kontrolloni misionin e saj dhe informacionin e kontaktit për të kuptuar nëse është lajm, satirë ose opinion. Lexoni titujt e kaluar që janë klikuar, dhe vini re nëse dikush është cituar apo jo dhe verifikoni informacionin në faqe të tjera të internetit.

4)

OBSERVE THE TEXT

A ka tekste gabime drejtshkrimore apo shenjat e duhura të pikësimit? Kjo mund të jetë një e dhënë që mund të ndihmojë në zbulimin e përmbajtjes së thjeshtë të fabrikuar, pasi shumica e burimeve me reputacion kanë standarde të larta korrektimi dhe gramatikore.

5)

DETECT THE IMAGES

Mbani në mend se fotot lehtësisht mund të modifikohen dhe manipulohen. Për shembull, hijet e çuditshme në imazh ose skajet e dhëmbëzuara rreth një figure janë disa gjëra të cilat duhet ti shihni me kujdes, por ndonjëherë edhe këto mund të duken të përsosura.

6)

EXPLORE WITH THE EXPERTS

Nëse një histori duket e dyshimtë, ose nuk duket e cituar siç duhet, mund të merrni parasysh të pyesni një ekspert në këtë fushë ose të konsultoheni me një faqe për kontrollin e fakteve.

DEVELOP A CRITICAL MINDSET

EXAMINE THE URL

CHECK THE SOURCE AND EVIDENCE

OBSERVE THE TEXT

DETECT THE IMAGES

EXPLORE WITH THE EXPERTS

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Temat kryesore në lidhje me lajmet e rreme në 2021

Vazhdo të lexosh se çfarë ka hulumtuar ekipi SLAM deri tani

STRUCTURED LEARNING
FOR AWARENESS IN MEDIA

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

FAKE NEWS

Pozicioni i Grave Emigrante

STRUCTURED LEARNING
FOR AWARENESS IN MEDIA

Autore: Natalia Vuković
BRAVO BiH

Para disa ditësh festuam Ditën Ndërkombëtare të Gruas. Vetëm një ditë në vit kujtojmë luftën për të drejtat e grave, luftën e gjatë dhe të pandërprerë të grave në mbarë botën për një pozicion të barabartë në familje, shoqëri, në punë, në institucionet arsimore, në rrugë dhe kudo. Kjo ditë është shumë e rëndësishme për realizimin e të drejtave themelore të njeriut, veçanërisht të drejtën për punë dhe kushte dinjitoze të punës, ushtrimin e të drejtave zgjedhore dhe eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave.

Të gjithë pushtetarët, qeveritarët, presidentët, filantropët e kanë përmbushur detyrën dhe kanë dërguar mesazhe të forta mbështetjeje për gratë, duke vënë në dukje rolin e tyre në shoqëri. Të jemi të forta, të guximshme, të luftojmë për të drejtat tona. Se duhet të arsimohemi, të jemi elokumente, ambicioze, etj... Sa bukur tingëllon. Demokratike. Por a është vërtet kështu?

Po ato gra që luftojnë për të drejtat minimale ekzistenciale, si e drejta për strehim, ushqim, veshjembathje, e drejta për kujdes shëndetësor? Pa përmendur të drejtat si ndalimi i dhunës, ndalimi i skllavërisë, ndalimi i diskriminimit.

Ndoshta pyetja më realiste është nëse ato kanë të drejtë të luftojnë dhe çfarë mekanizmash luftimi janë në dispozicion të tyre, duke pasur parasysh një grusht ligjesh, rregulloresh dhe konventash që janë thjesht një shkronjë e vdekur në letër?

Mund të themi se viti 2020 ishte shumë i vështirë dhe i pamëshirshëm për të gjithë botën dhe solli më shumë probleme për migrantët në Bosnje dhe Hercegovinë (BH) dhe vende të tjera – nga përhapja e lajmeve të rreme në rrjetet sociale, ngacmimet mediatike, dhuna në kufi, frikësimi, dhe persekutimi, përjashtimi social deri në marginalizimin e kategorive më vulnerabël.

Grupet veçanërisht të cenueshme në popullatën migrante janë gratë, të cilat shpesh abuzohen nga tregtarët dhe kontrabandistët. Për shkak të pasigurisë, situatës së pafavorshme politike në vend dhe varfërisë, mijëra prej tyre janë larguar nga shtëpitë e tyre në kërkim të azilit. Të ekspozuar ndaj problemeve të ndryshme si shqetësimet për vazhdimin e rrugëtimit, presioni për të ruajtur familjet e tyre, madje edhe dhuna, ata po përjetojnë gjithnjë e më shumë rënie të humorit, letargji, stres, gjë që kontribuon në rritjen e simptomave depresive dhe traumave. Vetëm disa nga rreziqet me të cilat përballen në rrugën e tyre për një jetë dhe siguri më të mirë janë rreziku i trafikimit të qenieve njerëzore, ngacmimi seksual, shfrytëzimi, dhuna, ngacmimi gjatë udhëtimit, të cilat lehtësohen shumë nga padukshmëria ligjore – mungesa e dokumenteve të identifikimit dhe pamundësia për të ushtruar të drejtat, barrierat gjuhësore dhe mosnjohja e kulturës së vendeve ku kalojnë. Gratë dhe vajzat përballen me vështirësi shtesë kur zhvendosen nga lufta. Një sistem i papërshtatshëm dhe jofunksional i mbrojtjes i lejon autorët të abuzojnë pa u ndëshkuar.

Mungesa e strehimoreve, mbipopullimi në kampe me kushte jashtëzakonisht të vështira jetese, ndriçimi i dobët, tualetet publike që nuk mbyllen, hapësirat e përbashkëta pa sferë private rrisin rrezikun e dhunës me bazë gjinore, përfshirë dhunën seksuale. Aty ku njerëzit detyrohen të jetojnë së bashku në një hapësirë të vogël, pa punësim dhe të frustruar, rritet dhuna që shpesh manifestohet tek më të dobëtit. Dhe ata shpesh heshtin nga frika e stigmatizimit dhe ndëshkimit nga familjet e tyre, turpiti, pafuqisë dhe dënimit moral në mjedisin e tyre.

Dhe edhe kur ndodhin abuzime, shumë grave dhe vajzave migrante u mungojnë burimet, sistemet mbështetëse dhe njohuritë për të kërkuar ndihmë, si dhe pengesat gjuhësore që lehtësojnë më tej sulmet. Pas sulmit mund të jetë një partner i dhunshëm, shok dhome, kontrabandist dhe vullnetar që i detyron dhe abuzon me to. Gratë emigrante gjithashtu përballen me diskriminim të dyfishtë – si gra dhe si migrante. Racizmi dhe ksenofobia shfaqen si pasoja të drejtpërdrejta të migrimëve të mëdha. Ksenofobia kundër jo-bashkatdhetarëve, veçanërisht ndaj migrantëve, refugjatëve dhe azilkërkuesve, është një nga burimet kryesore të racizmit modern. Dhe ndjenja antiimigruese është vazhdimisht në rritje në shumë vende. Pikëpamjet negative për emigrantët dhe refugjatët janë kthyer në një praktikë në media, duke krijuar paragjykime dhe stereotipe që çojnë në përjashtimin social për ta.

Me raportime të njëanshme dhe tituj sensacionalistë që kryesisht nuk kanë të bëjnë me situatën reale në terren, publiku i BiH është helmuar nga shumë lajme të rreme dhe keqinformata për refugjatët dhe emigrantët. Por sigurisht kjo nuk është për t'u habitur sepse ne jemi një komb në të cilin media ndërton opinionin dhe qëndrimin e opinionit publik. Titujt si “Refugjatët dhe emigrantët janë ekskluzivisht meshkuj” e përkeqësojnë më tej situatën e tyre duke i lënë të padukshme gratë dhe duke kontribuar në marginalizimin e tyre të mëtejshëm. Është e vërtetë që shumica e refugjatëve dhe emigrantëve janë burra, por numri i grave dhe fëmijëve nuk është aspak i papërfillshëm. Raportimet për përdhunime dhe abuzime seksuale në strehimin e refugjatëve dhe gjatë udhëtimeve, kanë qenë pothuajse inekzistente në publik. Megjithatë, shifra e errët është e madhe, megjithëse nuk ka raporte zyrtare.

Shumë raste nuk janë regjistruar asnjëherë dhe askush nuk do të mbajë përgjegjësi. Sipas informacioneve në zonën e Sarajevës, informacioni për tentativë përdhunimi dhe përdhunimi të grave migrante është konfirmuar. Viktimat kanë deklaruar se gjatë udhëtimit nga Turqia për në BiH janë ekspozuar ndaj abuzimeve nga emigrantët, por edhe nga stafi i kampeve ku qëndronin. Por ata nuk janë të gatshëm të flasin për këtë publikisht, për shkak të viktimizimit dytësor, bindjeve personale dhe pjesërisht për shkak të mosbesimit në sistemin e mbrojtjes. Duhet të kihet parasysh se këto janë gra që kanë jetuar në mjedise patriarkale dhe që janë më pak të arsimuara sepse nuk kanë pasur mundësi të shkojnë në shkollë.

Ka edhe raste të fëmijëve që bëjnë seks për qëllime mbijetese për të paguar kontrabandistët për të vazhduar udhëtimin e tyre sepse u kanë mbaruar paratë ose janë grabitur.

Hapësira e pamjaftueshme mediatike, mungesa e informacionit për pozitën sociale të grave migrante, madje edhe angazhimi i pamjaftueshëm institucional ndaj këtij problemi, bëjnë që gratë të përjetojnë diskriminim jo vetëm në bazë të statusit të migrantit, por edhe në bazë të gjinisë. Kjo mbështetet nga fakti se mediat në Bosnje dhe Hercegovinë shumë rrallë publikojnë të dhëna për numrin e grave migrante dhe pothuajse asnjëherë për nevojat e tyre, gjë që kërcënon më tej pozitën e tyre sociale.

Situata nuk është më e mirë kur bëhet fjalë për vendet e rajonit si Kroacia dhe Serbia. Raportet e para të disponueshme në internet të OKB-së mbi numrin e grave migrante në Bosnje dhe Hercegovinë do të shfaqen vetëm në vitin 2019, dhe vëmendja e veçantë për numrin e grave, nevojat e tyre, si dhe programet dhe ndihmën për gratë vihet në fokus nga shkurti 2020. Në mars 2020, sipas raportit mujor të OKB-së për situatën e migrantëve në BiH, u konstatua se numri i migrantëve të rinj ishte 4795, nga të cilët 451 ishin gra dhe vajza, që përbën 18% të numrit të përgjithshëm të migrantëve.

Gratë emigrante gjithashtu përballen me diskriminim në sektorin ekonomik, me baza kombëtare, racore dhe gjinore, për sa i përket pagave, orëve jashtë orarit, mundësive për avancim në punë, aksesit në sistemin shëndetësor dhe arsimor, dhe ato janë shumë shpesh të ekspozuara ndaj abuzimit verbal, fizik dhe ngacmimit seksual, në vendin e punës. Një tjetër një seri problemesh me të cilat përballen ende gratë emigrante, janë rreziqet shëndetësore si në tranzit ashtu edhe në destinacione që ndikohen më tej nga ndryshimet klimatike dhe kushtet e pasigurta të udhëtimit.

Një numër i konsiderueshëm i grave migrante janë shtatzëna ose mbeten shtatzënë dhe mund të humbasin aksesin në mbrojtjen e shëndetit seksual dhe riprodhues gjatë udhëtimit ose në kaosin e zhvendosjes, gjë që mund të ketë pasoja të rënda për shëndetin e tyre. Konsiderohet si një nga shkaqet kryesore të vdekjeve, sëmundjeve dhe paaftësisë në mesin e grave dhe vajzave të zhvendosura në moshë riprodhuese. Ajo që ka qenë alarmante së fundmi është se një përqindje e madhe e refugjatëve vuajnë nga stresi post-traumatik dhe depresioni.

Një studim i Dhomës Federale Gjermane të Psikoterapistëve tregon se 70% e refugjatëve kanë qenë dëshmitarë të dhunës. Më shumë se gjysma e tyre e ndjenë dhunën në lëkurën e tyre dhe 43% e refugjatëve i kanë mbijetuar torturave, duke përfshirë një numër të madh grash.

Aksesi në ndihmën psikosociale po bëhet një nga hallkat e rëndësishme të përfshirjes më të lehtë sociale në shoqëri, përshtatjes me mjedisin e ri dhe zbutjes së pasojave të procesit të migrimit. Kjo disponueshmëri në BiH nuk është në një nivel të lakmueshëm sepse ofrohet vetëm në disa kampe për shkak të burimeve të kufizuara njerëzore, pengesës gjuhësore dhe mungesës së përkthyesve.

Edhe pse të gjitha këto probleme shkojnë larg dhe i kanë rrënjët e tyre në të kaluarën, sepse gratë në procesin e migrimit gjatë historisë janë diskriminuar në një mënyrë që ato ishin të padukshme dhe të panjohura si pjesëmarrëse në migrim, edhe pse ato përbënin gjysmën e totalit të numrit të migrantëve. Deri vonë, ato nuk njiheshin apo mbroheshin me konventa, duke përfshirë Ligjin për Lëvizjen dhe Qëndrimin e të Huajve dhe Azilin në BiH.

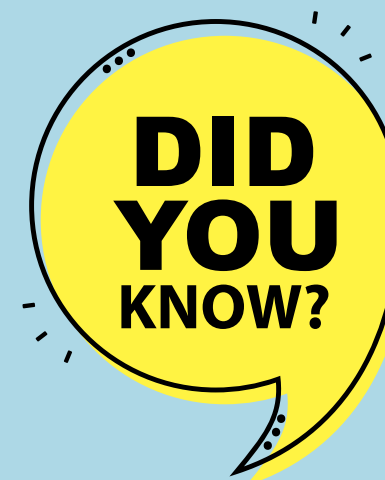
Konventat e OKB-së dhe ligjet e BiH-së përmendin termin "migrantë dhe familjet e tyre" ku burrat në përgjithësi kuptohen si migrantë dhe gratë dhe fëmijët e tyre, nga ku mund të konkludohet se gratë në teori kishin vetëm një pozicion pasiv në procesin e migrimit. Konventa e Kombeve të Bashkuara në lidhje me statusin e refugjatëve gjithashtu preferon burrat si refugjatë kur përkufizon termin "refugjat". Duke qenë se ky nocion nuk është i ndjeshëm gjinor, mund të konkludohet se nevoja për mbrojtjen e grave migrante nuk u njoh gjatë hartimit të kësaj konvente. Kjo mbështetet nga fakti se pjesa e Ligjit për Refugjatët që i referohet mosdiskriminimit nuk thotë se diskriminimi në bazë gjinore është i ndaluar.

Nga të gjitha sa më sipër mund të konkludojmë se gratë gjatë historisë kanë qenë juridikisht dhe praktikisht të diskriminuara si pjesëmarrëse në migrim, gjë që ka ndikuar negativisht në pozicionin e tyre shoqëror në shoqëri, mbrojtjen ligjore, aksesin në tregun e punës, arsimin dhe sistemit shëndetësor. Edhe pse aktualisht gratë përbëjnë rreth gjysmën e popullsisë së emigrantëve në botë, ashtu si gjysma e popullsisë së botës, kjo praktikë vazhdon edhe sot. Numri i grave të prekura nga dhuna është i madh dhe rritet çdo ditë.

Sipas një raporti të OBSH-së, 1 në 3 gra globalisht përjetojnë dhunë dhe diskriminim. Kjo nuk është një luftë feministe, një luftë e grave për të drejtat e tyre. Kjo është një luftë e të gjithëve ne, sepse çdo qenie njerëzore në planet meriton dhe ka të drejtën e një jete dinjitoze. Ky është detyrimi ynë moral. Ato kanë nevojë për ne, për mbështetjen dhe dhembshurinë tonë. Sepse nesër mund të jesh ti! Ajo që është një paradoks është se të tre komunitete përbërëse të B&H përjetuan zhvendosje të përkohshme ose të përhershme nga vendi i tyre në pjesë të tjera të B&H ose jashtë saj gjatë luftës së fundit, kështu që do të pritej në mënyrë të arsyeshme që popullata e B&H të tregojë dhembshuri dhe ndjeshmëri për gjendjen e vështirë të migrantët. Përvoja në lëkurën tuaj duhet të lejojë identifikimin më të lehtë. Por realiteti është ndryshe, sepse fatkeqësisht edhe më shumë se 20 vjet pas luftës, B&H është ende një shoqëri e pasluftës. Si i pranojmë të tjerët kur nuk mund ta pranojmë veten?

Kriza e emigrantëve ka tronditur Evropën dhe vlerat e saj deri në palcë. Bashkimi Evropian zbuloi të gjitha dobësitë e tij kur pati një fluks të papritur emigrantësh. Idetë e humanizmit evropian, solidaritetit dhe hapjes janë vënë në pikëpyetje. A ka mbetur BE-ja e mbërthyer mes sigurisë njerëzore dhe sigurisë së shtetit?

"Ka 78 milionë emigrantë ndërkombëtarë në Evropë, më shumë se një e treta e totalit global."

Burimi: IOM, 2021

Imazhi i emigrantit në mediat boshnjake-hercegovinase

Autor: Dragan Zelenović
BRAVO BiH

Për shkak të konflikteve dhe luftërave shumëvjeçare në Lindjen e Mesme, një numër i madh banorësh nga vendet e asaj zone po përpiqen të gjejnë strehim në tokën evropiane. Që nga viti 2018, Bosnja dhe Hercegovina po përballet me një fluks të madh emigrantësh, të cilët hyjnë në vendin tonë shpesh ilegalisht. Që atëherë, mediat lokale janë përfshirë në mënyrë më aktive në raportimin e kësaj popullate.

Që nga fillimi i krizës së emigrantëve në Bosnje dhe Hercegovinë, mediat, në shumicën e rasteve, kanë përdorur termin migrantë për këta persona. Me ksenofobinë e përhapur në shoqërinë tonë, duket se mediat nuk kontribuojnë në qetësimin e situatës, kur bëhet fjalë për krizën e migrantëve, dhe shkrimet e gazetave shkruhen me synimin për të tërhequr sa më shumë lexues, pa kontrolluar informacionet për ngjarje të caktuara. Mediat me më shumë ndjeshmëri për këtë grup njerëzish bëjnë dallimin mes grupeve të ndryshme dhe përdorin emra si njerëz në lëvizje dhe refugjatë, megjithëse numri i tyre është shumë i vogël. Sipas ligjeve ndërkombëtare dhe të Bosnjës dhe Hercegovinës, refugjat është çdo i huaj që ka ikur nga vendi i origjinës për shkak të luftës ose frikës nga persekutimi, ndërsa migrant është çdo person që është larguar nga vendi i origjinës, zakonisht për arsye ekonomike. Një analizë e mediave më të lexuara në Bosnje dhe Hercegovinë tregon se shumë pak prej tyre kanë shkruar për këtë dallim, duke u përpjekur t'i shpjegojnë publikut ndryshimin midis dy termave.

Disa prej tyre janë N1, Anadolu Agency – Shërbimi Boshnjak, Zëri i Amerikës në gjuhën boshnjake dhe BUKA. Më tej, duket se në Bosnje dhe Hercegovinë grupi më pak i përmendur në media janë azilkërkuesit, personat që kanë aplikuar për azil në vendin tonë, ku mund të marrin një nga dy format e mbrojtjes ndërkombëtare (statusi i refugjatit ose mbrojtja plotësuese). Të gjitha këto grupe në mediat boshnjake-hercegovinase quhen kryesisht emigrantë dhe artikujt rreth tyre zakonisht janë plot me lajme negative.

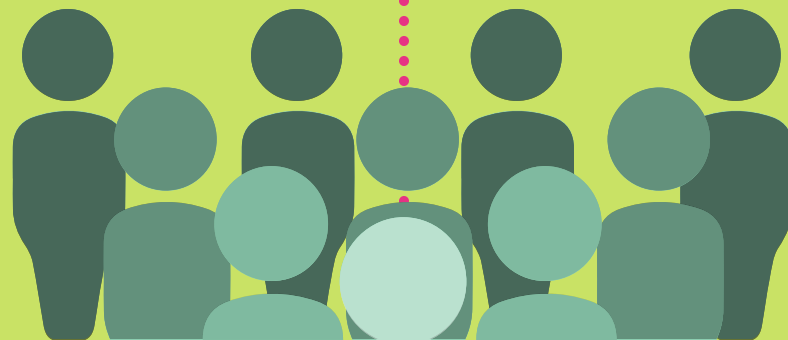
Disa prej tyre kanë titujt e mëposhtëm: “Emigrantët që kryen një grabitje të armatosur në Zenicë kapen në Donji Vakuf”, “Detajet e krimit të tmerrshëm pranë Tešanj: Emigranti I goditur me thikë në kokë”, “Një emigrant, i akuzuar për përdhunim dhe i infektuar me HIV, ka ikur”, etj. Nga numri i lajmeve që flasin negativisht për këtë popullsi, faqja me emër antimigrant.ba është në krye, duke përdorur shpesh në artikujt e saj terma negativë, si vëllezër të të njëjtit besim, vëllezër nga ISIS, muhaxhirë “të mjerë”, etj., gjë që i bën lexuesit të ndiejnë më shumë përbuzje ndaj migrantëve.

Shumica e burimeve të përdorura nga media boshnjake në raportimin për emigrantët janë jo të besueshme dhe shpesh bazohen në komentet e dëshmitarëve okularë, kur bëhet fjalë për kryerjen e krimeve, pa pritur një raport zyrtar nga autoritetet.

Mediat që janë të pajisura më mirë dhe që kanë një strukturë dhe mbulim më të madh janë shpesh burime të mediave më të vogla me karakter rajonal, megjithëse asnjëra prej tyre nuk tregojnë vëmendje serioze për verifikimin e fakteve. Rasti më i famshëm i përhapjes së lajmeve të rreme lidhet me vrasjen e një të riu nga Ilixha, ku për atë krim u akuzua një emigrant me origjinë marokene.

Menjëherë më pas, lajmet për ngjarjen janë përhapur nëpër portalet mediatike, ku bie në sy imazhi i të pandehurit të parë. Disa ditë më vonë, policia arrestoi një person që përputhej me përshkrimin, ndonëse pak më vonë rezultoi se ai nuk ishte një vrasës, por një maroken me pamje të ngjashme. Mirëpo, kjo nuk i ka penguar mediat boshnjake që të raportojnë për këtë të fundit si vrasës, pa pritur konfirmimin e identitetit nga organet kompetente.

Së fundi, duhet theksuar se shumica e mediave shkruajnë dhe veprojnë sipas udhëzimeve të strukturave të tyre qeverisëse, të cilat shpesh janë parti të ndryshme politike. Varësisht nga qëndrimi i tyre ndaj çështjes së migrantëve, orientohet edhe toni i raportimit të mediave (p.sh. RTRS, Bljesak.info, STAV Magazine, etj.). Pikëpamjet negative për emigrantët dhe refugjatët janë kthyer në një praktikë në media, duke krijuar paragjykimë dhe stereotipe për ta që çojnë në përjashtimin social.

Donald Trump – Lajme të rreme, a ka ndonjë të vërtetë?

Autor: Imran Polovina
BRAVO BiH

Gënjeshtër më e rrezikshme: Koronavirusi ishte nën kontroll

Kjo ishte më shumë si një familje gënjeshtër sesa një gënjeshtër e vetme. Por secila prej tyre: - gënjeshtër se virusi ishte i barabartë me gripin; gënjeshtër se situata ishte "plotësisht nën kontroll"; gënjeshtër se virusi po "zhdukej" - u sugjeroi amerikanëve se nuk duhej të ndryshonin shumë për sjelljen e tyre të zakonshme. Një vit pas krizës, më shumë se 386,000 amerikanë kanë vdekur nga virusi. Nuk mund të themi saktësisht se si kriza do të ishte shpalosur ndryshe nëse Trump do të kishte qenë më i sigurt. Por është e arsyeshme të supozohet se pandershmëria e tij çoi në një numër të konsiderueshëm vdekjesh.

Punë në prodhim

Trump pretendoi në mënyrë të rreme se ata "shtuan gati 600,000 vende pune në prodhim". Kjo do të kishte qenë një ekzagjerim edhe nëse do ta ndalonit orën në shkurt. (Në atë pikë, përpara rrëzimit të lidhur me pandeminë në mars, gati 483,000 vende pune në prodhim ishin shtuar gjatë presidencës Trump.) Por tani, pretendimi është krejtësisht i gabuar. Që nga shtatori, rreth 164,000 vende pune në prodhim ishin humbur që kur Trump mori detyrën.

FALSE

Një tjetër deklaratë e rreme e Trump lidhet me Barack Obaman dhe "deklaratën e tij" se "nuk do të krijoni kurrë punë në prodhim". Kjo nuk është ajo që tha Obama. Në një ngjarje të bashkisë së qytetit të vitit 2016, Obama tha se disa vende pune në prodhim u zhdukën përgjithmonë nga SHBA - por ai gjithashtu u mburr se sa punë të reja po krijoheshin në SHBA.

NATO

Një kategori tjetër e pretendimeve të rreme të thënë nga Trump ka të bëjë me NATO-n. Ai pretendoi se ai ishte përgjegjës për sigurimin e një shtesë "130 miliardë dollarë në vit" në shpenzimet ushtarake nga vendet e tjera. Në fakt, NATO thotë se rritja është 130 miliardë dollarë në total midis 2016 dhe fundit të 2020, jo 130 miliardë dollarë në vit. (NATO i jep Trumpit meritat për rritjen, por vlen të përmendet se shpenzimet janë rritur që nga viti 2015, përpara se Trump të merrte detyrën.) Trump tha se para tij, anëtarët e NATO-s "nuk po paguanin faturat e tyre" dhe "ishin me vonesë". NATO nuk funksionon kështu. Ndërsa aleanca ka një objektiv që çdo anëtar të shpenzojë 2% të PBB-së për mbrojtjen, dështimi për të arritur këtë objektiv nuk krijon fatura apo borxhe.

Zgjedhja e veteranëve

Trump përsëriti një tjetër nga gënjeshtret e tij të preferuar në tubim, duke deklaruar se ata "e kanë kaluar VA Choice". Obama nënshkroi projektligjin Zgjedhja në ligj në 2014; ishte një nismë e dy senatorëve që Trump i ka kritikuar shpesh, Bernie Sanders dhe të ndjerit John McCain. Ajo që Trump nënshkroi ishte Akti VA MISSION i vitit 2018, i cili zgjeroi dhe modifikoi programin Choice. Trump e ka bërë këtë pretendim më shumë se 160 herë.

Saga më alarmante e gënjeshtres: Sharpiegate

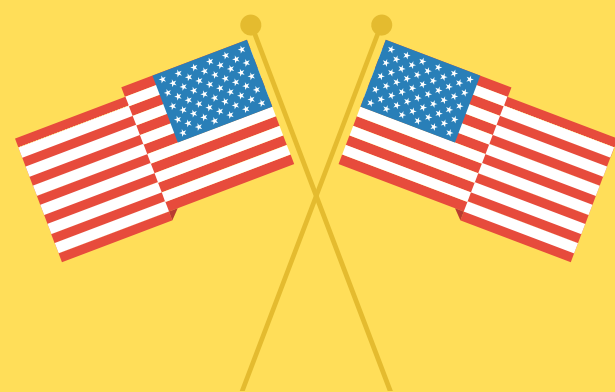
Në vitin 2019, Trump postoi në Twitter se Alabama ishte një nga shtetet në rrezik më të madh nga Uragani Dorian sesa ishte parashikuar fillimisht. Zyra federale e motit në Birmingham më pas postoi në Twitter se, në fakt, Alabama nuk do të ndikohej nga stuhia. Jo i shkëlqyeshëm, por i rregullueshëm shpejt me një korigjim të thjeshtë të Shtëpisë së Bardhë. Megjithatë, Trump nuk është aq i lindur për të pranuar gabimin sa që ai filloi një fushatë gjithnjë e më farsë për të provuar se postimi i tij i pasaktë në Alabama ishte në të vërtetë i saktë, duke shfaqur përfundimisht një hartë uragani që ishte ndryshuar në mënyrë të vrazhdë nga një Sharpie.

Slapstick mund të kishte qenë qesharake nëse zyrtarët e Shtëpisë së Bardhë nuk do të hidheshin në veprim prapa skenave për t'u bërë presion ekspertëve federalë të motit që të thoshin se ai kishte të drejtë dhe ata kishin gabuar. Saga vërtetoi se Trump nuk ishte një gënjeshtar i vetëm: ai mbështetej nga një aparat i tërë i fuqishëm i gatshëm të luftonte për trillimet e tij.

Gënjeshtria më e shëmtuar: Rep. Ilhan Omar mbështet Al Kaedën

Në një ngjarje në Shtëpinë e Bardhë në vitin 2019, Trump shtrembëroi rëndë një citim të vitit 2013 nga Rep. Ilhan Omar në përpjekje për t'i bërë mbështetësit e tij të besonin se demokrati i Minesotës kishte shprehur mbështetje për grupin terrorist Al Kaeda.

Trump vazhdoi të kryente sulme të tjera fanatike kundër Omarit në muajt në vijim. Por është e vështirë të imagjinohet një gënjeshtër më e ndyrë që Presidenti të tregojë për një zyrtar mysliman – i cili tashmë kishte marrë kërcënime me vdekje – sesa një shpifje që e bën atë të duket proterrorist.

- 1 Sam Baker, "Trump: Coronavirus is "under control"", AXIOS, <https://www.axios.com/trump-coronavirus-under-control-5f114a16-9952-428c-bc07-3cfa360b0977.html> (accessed 21 March 2021)
- 2 "Questions for President Obama: A Town Hall Special", PBS, <https://www.pbs.org/newshour/show/questions-for-president-obama-a-town-hall-special> (accessed 21 March 2021)
- 3 Glenn Kessler, "Trump's NATO parade of falsehoods and misstatements", The Washington Post, <https://www.washingtonpost.com/politics/2019/12/10/trumps-nato-parade-false-facts-misstatements/> (accessed 21 March 2021)
- 4 Cameron Brenchley, "President Obama Signs Bill to Give the VA the Resources It Needs", The WHITE HOUSE President Barack Obama, <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2014/08/07/president-obama-signs-bill-give-va-resources-it-needs> (accessed 21 March 2021)
- 5 Christopher Flavelle and Lisa Friedman, "NOAA Officials Feared Firings After Trump's Hurricane Claims, Inspector General Says", The New York Times, <https://www.nytimes.com/2020/07/09/climate/trump-hurricane-dorian-noaa.html> (accessed 21 March 2021)
- 6 Daniel Dale and Sarah Westwood, "Fact check: Trump falsely accuses Ilhan Omar of praising al Qaeda", CNN politics, <https://edition.cnn.com/2019/07/15/politics/trump-falsely-accuses-omar-al-qaeda-fact-check/index.html> (accessed 21 March 2021)

Indeksi i Lirisë së Shtypit – Analiza e të Dhënave

Autor: Omer Muminović
BRAVO BiH

Të jesh një gazetar

Puna e gazetarit është shumë dinamike dhe në disa raste edhe e rrezikshme. Për të qenë gazetar, njeriu duhet të ketë aftësi të shkëlqyera analitike dhe të dallojë të vërtetën nga gënjeshttrat. Në punën e përditshme, gazetarët përballen me dezinformata të ndryshme dhe gjuhë të urrejtjes, të cilat mund të jenë një pengesë e rëndësishme në dhënien e informacionit të saktë audiencës. Në shoqërinë e sotme, me kryengritjen e internetit dhe rrjeteve sociale, puna e gazetarit nuk është aspak e lehtë. Edhe pse dikush mund të thotë se interneti dhe platformat e mediave sociale u dhanë gazetarëve liri të gjerë për të shprehur lirisht mendimin e tyre – kjo nuk është e vërtetë në të gjitha rastet. Gazetarët kanë më shumë mundësi për të vendosur informacionin e tyre në platforma të ndryshme sesa në kohën e "medias së vjetër". Megjithatë, ka edhe më shumë censurë dhe lajme të rreme që qarkullojnë në hapësirën publike.

Në ditët e sotme, gazetarët po kërcënohen dhe liria e tyre e fjalës është nën sulm. Në disa pjesë të botës, mjedisi mediatic është shumë më i mirë në krahasim me të tjerat. Për shembull, sipas Indeksit të Reporterëve pa Kufij, Liria e Shtypit është më e larta në vendet skandinave, ku Norvegjia është në vendin e parë, e ndjekur nga Finlanda dhe Danimarka. Nga ana tjetër, regjimet autoritare qeveritare, si ato në Arabinë Saudite, Kinë ose Korenë e Veriut, ndikojnë shumë në lirinë e shtypit, duke i vendosur ato vende në fund të listës.

Ballkani Perëndimor dhe liria e shtypit

Duke analizuar këtë temë, është interesante të vëzhgohet rajoni i Ballkanit Perëndimor. Gjithashtu, do t'i hedhim një sy Italisë, Bullgarisë dhe Turqisë për një analizë më të detajuar. Ballkani, si rajoni i trazuar pranë zemrës së Evropës, ka pasur gjithmonë kryengritjet dhe rëniet e tij. Krahasuar me Indeksin e Lirisë së Shtypit në vendet e tjera të Evropës Perëndimore, rajoni i Ballkanit ndodhet prapa.

Renditjen më të lartë të lirisë së shtypit e ka Bosnja dhe Hercegovina, e vendosur në vendin e 58, e ndjekur nga Kosova (70), Shqipëria (84), Maqedonia e Veriut (92), Serbia (93) dhe Mali i Zi (105). Nëse përfshijmë Turqinë në analizën tonë, situata vetëm do të përkeqësohet sepse pozita e Turqisë (154) është shumë më e keqe se vendet e përmendura më sipër. Është interesante se Bullgaria, një vend anëtar i BE-së, është vendosur shumë poshtë në vendin e 111-të. Nga ana tjetër, Italia ka rezultate shumë më të mira, duke qenë në vendin e 41-të.

Cilat janë arsyet e një situatë të tillë?

Ka shumë arsye që janë përgjegjëse për nivelin e ulët të lirisë së shtypit në Ballkan. Vendet e Ballkanit janë në një tranzicion të papërfunduar kur një hap përpara mund të nënkuptojë dy hapa mbrapa. Megjithatë, disa modele të zakonshme mund të gjurmohen. Sipas Reporterëve pa Kufij, ndarja përgjatë vijave etnike dhe retorika e vazhdueshme nacionaliste është e pranishme në Bosnje dhe Kosovë.

Mungesa e transparencës dhe kushtet e tmerrshme të punës për gazetarët i bëjnë ata të pambrojtur nga axhenda të ndryshme politike që kontrollojnë median. Serbia me Shqipërinë ka shënuar rënie përkatësisht me 3 dhe 2 pozicione krahasuar me vitin 2019, gjë që na dërgon një mesazh. Një kontroll i rëndësishëm dhe me ndikim shtetëror ngre shumë shqetësime duke e bërë Serbinë të kritikuar nga autoritetet e BE-së. Gazetarët nuk mbrohen sa duhet dhe shpesh sulmohen. Mund të hiqen disa paralele edhe me situatën në Shqipëri.

Në shumë raste, qeveria shqiptare u përpoq të kontrollonte median me argumentin e përpjekjes për të zbutur lajmet e rreme, që ishte alibi e saj për të krijuar ligje dhe rregullore kundër lirisë së shtypit. Në Maqedoninë e Veriut janë bërë disa hapa përpara, por situata e përgjithshme nuk është e mirë. Një problem i madh mbetet sulmi kibernetik dhe verbal ndaj gazetarit. Por, ndonëse ka pengesa të mëdha për nivele më të larta të Lirisë së Shtypit në Ballkan, çfarë mund të themi për Bullgarinë? Reporterët pa Kufij.

Analiza argumenton se mjedisi i gazetarisë bullgare përballet me të meta të rënda si korrupsioni, oligarkia politike dhe mungesa e plotë e transparencës. Edhe pse një vend anëtar i BE-së, Bullgaria do të duhet të punojë shumë për të konkurruar me vendet e tjera evropiane. Italia, gjithashtu dhe vendi anëtar i BE-së treguan një rezultat shumë më të mirë sesa Bullgaria. Rezultatet e mësipërme e rendisin Turqinë si një shtet autoritar.

Liria e shtypit dhe lajmet e rreme

Nuk është shumë e vështirë të bëhet një lidhje midis indeksit të ulët të lirisë së shtypit dhe përhapjes së shpejtë të lajmeve të rreme. Në zonat ku liria e shtypit është nën sulm, përhapja e lajmeve të rreme është dukshëm më e pranishme. Ballkani është shembulli i përsosur i një fenomeni të tillë. Pandemia e Covid-19 sapo e përkeqësoi situatën dhe u mundësoi të ashtuquajturve ekspertë të jenë më të zëshëm dhe më të etur në përhapjen e “të vërtetës” së tyre. Sipas faqes kryesore të internetit të verifikimit të fakteve në Bosnje dhe Hercegovinë (Raskrinkavanje.ba) gjatë vitit të kaluar, përhapja e lajmeve të rreme shpërtheu dhe arriti kulmin në krahasim me periudhën më parë. Titujt dhe artikujt sensacionalë me shtojca ad-sense mund të bëjnë shumë para nëse njerëzit klikojnë shpesh mbi to, dhe që njerëzit e mençur nga Ballkani e zbuluan kohët e fundit. Për shembull, në Serbi, zyrtarët shëndetësorë, kanë folur marrëzi për pandeminë duke i këshilluar njerëzit të bëjnë pazar në Itali në fillim të pandemisë. Në Bosnje dhe Hercegovinë, njerëzit marrin këshilla për të shkuar në male dhe pyje, për të marrë ajër të pastër sepse kjo ndihmon në luftën kundër virusit. Ky ishte vetëm fillimi. Sipas Raskrinkavanje.ba, postimet në lidhje me virusin artificial e bërë në disa laboratorë në Kinë, përgjegjësinë e Bill Gates për pandeminë dhe teoritë e ndryshme konspirative filluan të tërhiqnin vëmendjen e medias sepse njerëzit filluan të besonin në to. BBC deklaroi gjithashtu se Italia u përball me një kryengritje të lajmeve të rreme dhe se një problem i tillë u shfaq në Turqi dhe Bullgari po ashtu. .

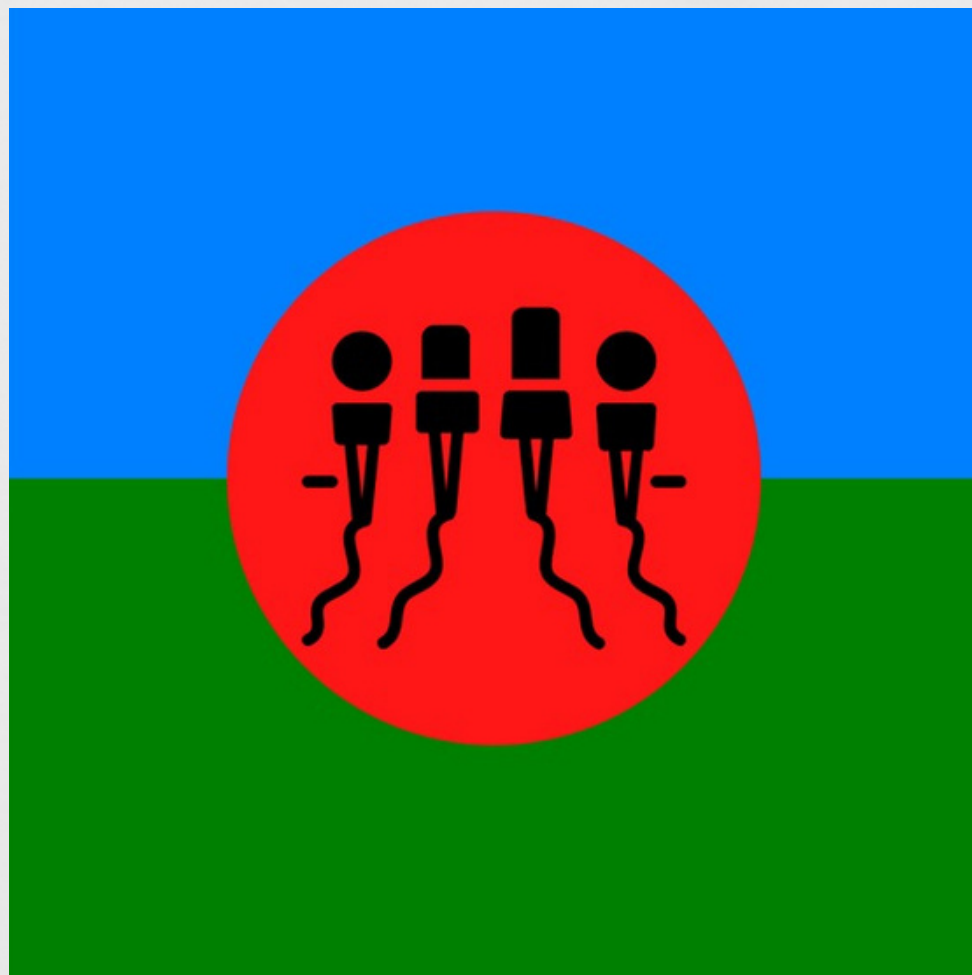
Prandaj, një krizë globale mund të përmirësojë përhapjen e lajmeve të rreme dhe të nxisë me shpejtësi dezinformimin. Në një botë të lidhur globalisht, qytetarët duhet të edukohen dhe të jenë të informuar mirë, sepse ndonjëherë pasojat mund të jenë të dëmshme. Sidomos nëse dikush ju këshillon të merrni pilula ose ilaçe të panjohura, të cilat nuk janë të miratuara nga zyrtarët shëndetësorë dhe organet rregullatore. Mjerisht, kjo rezultoi të ishte një rast i shpeshtë në pandeminë Covid-19

Çfarë të presësh në të ardhmen?

FUTURE

E ardhmja e një pune të një gazetari në disa aspekte është shumë e pasigurt. Shoqëria në tërësi duhet të jetë proaktive dhe të shprehë gatishmërinë e saj për të qenë në krah të gazetarit. Gill Phillips, duke shkruar për The Guardian, paraqet shembuj të brutalitetit të përhapur për një gazetar, nga Meksika në Arabinë Saudite dhe Evropë. Vendet e Ballkanit duhet të nxisin proceset e tyre demokratike, të rrisin transparencën, të luftojnë kundër korrupsionit nëse synojnë të anëtarësohen në Bashkimin Evropian. Një qasje e tillë është thelbësore që gazetarët të fitojnë më shumë të drejta dhe liri dhe kushte më të mira pune. Duke folur për lajmet e rreme, faqet e verifikuesve të fakteve filluan të fitojnë më shumë shikueshmëri dhe të jenë hapi i parë që dikush mund të bëjë për të parë nëse disa lajme janë të vërteta apo gënjeshtër. Prandaj, të gjithë duhet të përpiqen të gjejnë faqen e verifikimit të fakteve në vendin e tyre dhe të informohen siç duhet.

Romët në sytë e mediave gjatë krizës së emigrantëve

Autor: Ajla Aljović
BRAVO BiH

Racizmi anti-rom, anti-ciganizmi, anti-romaizmi, romafofia... – pse na shqetësojnë fqinjët tanë? Pse kemi paragjykime ndaj diversitetit dhe mosngjashmërisë?

A nuk konsiderohet kjo si pasuri dhe bukuri?

Romët, në shumicën e vendeve që janë anëtarë të projektit SLAM, janë pakica më e madhe kombëtare, por kjo pozitë dhe status në shoqëri nuk u ka dhënë atyre nderime dhe privilegje.

Në vend të kësaj, kushtet në të cilat ata jetojnë janë, për ta thënë më butë, katastrofike. Hulumtimi i fundit i Ekipit për Përfshirje Sociale dhe Reduktimin e Varfërisë të Qeverisë së Republikës së Serbisë është dëshmi e kësaj deklarate: 32,000 romë nuk kanë qasje në ujë të pastër, pastaj 24,000 prej tyre nuk kanë energji elektrike dhe 93,000 romë nuk kanë kanalizime. Megjithatë, ky nuk është fundi i problemeve me të cilat po përballen. Romët nuk kanë akses në shërbimet shëndetësore dhe sociale, punësimin, arsimin... Pandemia e koronavirusit i ka përkeqësuar edhe më shumë të gjitha këto probleme. Gjatë pandemisë së përmendur, ekspertët n'a këshillojnë të mbajmë një distancë sociale, por kjo distancë është gjithmonë dhe kudo e pranishme ndaj romëve, veçanërisht në kohë krize. Sipas hulumtimit, një numër i madh i popullsisë tregon një nivel mesatar deri në të lartë të distancës sociale ndaj romëve.

Jemi dëshmitarë të getoizimit të popullsisë rome. Mediat kontribuojnë shumë në këtë. Romët janë instrumentalizuar në përputhje me dëshirat politike ditore të qeverisë. Diskursi i qeverisë është i pranuar, veçanërisht kur bëhet fjalë për romët dhe emigrantët. Azilkërkuesit romë shpesh konsiderohen si “të rremë” nga përfaqësuesit politikë dhe media. Në media mund të dëgjohet edhe që vetë romët janë fajtorë për varfërinë dhe kushtet e këqija të jetesës, sepse kjo është tradita e tyre. Nëse krahasojmë shkrimin e mediave dhe pasqyrimin e tyre për romët dhe migrantët, kjo mund të përmbledhet si më poshtë.

Që nga fillimi i krizës së emigrantëve, media ka pasur kritere të ndryshme për romët dhe migrantët. Ndërsa kampet e emigrantëve vizitohen pothuajse çdo ditë dhe artikujt për atë popullatë shkruhen me njëfarë ndjeshmërie dhe mirëkuptimi për të zgjidhur këtë çështje, raportimi për romët është krejt e kundërta. Romët janë interesante për mediat vetëm në raste të jashtëzakonshme, kur festohen disa ditë ndërkombëtare që lidhen me romët, por edhe atëherë ka stereotipe dhe paragjykime të shumta.

Pothuajse gjithmonë përmendet keqpërshtatja sociale e romëve me mjedisin ku ata jetojnë. Drejtoresha ekzekutive e Qendrës Informative Rome “Kali Sara”, Sanela Beshiq, beson se qëndrimi i mediave ndaj romëve dhe komuniteteve të tyre është pasqyrë e qëndrimit të politikanëve, por edhe qëndrimit të gjithë shoqërisë dhe ligjeve të saj.

Si emigrantët ashtu edhe romët shfaqen në lajmet e rreme – si grupe të veçanta, por edhe së bashku. Shpesh ndodh që romët të hiqen si emigrantë dhe të lypin. Jemi dëshmitarë edhe të migrantëve që akuzohen për vepra kriminale, vrasje e gjëra të ngjashme, por në fakt këto vepra kryhen nga romët. Lajmet e rreme dhe gjuha e urrejtjes ndaj emigrantëve janë të pranishme edhe në rrjetet sociale, ndër to lider është grupi në Facebook “Lëvizja STOP vendbanimi i emigrantëve” që është krijuar më 25 mars 2020 dhe ka mbi 300 mijë anëtarë, sipas gazetarëve të Voice. Shembujt më drastikë janë thirrjet për të vrarë dhe dëbuar emigrantët.

Përçmimi dhe stereotipizimi i kësaj popullate është problem i dytë. Disa nga titujt që lidhin emigrantët me veprimtari kriminale janë: “Babai i një të riu të sulmuar në Sarajevë: Emigrantët i thyen kafkën, operacioni zgjati 3 orë e gjysmë.” “Një djalë u kap në stacionin e trenit, MIGRANTËT JANË I DYSHUAR.” , “TRE ORË OPERUAR NË SPITAL: Emigrantët rrahën brutalisht një të mitur në Sarajevë.” Mediat servirin lajme të rreme, gjuhë urrejtjeje dhe përgjithësime dhe këtë nuk e pengojnë institucionet dhe as mesazhet raciste që gjenden në komentet e shkrimeve. Emigrantët, si dhe pakica kombëtare rome, janë ende të lidhur me akte kriminale, dhunë dhe shkelje të sigurisë.

Disa media kosovare raportuan një lajm të pavërtetë, se një vajzë rome ka rrëmbyer fëmijë, gjë që ka bërë që vajza të sulmohet dy herë fizikisht.

A është e drejtë, në rregull, njerëzore të besosh në histori dhe thashetheme të rreme dhe të krijosh paragjykime? Vetëdija kritike e masave të gjera nuk është mjaft e zhvilluar. Ne u besojmë verbërisht mediave, të cilat po përdorin gjithnjë e më shumë deklarata të rreme dhe që kategorizohen si vepër penale, sesa informacione të sakta dhe të verifikuara. Megjithatë, ky nuk është shembulli i vetëm i sulmit ndaj popullatës romë. Protestat dhe dhuna ndaj romëve, si dhe kërcënime të ndryshme, janë të pranishme në shumë vende.

Autoritetet italiane synojnë të dëbojnë të gjithë romët që nuk kanë nënshtetësi italiane. Për më tepër, prishja e kampeve romë pa sigurimin e strehimit zëvendësues është bërë gjithnjë e më e zakonshme në Itali. Kur bëhet fjalë për Bosnje dhe Hercegovinën, janë ndërmarrë hapa të vegjël për të mbrojtur të drejtat e romëve, por kjo ende “nuk është në lulëzim”.

Shprehjet "Unë do t'ju jap ciganëve" dhe "Gruaja cigane do t'ju vjedhë" mund të dëgjohen shpesh midis njerëzve. Ato fjali janë nënçmuese, diskriminuese dhe të pakëndshme për t'u dëgjuar. Raporti mbi pozitën e romëve në B&H tregoi se shteti nuk ofron mjaftueshëm të drejta elementare për romët. Krimet e kryera nga urretja ndaj romëve nuk janë të rralla dhe mungesa e një reagimi të duhur nga autoritetet mund të krijojë një klimë mosndëshkimi dhe të thellojë përvojën e marginalizimit.

Nëse duam të komentojmë krimet e kryera nga romët – nuk ka statistika për romët në regjistrat e krimeve dhe kundërvajtjeve dhe nuk është e mundur të përcaktohet nëse supozimi se romët kanë një shkallë të lartë të shkeljes së ligjit është vërtet i saktë dhe i besueshëm. Nëpërmjet ndikimit të drejtpërdrejtë normativ, media ndikon në krijimin e paragjykimeve, por edhe në shtimin e tyre.

Grupet minoritare në media portretizohen përmes paragjykimeve negative si në aspektin cilësor ashtu edhe në atë sasior. Pse është kështu? Përgjigja është e thjeshtë – mediat janë të orientuara nga tregu drejt shumicës, grupit dominues, për shkak të fuqisë politike dhe ekonomike që posedon grupi. Në vitet e fundit, romët kanë qenë paksa të pranishëm në hapësirën mediatike, ndërkohë që një përqindje e konsiderueshme e vëmendjes i është kushtuar migrantëve. Shkrimi në media është stereotip për të dyja kategoritë dhe varet nga politika ditore, e cila përdor median për të krijuar opinion publik për emigrantët dhe i shtyn romët në kufijtë e shoqërisë. Gjithnjë e më shumë po dëshmojmë raportime “senzacionale” nga mediat që transmetojnë informacionin e servirur pa analizë, verifikim, pa iniciativë dhe qasje kërkimore.

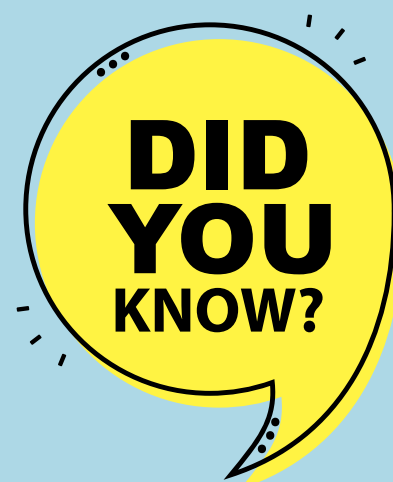
Gjithnjë e më shumë po dëshmojmë raportime “senzacionale” nga mediat që transmetojnë informacionin e servirur pa analizë, verifikim, pa iniciativë dhe qasje kërkimore.

Çdo ngjarje në të cilën aktorët janë anëtarë të minoritetit rom tregon faktin se media ka kritere të dyfishta: një për romët dhe tjetri për pjesën tjetër.

Është e sigurt se trivialiteti, sensacioni dhe sipërfaqësia e skajshme në qasjen ndaj trajtimit të temave në media sot, kanë sponsorizuar që temat për romët dhe jetën e tyre të trajtohen pa asnjë ndjeshmëri dhe vullnet për të patur ndryshimet shumë të nevojshme. Theksi vihet në detajet periferike, dhe jo në thelb. Kjo nuk ndihmon askënd dhe dëmton më së shumti komunitetin rom, për të cilin paragjykimet vetëm sa krijohen dhe forcohen më tej. Dhe një përfundim për të gjitha sa më sipër, do të ishte si vijon: Romët janë dëm kolateral ndaj veprimtarisë politike në tërësi.

“Një sondazh i kryer në nëntë shtete të Europës lindore dhe jugore – Bullgaria, Kroacia, Republika Çeke, Greqia, Hungaria, Portugalia, Rumania, Sllovakia dhe Spanja – tregoi se rreth një e katërta (26%) e romëve përjetuan diskriminim, krahasuar me 45% në vendet perëndimore”.

Burimi: Agjencia për të Drejtat
Themelore,
2021

Lajme që nuk i besoni” – Perspektiva e audiencës për lajmet e rreme

Autorë: Ajla Aljović, Sara Međić, Emir Šogolj, Omer Muminović.

BRAVO BiH

Gjetjet kryesore

Gjetjet kryesore bazuar në hulumtimin e R. K. Nielsen dhe L. Graves:
Ju paraqesim disa gjetje kyçe në lidhje me lajmet e rreme: Gazetaria e dobët, shpëlarja e trurit/indoktrinimi dhe reklamimi janë emëruar si disa nga rastet më të zakonshme të lajmeve të rreme. Politikanët, media dhe disa platforma po “punojnë” së bashku për të krijuar një problem të njohur si lajme të rreme. Pjesëmarrësit pajtohen që gazetarët paraqesin informacion pa ndonjë kërkim dhe kontroll, se historitë me politikanët si personazhe kryesore janë pothuajse gjithmonë një lajm i rremë. Të anketuarit përcaktojnë një mospërputhje midis lajmeve të rreme dhe lajmeve "të zakonshme". Autorë: Ajla Aljović, Sara Međić, Emir Šogolj, Omer Muminović.

BRAVO BiH

Pra, sipas këtyre gjetjeve, ne mund të japim dy përkufizime bazë të lajmeve të rreme:

1.Lajmet e rreme mund të portretizohen si “informacion i pasaktë i paraqitur si një lajm objektiv dhe i krijuar për të mashtruar njerëzit në një farë mënyre”.

2.Lajmet e rreme mund të shihen si “mashtim me paraqitjen e lajmeve të prodhuara siç duhet, por pa operacionet apo qëllimet strategjike gazetareske”. Për më tepër, bazuar në hulumtimet, mund të themi se lajmet e rreme janë vetëm pjesërisht artikuj fiktive. Ky lloj lajmi lidhet shumë më tepër me ankesat, zhgënjimin dhe acarimin.

Vështrim i përgjithshëm

Ngjarjet e fundit politike, të tilla si zgjedhjet presidenciale të 2016 në SHBA, karakterizohen nga një numër në rritje i të ashtuquajturave "lajme të rreme" të cilat u shpërndanë në platformat e mediave sociale. Ndërsa dezinformimi dhe propaganda kanë ekzistuar që nga e kaluara, rëndësia dhe ndikimi i tyre brenda epokës së mediave sociale mbetet i paqartë. Në të vërtetë, keqinformimi masiv dixhital është cilësuar si një rrezik serioz teknologjik dhe gjeopolitik nga raporti i vitit 2013 i Forumit Ekonomik të planetit.

Një numër i konsiderueshëm studimesh kanë hetuar së fundmi dukuritë e keqinformimit në rrjetet sociale online si Facebook, Twitter, YouTube apo Wikipedia. Hulumtimet në lidhje me zgjerimin e lajmeve të vërteta dhe të rreme në Twitter treguan se lajmet e rreme karakterizohen nga një shpërndarje më e shpejtë dhe më e gjerë se lajmet e vërteta kryesisht falë tërheqjes së risisë së lajmeve të rreme.

Një polarizim në komunitete vihet re gjithashtu në konsumin e tregimeve në përgjithësi dhe korrespondon me rreshtimin politik. Hulumtimet e fundit dhe kërkimet shkencore zbuluan robotët dhe aftësitë e tyre. Shao et al. zbuloi se, gjatë zgjedhjeve presidenciale të SHBA-së 2016 në Twitter, robotët ishin përgjegjës për promovimin e parë të dezinformatave, se ata synonin përdoruesit me ndikim përmes replikimeve dhe përmendjeve që shpërndarja e artikujve të kontrollit të fakteve pothuajse zhduket brenda thelbit të rrjetit, ndërsa robotët social shumohen.

Këto rezultate kanë ngritur pyetjen nëse fushata të tilla dezinformuese mund të ndryshojnë opinionin popullor dhe të rrezikojnë integritetin e zgjedhjeve presidenciale.

Në këtë artikull, ne do t'ju paraqesim një kombinim të të dhënave cilësore dhe sasiore të marra përmes metodave të ndryshme kërkimore.

Ndryshimet strukturore në bazë të diskutimit të lajmeve të rreme

Ndryshimi i parë strukturor është një krizë e përhapur besimi midis mediave të lajmeve dhe institucioneve të tjera publike, duke përfshirë politikanët dhe pjesën më të madhe të publikut në shumë vende. Është e qartë se ky zhvlerësim në siguri filloi përpara shfaqjes së mediave dixhitale; ai është pjesërisht i nxitur nga abloidizimi i peizazhit të lajmeve dhe polarizimi politik në rritje, i shoqëruar nga një ndjenjë e zbehtë e bazës së përbashkët dhe sulme politike më të shpeshta dhe intensive ndaj medias së lajmeve. Një ndryshim tjetër strukturor është lëvizja nga një mjedis i shekullit të 20-të i ndikuar nga mediat masive të transmetuara dhe të shkruara në një mjedis gjithnjë e më të madh dixhital, celular dhe të mediave sociale. Në këtë mjedis është më e lehtë të publikosh çdo lloj informacioni, përfshirë të rremë dhe të sajuar.

Disa pjesë të pavarura të hulumtimit sugjerojnë se në Shtetet e Bashkuara, vetëm një pakicë është ekspozuar ndaj historive të dukshme të rreme të lajmeve dhe se këto histori në shumicën e rasteve kanë përbërë vetëm një pjesë shumë të vogël të ekspozimit total të informacionit të njerëzve. Është e qartë se një sasi e konsiderueshme e dezinformative qarkullojnë në mjedisin tonë mediatik gjithmonë në ndryshim. Shkëmbimi i informacionit tani është demokratizuar, falë platformave të mediave sociale dhe teknologjive të prodhimit të përmbajtjes dixhitale (si Photoshop).

Çdokush tani është në gjendje të prodhojë "zhurmë" të besueshme që është e vështirë të dallohet nga informacioni me cilësi të lartë. Ndërsa ekziston një vetëdije e përgjithshme për ekzistencën e "lajmeve të rreme", ka një mosmarrëveshje të përhapur mbi atë që përfshin "lajmet e rreme". Thjesht etiketimi i diçkaje si "lajm i rremë" mund të konsiderohet në vetvete thjesht propagandë, duke e bërë edhe më të rëndësishme që gazetarët të citojnë burime dhe "të tregojnë" punën e tyre. Portierët aktualë kanë më shumë gjasa ta shohin prodhimin dhe shpërndarjen e lajmeve si një sipërmarrje biznesi sesa si ofrim të një shërbimi publik. Për më tepër, perceptimi publik i masmedias si një entitet i korporatës, i drejtuar nga fitimi, e ka zvogëluar më tej autoritetin e saj. Pronësia e shpërndarjes së lajmeve është zhvendosur nga krijuesit tradicionalë të përmbajtjes tek shpërndarësit dixhitalë. Shpërndarja dixhitale lejon një mikro-shënjestrim shumë efikas dhe ekspozim të kufizuar të përdoruesve ndaj përmbajtjeve sfiduese. Në të kundërt, kur krijuesit e përmbajtjes ishin gjithashtu përgjegjës për shpërndarjen, përmbajtjet e ndryshme shpesh grumbulloheshin së bashku për një audiencë masive, duke nxitur zhvillimin (vullnetarisht ose në mënyrë të rastësishme) të një grupi të përbashkët faktesh. Shpërndarja dixhitale tenton gjithashtu të favorizojë popullaritetin, angazhimin dhe "aksionet" mbi ekspertizën dhe saktësinë.

Perspektiva e audiencës për lajmet e rreme

Për të pasur një pasqyrë më të madhe në perspektivat e audiencës për lajmet e rreme në këtë mjedis mediatik në ndryshim, ne e sollëm këtë çështje në 8 fokusgrupe të kryera në Shtetet e Bashkuara, Mbretërinë e Bashkuar, Spanjë dhe Finlandë. Është e rëndësishme të theksohet se termi "lajme të rreme" krijoi diskutim më të madh në Mbretërinë e Bashkuar dhe veçanërisht në Shtetet e Bashkuara sesa në Spanjë dhe Finlandë.

“Fake News” – Lajme të lidhura me dezinformata nga burime të ndryshme, përfshirë edhe gazetarë. Dallohet nga lajmet kryesisht për nga saktësia. Njihet gjithashtu si i pajisur me keqdashje nga kritikët e mediave të lajmeve dhe kompanive të platformave online.

Lajmet – Lidhen me informacione të prodhuara në mënyrë profesionale që janë të sakta, në kohë, relevante, të komunikuar qartë dhe të drejta. Shpesh nuk ka një marrëveshje të qartë se ku të vendoset kufiri midis lajmeve të rreme dhe lajmeve. Këto të fundit shihen si të ndryshme nga gazetaria në përgjithësi, kryesisht për nga shkalla; për audiencën, ndryshimi midis lajmeve të rreme dhe lajmeve reale nuk është absolut, por gradual. Kategoritë kryesore në kuptimin popullor të lajmeve të rreme: satira, gazetaria e dobët, propaganda, disa reklama, lajme të rreme. Synimi i krijuesit është më pak i rëndësishëm se fakti i dëmit - dëmi tinëzar është fakti që përhapja e informacionit të rremë diskrediton burimet e informacionit relativisht të saktë dhe të besueshëm, pavarësisht se çfarë synohet të arrijë një histori specifike e "lajmeve të rreme".

U vunë re tre dëme pasuese: së pari, problemi i rritjes së fragmentimit dhe politizimit; së dyti, promovimi i “lajmeve të sigurta” në kurriz të lajmeve të vështira ose sfiduese; së treti, nevoja për burime të besueshme për të alokuar burime gjithnjë në pakësim për të zhvlerësuar informacionin e pasaktë (i cili paraqet kosto financiare dhe reputacion). Njerëzit ritweetojnë ose ndajnë një artikull bazuar në titullin e tij dhe pa e klikuar ndonjëherë - dhe për rrjedhojë pa e lexuar ndonjëherë. Kjo lejon që dezinformata të shihet, pranohet dhe promovohet po aq, nëse jo më shumë, sesa informacioni me cilësi më të lartë.

Së pari - Njerëzit e shohin ndryshimin midis lajmeve të rreme dhe lajmeve reale si një shkallë

Sipas përgjigjeve të grupeve të fokusit, “lajmet e rreme mund të shihen si një kategori e gjerë dhe e larmishme dhe që ndahet nga format e tjera të lajmeve kryesisht sipas shkallës”. Për më tepër, të anketuarit thonë se mospërputhja midis lajmeve të rreme dhe atyre reale nuk është "bardh e zi" dhe se lajmet e rreme nuk janë një problem që ekziston prej disa vitesh, por "një problem i vjetër". Për më tepër, të anketuarit ofruan një shumëllojshmëri të gjerë të përkufizimeve të lajmeve të rreme.

Një nga përkufizimet ishte se lajmet e rreme janë "lajme që nuk kanë një bazë faktike dhe janë të ngjyrosura, të prirura, të njëanshme". Pjesëmarrësit bënë një dallim midis "sinjaleve burimore" dhe "sinjaleve sociale". Sinjalet burimore janë markat që pjesëmarrësit besojnë, ndërsa sinjalet sociale janë njerëzit që pjesëmarrësit u besojnë. Të anketuarit thanë se kur verifikojnë informacionin, ata mbështeten në familjen, miqtë dhe hulumtimet e tyre.

Së dyti – Format kryesore të lajmeve të rreme që identifikojnë njerëzit janë gazetaria e dobët, propaganda politike dhe disa forma reklamimi mbi përkufizimin aktual të vetë termit. Shembujt e tyre ishin të fokusuar në gazetarinë e paaftë ose të njëanshme, përdorimin e mediave për qëllime propagandistike, përmbajtjet e përdorura në marketing dhe reklama, ndërsa shumë pak nga pjesëmarrësit folën për përmbajtje të fabrikuar që paraqitet si lajm. Kjo tregon se njerëzit janë të prirur ta shikojnë çështjen e lajmeve të rreme nga një këndvështrim më i gjerë, gjë që në mënyrë të pashmangshme çon në etiketimin e individëve të caktuar në pozitat e pushtetit si palët fajtoresh.

Gazetaria në thelbin e saj është një zanat fisnik që qëndron mbi shtyllat e etikës dhe raportimit të paanshëm. Mirëpo, sipas mendimeve të pjesëmarrësve, puna e disa kategorive të gazetarisë nxjerr nga binarët gjithë industrinë e gazetarisë për shkak të tonit të bujshëm të raportimit dhe mungesës së besueshmërisë në dhënien e lajmeve faktike. Për më tepër, një faktor tjetër shoqëror i kritikuar nga pjesëmarrësit në lidhje me lajmet e rreme, është politika. Pjesëmarrësit argumentojnë se politikanët manipulojnë mediat e lajmeve duke u dhënë atyre me qëllim informacion jo të besueshëm, i cili nga ana tjetër shkakton një efekt domino të propagandës që raportohet si e vërtetë faktike dhe e pamohueshme.

Për më tepër, pjesëmarrësit e fokus grupit kryesisht bien dakord me mendimin se titujt e klikimeve dhe reklamat në internet janë krijuar për të mashtruar qëllimisht lexuesit në hapjen e faqeve të internetit që kanë një tjetër qëllim. Këto faqe interneti variojnë nga hapësira e thjeshtë reklamimi për këdo që ka paguar për të, deri te individë të veçantë që bëjnë fushatë dhe përhapin ide që përndryshe nuk mund të marrin shumë vëmendje në mediat kryesore. Megjithatë, satira, si shembull i përmbajtjes mashtruese të qëllimshme, nuk konsiderohet të jetë lajm i rremë. Arsyeja që satira të jetë e "falshme" nga ky emërtim qëndron në faktin se çdo përmbajtje satirike ka një ton themelor që tregon qartë natyrën e përmbajtjes dhe parandalon keqinterpretimin e saj si fakt.

Së treti – Njerëzit i lidhin botuesit, platformat dhe politikanët me lajme të rreme, por gjithashtu i shohin mediat e besuara të lajmeve si një korigjues të mundshëm.

Shumica e njerëzve do të pajtoheshin që termi lajme të rreme u shfaq për shkak të mungesës së besimit tek ata që raportojnë lajmet dhe ata për të cilët lajmet flasin në të vërtetë. Kur një publik ka argumentet për të kundërshtuar dhe mospajtuar me median dhe politikanët, është e pashmangshme që herë pas here edhe lajmet faktike të etiketohen si të rreme.

Megjithatë, kjo ndodh për shkak të numrit të madh të organeve të lajmeve që ekzistojnë në ditët e sotme, dhe një nga këto organe është gjithmonë i detyruar të gëzojë më shumë besim nga publiku se të tjerët. Për më tepër, njerëzit bombardohen vazhdimisht me lajme në internet.

Ky lloj lajmi është thjesht shumë i vështirë për t'u mbajtur në hap për sa i përket besueshmërisë, sepse çdo përdorues i vetëm i mediave sociale është në gjendje të sjellë përmbajtje në platforma të ndryshme, të cilat lejojnë që përmbajtja e përmendur të përhapet si flakë. Është shumë e vështirë të dallosh se çfarë përmbajtje është e besueshme në një det të tillë burimesh që kanë shumë pak filtra që bëjnë punën e redaktorit në një gazetë aktuale.

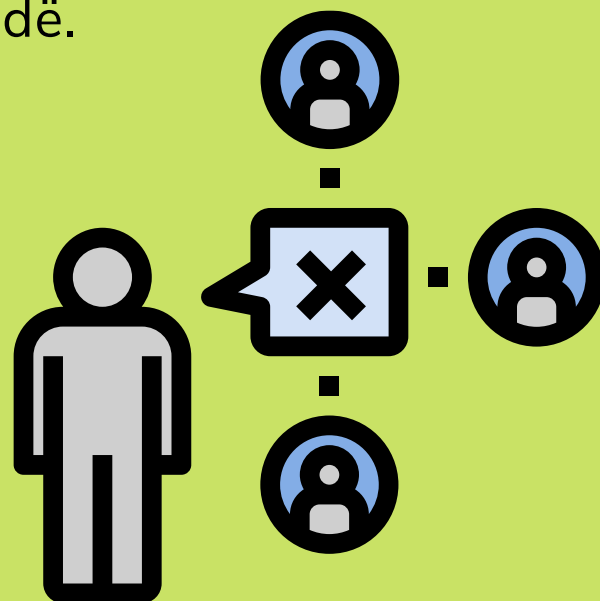
Së katërti – Njerëzit janë të vetëdijshëm për diskutimin e lajmeve të rreme dhe e shohin termin “lajme të rreme” pjesërisht si një fjalë të politizuar.

Pjesëmarrësit e studimit treguan një nivel shumë të lartë ndërgjegjësimit në lidhje me çështjen e lajmeve të rreme dhe të gjitha pasojat e mundshme që mund të lindin nga keqinterpretimi i tyre. Ata pranuan se problemi kryesor me lajmet e rreme është fakti se vetë termi po përdoret nga individë të caktuar në pozita pushteti për të diskredituar kundërshtarët e tyre dhe për të shkaktuar mosbesim dhe kërdi në opinionin publik. Etiketimi i diçkaje si lajm i rremë, pa konfirmim aktual, në një botë ku informacioni përhapet jashtëzakonisht shpejt, është një armë shumë e fuqishme në arsenalin e një politikani për të rrezuar kundërshtimin e tyre në sytë e publikut.

Konteksti me besim të ulët të lajmeve të rreme – Diskutim

Sipas të dhënave, mund të thuhet dukshëm se njerëzit humbën besimin në të vërtetën e lajmeve që konsumojnë. Kjo nuk është e çuditshme sepse ka hiperinflacion informacioni që është i njëanshëm, i parëndësishëm dhe ndonjëherë edhe i rrezikshëm në hapësirën online. Nëse klikoni me një klikim dhe shkoni në adresën në internet ku po tregojnë, të dhënat dhe privatësia e tyre mund të rrezikohen dhe të përdoren për qëllime të dëmshme. Qytetarët e SHBA dhe Britanisë së Madhe treguan një nivel më të ulët besimi në lajmet që konsumojnë sesa qytetarët e vendeve evropiane, si Spanja dhe Finlanda. Megjithatë, ndryshimi është i vogël, dhe për këtë arsye tendenca është e njëjtë, por me variacione të papërfillshme.

Për më tepër, personat që u pyetën deklaruan se ka mungesë besimi ndaj mediave dhe institucioneve të vjetra. Në disa raste, kjo mund të çojë në kërcënime të mundshme të sigurisë. Njëra anë e medaljes është se dikush ka një nivel të lartë të të menduarit kritik dhe nuk beson gjithçka që ai ose ajo lexon në internet. Gjithsesi, situata krejtësisht e kundërt është se njeriu nuk u beson institucioneve zyrtare dhe informacioneve përkatëse të paraqitura nga zyrtarë ligjorë, shkencëtarë apo njerëz të emëruar në poste jetike në shoqëri. Prandaj, termi “fake news” filloi të përdoret shumë dhe pa arsye të vlefshme. Disa njerëz madje nuk e kuptojnë saktë termin. Sipas mendimit të tyre subjektiv, mund të përdoret për gjithçka që ata konsideruan se është e rreme. Në këndvështrimin e gjerë, një mjedis ndikon shumë në opinionet e tij/saj, perspektivën për botën dhe qëndrimet ndaj përmbajtjes së lidhur me “lajmet e rreme”. Në përgjithësi, besimi ka të bëjë me ndërtimin e një reputacioni, i cili mund të shembet në një sekondë.

Referencat:

- Uebsajti i lajmeve, <https://newslit.org/tips-tools/did-you-know-negativelight/> (qasur më 11 prill)
- R. K. Nielsen dhe L. Graves, "Lajmet që nuk i besoni": Perspektiva e audiencës për lajmet e rreme, Instituti Reuters për Studimin e Gazetarisë, 2017.
- A. Bovet dhe H. A. Makse, Ndikimi i lajmeve të rreme në Twitter gjatë zgjedhjeve presidenciale të SHBA 2016, Nat. Komuna. 10, 7 (2019).
<https://doi.org/10.1038/s41467-018-07761-2>
https://law.yale.edu/sites/default/files/area/center/isp/documents/fighting_fake_news_-_workshop_report.pdf

Dita Botërore e Lirisë së Shtypit

Autor: Ajla Aljović
BRAVO BiH

Dita e tretë e majit njihet si Dita Botërore e Lirisë së Shtypit. Por, le të jemi realë, a janë vërtet të lirë? Si trajtohen gazetarët? A janë në gjendje të hetojnë lirisht dhe të na informojnë në mënyrë objektive për ngjarjet e reja në rrethinë dhe në botë?

Siç e përmendëm në një nga artikujt tanë të mëparshëm, Ballkani është një rajon shumë stuhishëm me shumë rënie. Edhe pse liria e shtypit është e garantuar në Ballkan, ky rajon mungon prapa vendeve të tjera evropiane, sipas Indeksit të Lirisë së Shtypit. Bosnja dhe Hercegovina është në pozitën e 58-të, Shqipëria në të 84-ën, Maqedonia e Veriut në pozitën e 92-të, Serbia është e 93-ta, ndërsa Mali i Zi në pozitën e 154-të.

Shpesh jemi dëshmitarë të sulmeve, ngacmimeve dhe keqtrajtimit të gazetareve femra (si dhe atyre meshkuj). Shembuj janë Olivera Lakić, Živana Šušak Živković, Dashko Milinović dhe shumë të tjerë. Organizatat mediatike të shoqërisë civile në Bosnjë dhe Hercegovinë (B&H) janë shumë të shqetësuara për ndikimet politike në mediat e vendit. Free Media Help Line, një program për ndihmë juridike falas i ofruar nga Shoqata e Gazetarëve të BH, regjistroi 45 raste në lidhje me shkeljen e të drejtave të gazetarëve në vitin 2018. Pesë prej tyre ishin sulme brutale fizike, duke përfshirë një tentativë për vrasje. Ndër shkeljet e tjera, më të shpeshtat ishin presionet dhe kërcënimet politike.

Sipas një studimi nga Mediacentar Sarajevo, për shkak të rënies së të ardhurave nga reklamat, mediat në B&H po lidhen gjithnjë e më shumë me financat publike. Subvencionet dhe grantet ndahen për mediat në mënyrë jo transparente, ndërsa të ardhurat nga reklamat nga kompanitë publike shfrytëzohen për interesa politike.

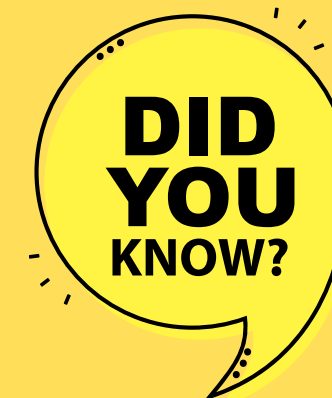
Pronësia e medias mbetet e parregulluar: nuk ka pasur asnjë ligj që kufizon përqendrimin e pronësisë së medias që nga viti 2006 dhe asnjë informacion mbi ndikimet e mundshme politike nuk ka për publikun e gjerë.

Klima e polarizuar politike, e karakterizuar nga sulme të vazhdueshme verbale dhe retorikë nacionaliste, ka krijuar një mjedis armiqësor për lirinë e shtypit. Politikat editoriale që pasqyrojnë ndarjet etnike dhe gjuhën e urrejtjes janë gjithnjë e më të dukshme. Gazetarët sulmohen për origjinën e tij/saj etnike gjithashtu si ato që shkruajnë, veçanërisht për migracionin. Paditë për shpifje nga politikanët shpesh shërbejnë për të frikësuar gazetarët dhe për t'i penguar ata të ndjekin punën e tyre. Manipulimi i medias për qëllime politike vazhdon, veçanërisht brenda mediave transmetuese publike, por edhe në mediat private (dhe në veçanti mediat online). Megjithëse zbatimi i ligjeve për shpifjen ka përparuar, ato ende kanë një efekt autocensurues ndaj gazetarëve. Megjithatë, gazetaria investigative luan një rol serioz në shoqëri dhe një sërë mediash të tjera online kanë ekspozuar raste të rëndësishme korrupsioni. Megjithatë, asnjë legjislacion nuk e ka përmirësuar mjedisin e përgjithshëm për gazetarët, asnjë ligj për mediat online nuk është shpallur dhe nuk është bërë përparim në transparencën e pronësisë së medias. Pandemia e Covid-19 minoi dhe kërcënoi lirinë e shtypit në vitin 2020. Qeveria mbajti konferenca shtypi pa qenë të pranishëm fizikisht gazetarët dhe zyrtarët shmangën përgjigjen e pyetjeve kritike mbi rëndësinë e masave të qeverisë. Disa autoritete dhe institucione shtetërore penguan drejtpërdrejt punën e gazetarëve, dhe në disa raste atamadje i akuzuan gazetarët për "raportim të pasaktë dhe keqdashës".

Thënë kjo, ne duam të paralajmërojmë për rëndësinë e raportimit të vërtetë të medias, pa presione politike që shpesh çojnë në disa lojëra politike dhe lajme të rreme. Lajmet e rreme - artikuj lajmesh që janë qëllimisht dhe në mënyrë të verifikueshme të rreme të krijuara për të kontrolluar perceptimet e njerëzve për realitetin - ka qenë zakon të ndikojnë në politikë dhe të promovojnë reklamat. Por është bërë gjithashtu një mënyrë për të ndezur dhe intensifikuar konfliktet sociale. Historitë që janë të pavërteta të cilat qëllimisht mashtrojnë lexuesit kanë shkaktuar mosbesim në rritje mes njerëzve. Në disa raste ky mosbesim çon në pacipësi, protestë për ngjarje imagjinare ose dhunë. Është koha ta ndalojmë këtë dhe t'i lejojmë gazetarët dhe punonjësit e tjerë të shtypit të bëjnë punën e tyre siç duhet, sinqerisht, pa presion dhe objektivisht.

Liria e shtypit është themeli i shumë të drejtave të tjera themelore të njeriut, duke përfshirë të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore. Mediat e lira mund të bëjnë thirrje për llogaridhënie - rritja e ndërgjegjësimit për qartësinë dekurajon korrupsionin dhe shkeljet e të drejtave të njeriut. Problemet e grupeve dhe minoriteteve të marginalizuara mund të dëgjohen. Informacioni i saktë dhe media e lirë janë çelësi i diskursit publik: ato formojnë vlera të përbashkëta dhe ndikojnë në politika në nivel lokal, shtetëror dhe ndërkombëtar. Liria e medias nuk kufizohet vetëm në gazetarinë investigative - ajo përfshin gjithashtu tekste satirike, rubrika dhe editoriale.

"Reporterët pa Kufij e kanë përpiluar indeksin çdo vit që nga viti 2002 dhe nivelet e lirisë së shtypit llogariten nëpërmjet një sërë treguesish si pavarësia e medias, transparenca dhe mjedisi i medias në përgjithësi."

Burimi: Statista, 2021

George Orwell - një falltor ose thjesht një shkrimtar i zakonshëm me një imagjinatë të gjallë / George Orwell's 1984 si një skenar i përjetshëm

Autor: Ajla Aljović
BRAVO BiH

Ky artikull në thelb është vendosur të zbulojë velin e krijimtarisë së George Orwell-it në vendosjen e imazhit të paskaduar dhe të përjetshëm që i përmbahet romanit "1984", që përkoji me skenarë politikë dhe lajme të rreme, shfaqja e të cilëve daton afërsisht më pak se pesëdhjetë apo gjashtëdhjetë dekada më parë, por në një mënyrë të tillë se si këto imazhe u riprodhuan dhe ndërlidheshin me situata, incidente politike dhe skenarë të ngjashëm në shekullin 20 dhe 21. Do të përpiqemi të analizojmë në mënyrë kritike aktet dhe citimet e personazheve nga romani duke nënvizuar imazhet politike, lajmet e rreme dhe insinuatat e tyre që shkrimtari shfaqti jo vetëm për kritikimin e sistemeve dhe regjimeve politike të asaj kohe, por edhe për parashikimin e së ardhmes së lexuesve të tij të cilët do të jenë dëshmitarë të përsëritjes së të njëjtëve skenarë.

Artikulli do të përpiket të provojë se si imazhet e shfaqura në romanin e Orwellit do të mbeten si një pasqyrë e incidenteve të rinovueshme për sa kohë që lojërat e pista në politikë nuk do të mbarojnë ose hiqen kurrë. Më në fund, artikulli përfundon kështu ideologjinë politike dhe skenarët në "1984" të Orwell-it, të ngjashme me skenarë dhe incidente të tilla në të vërtetë, përveç cilësive të përjetshme të veprave të tij, të cilat ende tërheqin lexuesit e brezave të ndryshëm dhe kulturave të ndryshme.

Për ata që nuk e kanë lexuar ende librin, le të prezantojmë shkurtimisht romanin 1984. Kjo vepër është një trillim distopian që ka të bëjë me një shoqëri futuriste dystopike në vitin 1984, gjatë së cilës Britania është shndërruar në një "supershtet" dhe është quajtur "Oqeania". Elementet e luftës dhe futurizmit janë një temë thelbësore që Orwell e merr në konsideratë gjatë gjithë vitit 1984.

Oqeania drejtohet nga një qeveri totalitare e quajtur "Partia" dhe për këtë arsye lideri i Partisë është Big Brother, i cili gëzon një kult të fortë personaliteti, por që mund të mos ekzistojë. Qeveria ka katër ministri; Ministria e Paqes merret me luftën, Ministria e së Vërtetës me gënjeshttrat, Ministria e Afeksionit me torturat dhe për rrjedhojë Ministria e Bollëkut me urinë. Të gjitha vendet e punës brenda vendit janë nën kontrollin e këtyre katër ministrive. Vendi, i cili përbëhet nga liderë të lartë partie, anëtarë partie, dhe nga proletariati, i cili merr thuajse aspak vëmendje. Për më tepër, anëtarët e partisë janë nëpunës civilë dhe për këtë arsye proletariati përbën një kategori që ska mbështetje.

Tingëllon e njohur (Partia – SDx, SBx, HDx; Big Brother – MD, BI, DČ...) dhe shumë e lidhur me Bosnjën dhe Hercegovinën? Po, ne e dimë ...

Si mund ta lidhim këtë libër me projektin SLAM, qëllimet e tij dhe lajmet e rreme? Lexoni me kujdes paragrafët e mëposhtëm.

Gjithmonë sytë që ju shikojnë dhe zëri që ju mbështjell. Në gjumë ose zgjuar, brenda ose jashtë dymëve, në banjë ose në shtrat - nuk ka shpëtim. Asgjë nuk ishte e jotja përveç pak centimetrave kub në kafkën tënde. / Populli do të besojë atë që media u thotë se ata besojnë.

Në 1984, jeta e personazheve kontrollohet plotësisht nga forcat dhe besimet qeveritare. Ky kontroll shtrihet edhe në skutat kryesore private të një individi. Orwell përshkruan një botë të zymtë dhe distopike aq shterpë nga individualiteti dhe privatësia sa asgjë s'është e jotja, përveç disa centimetrave kub brenda kafkës". Ai përdor imazhe me ngjyra për të përcjellë efektet negative dhe mbytëse të një bote të tillë mbi viktimat "pa ngjyrë, me pamje të dërrmuar" të regjimit të saj. Individët nuk janë në gjendje të matin jetën e hapur, të lirë dhe autentike, sepse Partia kërkon besnikëri absolute dhe kontroll absolut mbi subjektet e saj. Madje Partia kërkon njëtrajtshmëri mendimi dhe kontroll të plotë edhe mbi skutat më intime dhe personale të individualitetit, mendjes.

Vendimi i Winston për të shkruar mendimet e tij private në një ditar nxjerr në pah nevojën thelbësore të njeriut për lirinë e mendimit, sepse është mjeti i vetëm i disponueshëm për të "për të vazhduar trashëgiminë njerëzore". Edhe të rinjtë përdoren si armë për të pushtuar privatësinë e prindërve të tyre. Ata inkurajohen aktivisht të shikojnë veprimet e prindërve të tyre dhe t'i tradhetojnë ata. Oqania e Orwell-it mund të jetë një botë gjatë së cilës "është pothuajse normale që njerëzit mbi të tridhjetat të kenë frikë nga fëmijët e tyre".

Libri i Orwell-it përfundon me protagonistin, Winston, që pranon plotësisht sundimin e Partisë, merr pjesë plotësisht në Urrejtjen ritualiste Dy Minute dhe duke besuar se dy plus dy janë pesë. Në ditët e sotme, ne duket se jemi Winston, por më e rëndësishmja, Big Tech duket se sillet njësoj si Partia. Si është kjo? Epo, ne pranojmë skedarët e personalizimit në çdo faqe interneti dhe media online, ne pajtohemi me Kushtet e Privatësisë për çdo aplikacion të vetëm të instaluar pa e lexuar atë (po, ju mund ta lidhni këtë me Bill Gates, chipping, vaksinat dhe 5G gjithashtu). ne besojmë në lajmet dhe komentet në Facebook për ato artikuj, besojmë në disa postime "tronditëse, të pabesueshme, FOTO+VIDEO" në Instagram.

Siç u përmend në një nga artikujt e mëparshëm dhe sipas hulumtimit nga Mediacentar Sarajevo, për shkak të rënies së të ardhurave nga reklamat, mediat në B&H po mbërthehen gjithnjë e më shumë në financat publike.

Subvencionet dhe grantet ndahen për mediat në mënyrë jo transparente, ndërsa të hyrat nga reklamat nga kompanitë publike shfrytëzohen për interesa politike.

Pronësia e medias mbetet e nënregulluar: nuk ka pasur asnjë ligj që kufizon përqendrimin e pronësisë së medias që nga viti 2006 dhe asnjë informacion mbi ndikimet e mundshme politike nuk ka për publikun e gjerë.

Çfarë do të thotë kjo? Kjo do të thotë se disa media të famshme dhe të besueshme në Bosnje dhe Hercegovinë janë në shërbim të disa partive më të forta politike dhe gazetarët duhet të publikojnë lajme që lejohen nga shefat e tyre politikë. Ne u besojmë atyre mediave të famshme, sepse emri i tyre është i besueshëm, ata kanë statusin më të mirë, por a janë vërtet të besueshëm? Unë mendoj se citimet e Orwell-it "Njerëzit do të besojnë atë që media u thotë se ata besojnë.", "Populli nuk do të revoltohet. Ata nuk do të shikojnë nga ekranet e tyre aq gjatë sa të vërejnë se çfarë po ndodh." janë të vërteta në këtë rast.

Ajo që më duket dëshpëruese është se ka disa gjëra të thjeshta që mbështeten për një kohë të gjatë, të cilat, nëse nuk e zgjidhin plotësisht çështjen, të paktën mund të ndihmojnë në mënyrë të konsiderueshme:

Shtoni një mesazh paralajmërues – Kompanitë e mediave sociale janë përpjekur të eliminojnë çdo pikë fërkimi për përdoruesit në mënyrë që të maksimizojnë sasinë e komunikimit dhe angazhimit në platformat e tyre. Por, çka nëse ata do të kishin një qasje të veçantë? Po sikur, kur një përdorues ishte afër për të postuar ose cicëruar diçka nxitëse, kompanitë e mediave sociale ndërpresin me një mesazh pop-up duke thënë diçka në vijat e: "A je i sigurt?" Instagram zbatoi diçka të ngjashme në 2019 për të kufizuar komunikimet reaktive të dëmshme. Megjithëse kjo qasje nuk do t'i pengojë të gjithë të postojnë përmbajtje të egër, ajo do të detyrojë mijëra njerëz të ndalojnë dhe të reflektojnë përpara se ta bëjmë këtë.

Ndaloni shfaqjen e postimeve ose videove të sugjeruara se si t'i qëndroni përdoruesit duke lëvizur/shikuar edhe pasi të kenë parë gjithçka që kanë postuar njerëzit që ndjekin – YouTube lançoi AutoPlay në 2015, duke u shërbyer shikuesve të tij një seri videosh të sugjeruara që luhen vazhdimisht. Kjo veçori konsiderohet në thelb sepse shtytësi kryesor për shpërndarjen e përmbajtjes maksimale. Instagram, i cili kishte rezistuar deri më tani, ndryshoi politikën e tij në gusht 2019 dhe filloi të përfshijë postime të sugjeruara në burimet e përdoruesve.

Luftoni në mënyrë agresive për faktet – Kur dikush shkruan se “dy plus dy janë pesë,” bëje misionin tënd të ndalosh së paku përhapjen e gënjeshtërs, pavarësisht se sa emocionuese është për përdoruesit tuaj. Kjo mund të jetë një betejë tepër e vështirë dhe e sigurt e pafund. Gabimet do të bëhen. Por ato ia vlejné. Përpjekjet e deritanishme janë shumë të ndrojtura; investimet në ekipe dhe procese të fuqishme të kontrollit të fakteve duhet të rriten në mënyrë dramatike. Studiuesit janë ende të ndarë nëse vendosja e mesazheve paralajmëruese krahas informacionit të rremë është efektive në kufizimin e shpërndarjes së tyre. Disa kanë arritur në përfundimin se kjo mund t'i bëjë përdoruesit më pak të prirur për ta shpërndarë; të tjerët nuk kanë parë asnjë ndikim. Por ia vlen të provohet.

Identifikoni dhe grumbulloni pa pushim llogaritë, faqe dhe forume që promovojnë urrejtje – Një studim mbi pasojat e ndalimit të dy komuniteteve të urrejtjes nga Reddit në vitin 2015 tregoi se “duke mbyllur këto dhoma të jehonës së urrejtjes, Reddit bëri që njerëzit pjesëmarrës të largohen nga vendndodhja ose ndryshojnë në mënyrë të dukshme sjelljen e tyre gjuhësore.” Me fjalë të tjera, shkalla e urrejtjes u ul krejtësisht, edhe kur një përdorues ekuivalent vazhdoi të përdorte Reddit dhe iu bashkua forumeve të tjera.

Të gjitha këto zgjidhje vijnë deri në një ide të lehtë: një biznes i përqendruar te njeriu – ai që dëshiron të përmirësojë njerëzimin – duhet të mbështesë pikat e forta të përdoruesve të tij, në vend që të shfrytëzojë dobësitë tona. Megjithëse bota jonë sot mund t'i ngjajë 1984, ka ende kohë që ne të shkruajmë një fund të veçantë.

A nuk e shihni se i gjithë qëllimi i Newspeak është të ngushtojë gamën e mendimit? Në fund do ta bëjmë krimin e mendimit fjalë për fjalë të pamundur, sepse nuk do të ketë fjalë për ta shprehur atë.

Është e frikshme se si, në 1984, Partia përdor Newspeak për të hequr kuptimin nga gjuha, duke e bërë të pamundur që njerëzit të zotërojnë mendime të caktuara. Reduktimi i sasisë së fjalëve të disponueshme për njerëzit i pengon ata të kenë ndjenja dhe koncepte të duhura dhe e bën planetin më të vështirë për t'u përpunuar dhe kuptuar. Kur gjuha humbet kuptimin e saj (“lufta është paqe, liria është skllavëri, injoranca është forcë”), Partia është në krye të gjërave të asaj që konsiderohet realitet. Faktet dhe mendimi i pavarur nuk ekzistojnë më:

Deri në vitin 2050 - më herët, ndoshta - të gjitha njohuritë reale të Oldspeak do të jenë zhdukur. e gjithë letërsia e së kaluarës do të shkatërrohet. Chaucer, Shakespeare, Milton, Byron - ata do të ekzistojnë vetëm në versionet e Newspeak, jo thjesht të bëhen diçka ndryshe, por në fakt kontradiktore me atë që nuk do të jenë. Edhe letërsia e Partisë do të ndryshojë. Edhe parullat do të ndryshojnë. Si mund të kishit një slogan si Liria është skllavëri kur koncepti i lirisë është hequr? E gjithë klima e mendimit do të jetë e ndryshme. Në fakt, nuk do të ketë asnjë mendim, siç e njohim ne tani.

Gjatë përgatitjes së këtij artikulli, ne bëmë një hulumtim cilësor dhe krahasuam disa artikuj të publikuar në internet. Mund të shohim se media të shumta përdorin fjalë të tilla si “lajme tronditëse, të frikshme dhe ekskluzive”, “FOTO+VIDEO” dhe më pas ka max. 10 fjali të thjeshta që përpiqen të vërtetojnë diçka që më vonë rezulton të jetë lajm i rremë. Për shembull, hidhini një sy këtij artikulli i cili përdor titullin e klikimeve, foto tërheqëse dhe fjalët e lartpërmendura:

<https://www.mojevrijeme.hr/magazin/2018/11/sokantna-vijest-koju-morate-znati-o-ovim-migrantima/>.

Ky artikull është i mirëdetajuar dhe autorët e tij bënë një punë të mrekullueshme në hetimin e së vërtetës reale. Megjithatë, ekziston një artikull që thotë se emigrantët po përgatisin rosat për vaktin e tyre në lumin Una dhe se qytetarët vendas janë të shokuar. Ai artikull është shpërndarë në Facebook nga BHnovosti dhe kur përpiqesh ta hapësh dhe ta lexosh, nuk mundesh: (<https://novosti-tv.net/2018/07/05/sokantno-migranti-rostiljaju-patke-na-uni-biscani-zgrozeni/>). Ajo që është më “tronditëse” këtu është se njerëzit besojnë në artikullin e dytë, mendojnë se është realitet, zgjedhin të përgjithësojnë dhe besojnë në video dhe foto false.

Gjuha jonë po bëhet më reduktuese dhe e thjeshtuar, si rezultat i kufijve të karakterit të mediave sociale dhe përdorimit të hashtags për të nxjerrë në pah dhe promovuar ide, ngjarje dhe tendenca tërheqëse, të lehta për t'u kuptuar. Në këto platforma, nuanca nuk shpërblehet. Dhe duke lejuar që çdo opinion (pa marrë parasysh sa i vogël) të kërkojë pamjen e faktit, rrjetet sociale e kanë bërë më të vështirë për ne të kuptojmë realitetin tonë.

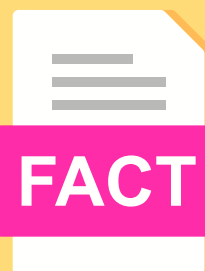
Rritja e 'fakteve alternative' ka rritur shitjet për romanin distopik të George Orwell-it, 1984, teksa njerëzit kundërshtojnë të vërtetën e një distopie të Big Brother.

Faktet janë të vërteta të padiskutueshme. Faktet nuk janë subjektive, të matshme apo të diskutueshme. Fjalori Merriam-Webster i përcakton 'faktet' në mënyrën e mëposhtme: "Një fakt mund të jetë një pjesë e të dhënave e paraqitur si realitet objektiv."

Pra, kur Kellyanne Conway u përpoq të nxiste narrativën se gënjeshttrat mund të quheshin "fakte alternative", njerëzit ishin kuptueshëm të alarmuar.

Janë hequr paralele midis deklaratës së Conway dhe romanit 1984 të George Orwell-it, gjatë të cilit 'faktet alternative' - të quajtura "të pavërteta" dhe "të dyfishta" - përdoren nga një qeveri autoritare në një përpjekje për të rregulluar narrativën e realitetit të popullit të saj.

Nëse ka ndonjë lajm të shkëlqyer për të cituar larg nga komentet e Conway, është se këto paralele në fakt kanë bërë që shumë kërkues të së vërtetës të zgjedhin romanin e rëndësishëm të Orwellit për të pasur një perspektivë. Washington Post është një nga shumë biznese dhe që tani raporton se është ngjitur në 5 më të lartat në Amazon.com.

Artikulli i Forbes "Libri i Orwellit, "1984" 70 vjeç tashmë, parashikoi një pjesë të madhe të shoqërisë së sotme të mbikëqyrjes". Artikulli thotë këtë: "Romani i famshëm i Xhorxh Orwellit 1984 mbush 70 vjeç muajin e ardhshëm. Duke parë parashikimet e tij dhe gjendjen e botës sot, sa ka pasur të drejtë në parashikimet e saj për një gjendje mbikqyrjeje distopike, ku çdo fjalë monitorohet, fjalimi i papranueshëm fshihet, historia rishkruhet ose fshihet krejtësisht dhe individët mund të bëhen 'jopersona' për mbajtjen e pikëpamjeve të papëlqyeshme nga ata në pushtet? Parashikimet e Orwellit ishin tmerrësisht të sakta.

“Në vitin 1984, ishte shteti ai që përcaktoi se çfarë përbënte fjalimin e pranueshëm në mbajtjen e rregullt të shoqërisë.

“Në vitin 2019, është një kuadër i vogël kompanish private në Silicon Valley dhe drejtuesit e tyre që kanë pushtet absolut mbi atë që ne lejohe mi të shohim dhe të themi në internet.

“Në vitin 1984, kishte vetëm disa vende të cilave u përkisnin shumica e qytetarëve të botës.

“Në vitin 2019, ka vetëm disa perandori të mediave sociale të cilave u përkasin shumica e përdoruesve të internetit në botë.

“Në vitin 1984 ishte shteti ai që bënte vëzhgime dhe censuroi fjalimin.

"Në vitin 2019, kompanitë e mediave sociale vendosin ushtri të mëdha moderatorësh njerëzorë dhe algoritmikë që mbikëqyrin përdoruesit e tyre 24/7, duke i vënë flamurin atyre që kryejnë krime të mendimit dhe duke fshirë shkeljet e tyre nga ekzistenca. Ata që kryejnë shumë krime të mendimit dëbohen në statusin 'joperson' nga këto të njëjtat kompani private, pa asnjë ndërhyrje apo edhe në kundërshtim me vullnetin e shtetit dhe pa asnjë të drejtë ankimi".

1. Diana Ali; 2020; Natyra e Revolucionit në "Ferma e Kafshëve" të George Orwell; Revista e Studimeve Teologjike.
2. Meghna Chakrabarti; 06 qershor 2019; '1984' Në vitin 2019: A e bëri të drejtë klasikja e George Orwell; Faqja e internetit Wbur.org; Hyrë më 25 prill 2021 (<https://www.wbur.org/onpoint/2019/06/06/george-orwell-1984-technology-government-surveillance>)
3. Mohammad Al-Subaihi & Hanita Ismail; 2020; Orwell's 1984 dhe koncepti i Pafuqisë; Revista Ndërkombëtare e Letërsisë Angleze dhe Shkencave Sociale. 5. 289-297. 10.22161/ijels.51.48.
4. Mohammed Amir & Amir Albloly & Mohammed Hizabr Alhusami; 2020; Ferma e kafshëve të George Orwell dhe Nëntëmbëdhjetë Tetëdhjetë e Katër si skenarë të përjetshëm: Një perspektivë politike.
5. Muhamed Arif & Humaira Ahmad & Bakht Rahman; 2018; Demontimi i regjimit Panoptikonik: Studimi i Orwell's 1984
6. Thomas Cushman dhe John Rodden; 2004; Xhorxh Oruell: Në shekullin e njëzet e një; Boulder: Paradigm Publishers.
7. Zeynepnur Bolulu & Lufta e Ushtarëve; 2018; Elementet e Luftës dhe Futurizmit në "1984" nga George Orwell

Lajmet e rreme – përkufizime dhe karakterizime

Autor: Natalia Vuković, Ajla Aljović, & Sara Međić
BRAVO BiH

Lajmet e rreme – një përkufizim

“Ngjarjet e fundit politike – veçanërisht referendumi i ngushtë i Brexit-it në MB dhe fitorja e ngushtë e Donald Trump në zgjedhjet presidenciale të SHBA-së të vitit 2016 – kanë çuar në një valë interesi për fenomenin e “lajmeve të rreme”, që besohet gjerësisht se ka luajti një rol të rëndësishëm në formësimin e rezultatit të të dy garave politike.”[1]

Nëse duam të kuptojmë aspektet dalluese të sulmit të fundit të informacionit të fabrikuar dhe mashtrues që shitet si lajm, së pari duhet të kuptojmë disa nga funksionet thelbësore epistemike të lajmit. Theksi ka qenë në besueshmërinë e tyre si një burim informacioni faktik për konsumatorin. Konsumatorët e mediave të lajmeve janë marrës të një forme të specializuar dëshmie dhe kuptohet se konsumatorët e lajmit kanë edhe detyrime epistemike.

Supozohet se lexuesit kompetentë mund të bëjnë dallimin midis raporteve faktike dhe pjesëve të opinionit dhe do të përdorin të njëjtat metoda bazë të shqyrtimit (p.sh., për gabimet dhe mospërputhjet) që do të përdornin kur vlerësonin dëshminë e një bashkëbiseduesi të besuar dhe kompetent. Pranimi naivisht i raporteve pa analiza të mëtejshme vjen në mënyrë të rrezikshme, besimi në autoritetet e supozuara epistemike është domosdoshmërisht i përkohshëm dhe pyetjet themelore kritike – në lidhje me besueshmërinë e burimit, besueshmërinë e tij, motivet, interesat, qëndrueshmërinë dhe historikun e tij – nuk duhet të shtypen kurrë plotësisht.

Mediat e lajmeve – shërbejnë si burimi i shumë gjërave që duam të dimë. Pa u mbështetur në raportet e lajmeve të kuruara, ne do të dinim shumë pak për atë që ndodh në vendet e tjera, për botën e politikës, apo edhe për rezultatet më të fundit sportive. Natyrisht, komunikimi i informacionit të besueshëm nuk është funksioni i tyre i vetëm social, sepse edhe konsumatorët jo gjithmonë i drejtohen lajmeve vetëm për njohuri dhe informacion, por edhe për argëtim. Funksioni më i rëndësishëm i lajmit është të na japë informacion të besueshëm faktik.

“Përveç përvetësimit të besimeve specifike duke pranuar raportet përkatëse të lajmeve, ne gjithashtu mbështetemi në mediat e lajmeve për mbulimin e përgjithshëm. Nëse mbulimi i mjedisit tonë është i mangët, ne nuk do të informohemi më me siguri për ndryshimet e rëndësishme në botën përreth nesh dhe çfarëdo njohurie që mund të jetë marrë në pikën fillestare të formimit të besimit do të gërryhet gradualisht. “

"Fakers"" zakonisht përdorte një anëtar me reputacion të komunitetit si një mjek, dentist, arkitekt ose një njeri tjetër profesionist ose biznesmen, i cili, për para, do t'i vërtetonte historinë çdo gazetari që gazeta lokale mund t'i dërgonte për të hetuar më mirë.

“Lajmet e rreme” përfshijnë mashtrim, jo vetëm të konsumatorit, por edhe të ndërmjetësit: redaktori i gazetës lokale, i cili “ tani vazhdimisht në gatishmëri për histori të rreme, shpesh mashtrohet dhe dërgon gazetarët të gazetës së tij për të hetuar çështjen”, vetëm që reporterit vendos të ndeshet me raportin e mbjellë. Siç shprehet historiani i artit Mark Jones, me disa hiperbola: “Çdo shoqëri, çdo brez, falsifikon atë që lakmon më shumë. Lajmet e rreme zakonisht imitojnë “dukjen dhe ndjesinë” e burimeve kryesore për të fituar besueshmëri dhe për disa konsumatorë, lajmet e rreme duket se mbulojnë burimet tradicionale të lajmeve, madje duke përmbysur pretendimin e këtyre të fundit për autoritet. Ky duket të jetë qëllimi i hapur sa herë që Donald Trump përdor llogarinë e tij në Twitter për të denoncuar një lajm kritik si, në titullin e tij të markës tregtare, "FAKE NEWS"", të cilin ai e bëri gjithsej 73 herë midis 10 dhjetorit 2016 dhe 24 korrikut 2017. Shumicën e kohës, etiketimi nuk aplikohet për organizata specifike, por pa dallim për organizatat e lajmeve si CNN, MSNBC ose The New York Times.

Pikëpamja se lajmet e rreme mund të jenë një mjet efektiv për promovimin e shkrim-leximit mediatic, nuk është më i rezervuar për formate mediatike të sofistikuara dhe vetëkritike që synojnë të edukojnë shikuesit e tyre. Në vend të kësaj, ajo ka ardhur duke u lidhur me burime që përhapin gënjeshtër duke manipuluar emocionet e konsumatorit të tyre dhe duke përdorur besimet thellësisht partiake.

[1] Gelfert, A., Lajmet e rreme: Një përkufizim

[2] Godler Y, Reich Z, Miller B. Epistemologjia sociale si një paradigmë e re për studimet e gazetarisë dhe medias. Media dhe Shoqëria e Re. 2020; 22 (2): 213-229. doi: 10.1177/1461444819856922

[3] Gelfert, A., Lajmet e rreme: Një përkufizim

[4] Gelfert, A., Lajmet e rreme: Një përkufizim

Studimi i karakterizimeve të fundit të 'lajmeve të rreme'

Nocioni i lajmeve të rreme përkufizohet dhe karakterizohet në një sërë mënyrash, si për shkak të çështjeve politike ashtu edhe për shkak të sferave të tjera të ndryshme të jetës. Sipas Lilleker, "lajmet e rreme" janë "një term i përhapur me përkufizime të shumëfishta". Fjalori i Kembrixhit i përkufizon 'lajmet e rreme' si: "tregime të rreme që duken si lajme, të përhapura në internet ose duke përdorur media të tjera, të krijuara zakonisht për të ndikuar në pikëpamjet politike ose si shaka." Një përkufizim tjetër thotë se lajmet e rreme janë një statistika false ose insinuate e ofruar si informacion. Shpesh ka për qëllim të zvogëlojë popullaritetin e dikujt ose një subjekti, ose të krijojë pasuri përmes të ardhurave nga reklamat.

Studiuesi i medias Nolan Higdon i ka përshkruar lajmet e rreme si "material me përmbajtje të rreme ose mashtruese të ofruar si informacion dhe të komunikuar në kode që përfshijnë komunikim të folur, të shkruar, të shtypur, elektronik dhe virtual". Siç përkufizohet nga Dictionary.com, lajmet e rreme janë "tregime të rreme të lajmeve, shpesh të një natyre sensacionale, të krijuara për t'u shpërndarë ose shpërndarë gjerësisht me qëllim të gjenerimit të të ardhurave, ose promovimit ose diskreditimit të një figure publike, lëvizjeje politike, kompanie, etj. " ose "tregime të rreme të lajmeve, shpesh të një natyre sensacionale, të krijuara për t'u shpërndarë gjerësisht me qëllim të gjenerimit të të ardhurave, ose promovimit ose diskreditimit të një figure publike, lëvizjeje politike, kompanie, etj." Të tjerët mund të lidhin me lajme 'të rreme', fjalë të tilla si 'mashttrim', 'thashetheme', 'thashetheme', 'mashttrim'.

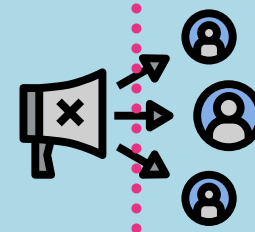
Dikur e zakonshme në shtyp, epërsia e lajmeve të rreme është përshpejtuar me përhapjen në rritje të mediave sociale, në veçanti të Facebook News Feed. Polarizimi politik, politika pas fakteve, paragjykimi i afirmimit dhe algoritmet e mediave sociale ishin implikuar brenda shpalosjes së informacionit të rremë. Ajo gjenerohet dhe përhapet herë pas here përmes aktorëve antagonistë jashtë shtetit, veçanërisht përmes zgjedhjeve. Përdorimi i faqeve të internetit të lajmeve të rreme të organizuara në mënyrë anonime e ka bërë të vështirë ndjekjen penale të përfitimeve të lajmeve të rreme për shpifje. Në disa përkufizime, lajmet e rreme përfshijnë artikuj satirikë të keqinterpretuar si të vërteta dhe artikuj që përdorin tituj sensacionalistë ose klikimesh që nuk mbështeten brenda tekstit.

Në përgjithësi, lajmet e rreme kanë tre karakteristika:

- Pasaktësi në lidhje me faktet
- Optimizimi për të ndarë
- Qëllimi kryesor është të mbulonit emocionet ose t'i shtrëngoni ato; duke u ushqyer me paragjykime ose paragjykime.

Një artikull lajmesh nuk është i rremë sepse është i pasjellshëm ose i papërshtatshëm. Një artikull lajmesh që sfidon besimet ose vlerat tuaja nuk është lajm i rremë. Një artikull lajmesh që refuzohet nga ata në pushtet nuk e bën atë histori një lajm të rremë. Çfarë tjetër nuk është lajm i rremë? Satira, gabimet e singerta në raportim, gazetaria që nuk ju pëlqen nuk janë lajme të rreme.

Lajmet e rreme janë histori që janë jashtëzakonisht të pabesueshme, të rreme, false, histori që janë të fabrikuara dhe nuk përmbajnë burime apo citime të qëndrueshme. Llojet e lajmeve të rreme janë dezinformata dhe dezinformata. Sipas fjalorit në internet Merriam Webster dhe faqes së internetit të bibliotekës së Universitetit të Miçiganit, keqinformimi është "informacion i rremë ose i pasaktë që krijohet ose përhapet gabimisht ose pa dashje; qëllimi nuk është të mashtrojë", ndërsa dezinformimi është "informacion i rremë që krijohet dhe përhapet qëllimisht për të ndikuar në opinionin publik ose për të errësuar të vërtetën".

Lajmet e rreme: Një përkufizim kushtues

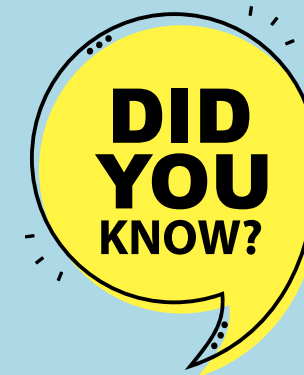
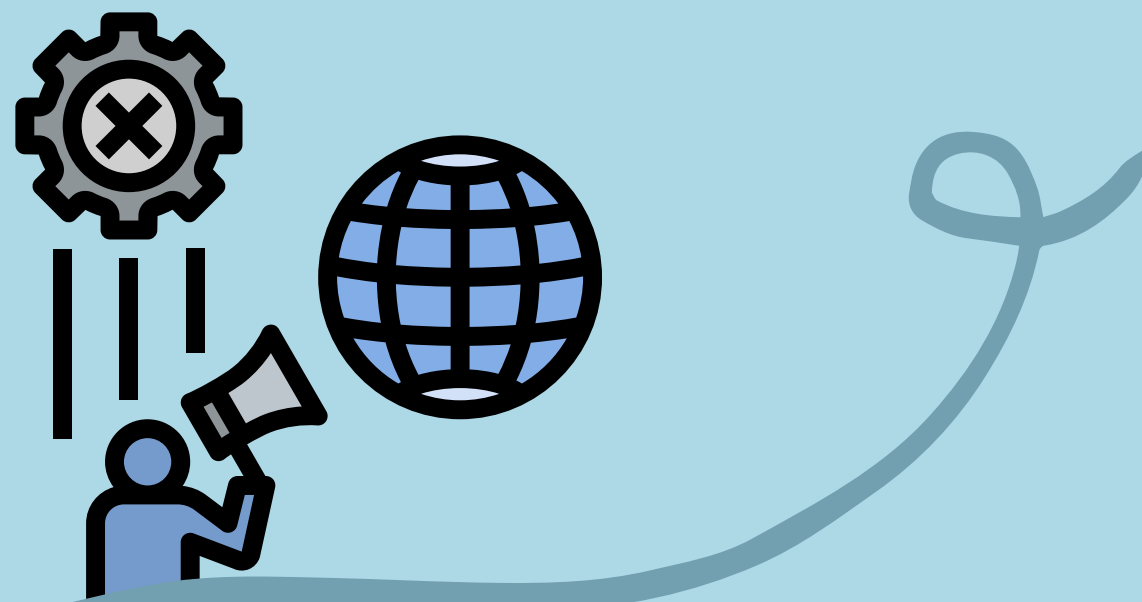
Ashtu si dezinformimi është një lloj informacioni, lajmet e rreme janë, në një kuptim si një formë lajmi. Ky pretendim nuk është aspak i padiskutueshëm, pasi mund të duket se krijon një ekuivalencë të rreme midis entiteteve epistemike "të nivelit të lartë" dhe "të nivelit të ulët". Vetë sugjerimi se dezinformimi është një lloj informacioni është përballur me kritika të forta. Perspektiva ka rëndësi. Për marrësin e një dezinformimi, ose dikë që ballafaqohet me një shembull të lajmit të rremë, nuk bën mirë t'i thuhet se duhet të pranojë atë që i thuhet vetëm nëse, në fakt, plotëson kriteret e nevojshme të vërtetësisë dhe të vërtetës. Prandaj, ndërtimi i së vërtetës në vetë përkufizimet e "informacionit" dhe "lajmit" - me fjalë të tjera, duke i bërë ato terma suksesi - bën pak për të trajtuar problemin urgjent epistemologjik: si t'i përgjigjemi pretendimeve të paraqitura si të vërteta nga një supozues. burim lajmi, duke pasur parasysh se, për gjithçka që dimë, ato mund (ose jo) të jenë lajme të rreme.

Për një, lajmet e rreme janë mashtruese, në të njëjtën mënyrë që dezinformimi është mashtrues: ai "ka gjasa të krijojë besime të rreme" (Fallis 2015, f. 406). Siç u diskutua më herët, lajmet e rreme ndonjëherë mund të fabrikohen nga ajri i hollë, në këtë rast në rastin më të mirë mund të jenë aksidentalisht të vërteta. Më shpesh, ai ndërtohet në mënyrë eksplicite rreth gënjeshtreve – veçanërisht pretendimet që, nëse janë të vërteta, do të ishin sensacionale – të cilat i promovon dhe i përjetëson.

Ndoshta një pretendim i caktuar, rastësisht, ndodh të ndeshet vetëm nga një nëngrup veçanërisht kritik arsyetuesish, asnjëri prej të cilëve nuk pranohet prej tij, edhe pse njeriu mesatar do të ishte mashtruar lehtësisht. Megjithatë, pa dyshim, ajo që ka rëndësi në rastin e lajmeve të rreme, dhe që i jep urgjencë lajmit si një fenomen sociopolitik, është se një numër mjaft i madh njerëzish janë të përfshirë në fakt prej tij.

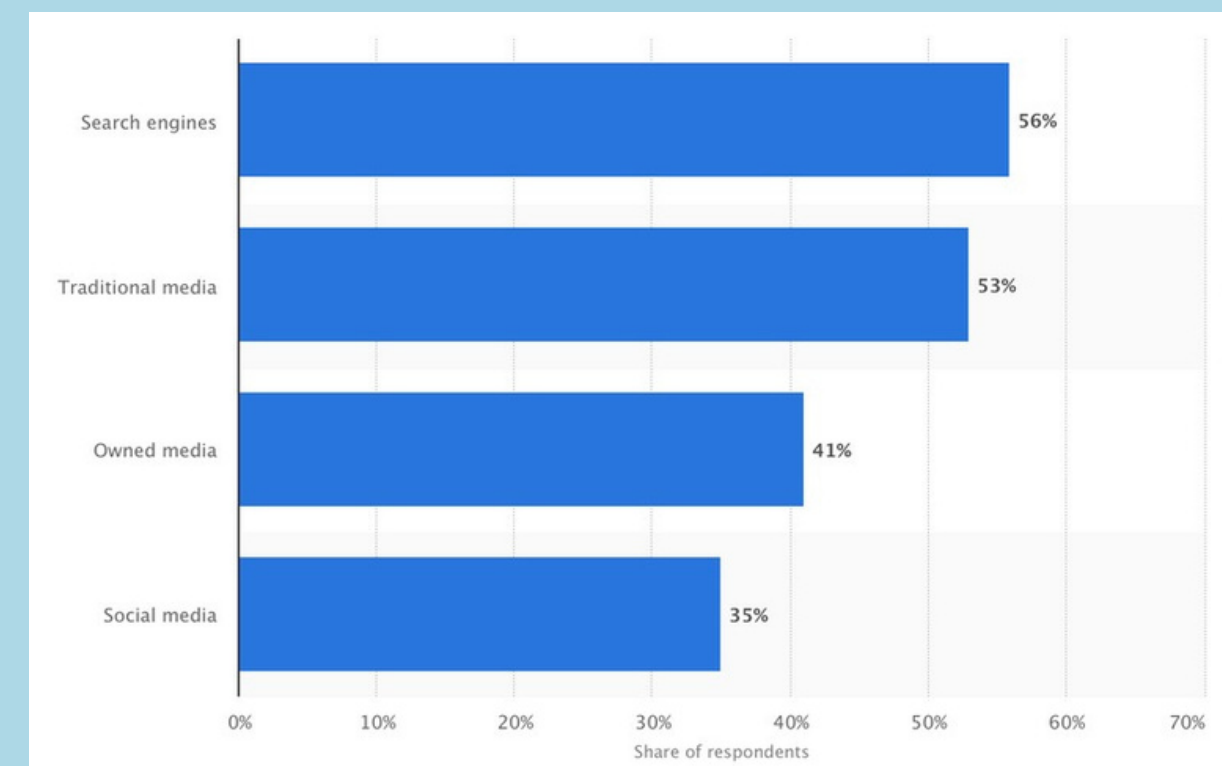
Ajo që ka rëndësi, pra, është se, duke qenë të gjitha të tjerat të barabarta dhe duke marrë parasysh kushtet e përgjithshme të sfondit, siç janë nivelet e përgjithshme të arsimimit mediatik, një lajm i rremë që publikohet ka të ngjarë të rezultojë në (dhe shpesh shkakton) besime të rreme për pjesa e audiencës së saj të synuar. Që një raport i supozuar të llogaritet si lajm i rremë, duhet të ketë gjasa të mashtrojë jo vetëm në mënyrë jo aksidentale, por qëllimisht. Ajo që ka rëndësi është që furnizuesit e lajmeve të rreme angazhohen qëllimisht në praktika që ata i dinë, ose mund t'i parashikojnë në mënyrë të arsyeshme, që të çojnë në formimin e mundshëm të besimeve të rreme nga ana e audiencës së tyre, pavarësisht nëse ata vetë kanë një ndikim në ato besime (siç mund të ketë një aktivist politik), ose nëse ata janë të vetëm për. (siç ishin operatorët maqedonas të faqeve të internetit[1]). E rëndësishmja, përhapja e besimeve të rreme nuk është thjesht një efekt anësor i lajmeve të rreme, por është një rezultat i drejtpërdrejtë i funksionit të tij.

Në të kundërt, lajmet e rreme janë krijuar për të funksionuar në një mënyrë që nuk kufizohet nga e vërteta, ose sepse synon të rrënjos gënjeshtër në audiencën e tij të synuar (për shembull, me qëllim diskreditimin e një kundërshtari politik), ose sepse ashtu siç është operuar qëllimisht ka gjasa objektivist të mashtrorje audiencën e saj të synuar, qëllimi i saj i vërtetë është (për shembull) gjenerimi i karremit të klikimeve përmes pretendimeve të bujshme që tërheqin një audiencë në internet. Lajmet e rreme janë prezantimi i qëllimshëm i pretendimeve (zakonisht) të rreme ose mashtruese si lajm, ku pretendimet janë mashtruese nga dizajni.

“Të dhënat mbi nivelin e besimit në burime të zgjedhura mediatike në mbarë botën që nga nëntori 2020 treguan se 53 për qind e të anketuarve deklaruan se u besonin mediave tradicionale për të ofruar lajme dhe informacione të përgjithshme, krahasuar me vetëm 35 për qind që i konsideronin mediat sociale të besueshme.

Burimi: Statista, 2021

INDEKSI I LIRISË TË MEDIAVE PËR VITIN 2021!

Autor: Natalia Vuković
BRAVO BiH

Liria e medias, liria e shprehjes dhe aksesit në informacione të besueshme janë bazat dhe shtyllat kryesore mbi të cilat mbështetet çdo shoqëri funksionale, e civilizuar dhe demokratike. Kështu thotë teoria, komuniteti akademik, Bashkimi Evropian... Por praktika tregon diçka krejtësisht tjetër, gjë që mbështetet nga njoftimi i Reporterëve pa Kufij për liritë e medias në botë për vitin 2021. Ky raport paraqet një seksion të gjendja e lirisë së medias bazuar në një vlerësim të pluralizmit, pavarësisë së medias, cilësisë së kuadrit legjislativ dhe sigurisë së gazetarëve në çdo vend.

Shumë qeveri kanë përdorur pandeminë e koronavirusit për të mbuluar të gjitha dështimet e tyre si në politikën e vendit ashtu edhe në luftën kundër pandemisë për të kufizuar aksesin e gazetarëve në informacion, burime dhe pengimin e raportimit në terren.

Ndaj publiku shpeshherë ka akses vetëm në të dhënat për pandeminë që ofron shteti, të cilat ofrojnë shumë hapësirë për manipulim. Raporti i Reporterëve pa Kufij për vitin e kaluar është shkatërrues dhe shënon një rënie dramatike të lirisë së medias në mbarë botën. Puna mediatike u bllokua pjesërisht ose plotësisht në më shumë se 130 nga 180 vendet e analizuar.

Indeksi i Lirisë së Medias të Reporterëve pa Kufij për vitin 2021 tregoi se liritë e medias ishin të kufizuara në 59 vende dhe plotësisht të bllokuara ose të penguara rëndë në 73 nga 180 vendet e analizuar, duke përfaqësuar 73% të numrit total të vendeve të analizuar. Këto vende klasifikohen si "shumë të këqija", "të këqija" ose "problematike" për lirinë e medias dhe janë shënuar me të zezë, të kuqe ose portokalli në Hartën Botërore të Lirisë së Shtypit.

VENDET E BALLKANIT PERËNDIMOR

Kur bëhet fjalë për vendet e Ballkanit Perëndimor, ato janë në zonën e portokalltë, e cila vlerësohet si një gjendje "problematike" e mediave. Midis tyre, Bosnja dhe Hercegovina është më e mira. Kosova shënoi rënien më të madhe me 8 vende dhe aktualisht është në vendin e 78-të, e ndjekur nga Shqipëria në vendin e 83-të, Maqedonia e Veriut në vendin e 90-të, Serbia në vendin e 93-të dhe Mali i Zi në vendin e 104-të.

Sipas Indeksit të Lirive të Medias për vitin 2021, edhe pse zë vendin më të mirë në mesin e vendeve të Ballkanit Perëndimor, situata në Bosnje dhe Hercegovinë nuk është përmirësuar aspak në krahasim me një vit më parë, pasi është ende në vendin e 58-të nga 180. vende. Edhe pse vendi ynë ka ligjet më liberale të medias që garantojnë një shkallë të lartë të lirisë së medias, mangësia e tyre e madhe është zbatimi dhe zbatimi i gabuar i tyre. Sipas raportit, në BiH mbizotëron një klimë politike e polarizuar, e përshkuar nga sulme të vazhdueshme verbale dhe retorikë nacionaliste, duke krijuar kështu terren pjellor për krijimin e një mjedisi armiqësor për lirinë e medias. Politikat editoriale që pasqyrojnë ndarjet etnike dhe gjuhën e urrejtjes, shtimin e sulmeve ndaj gazetarëve për shkak të origjinës etnike, një klimë armiqësore kur bëhet fjalë për raportimin për migrantët, paditë e politikanëve për shpifje si frikësim dhe presion ndaj gazetarëve, edhe pse shpifja u dekriminalizua në 2003. Mostransparenca e pronësisë së medias dhe rritja e kontrollit të sektorit privat mbi median, kushtet e pafavorshme të punës (kontrata afatshkurtra dhe paga të ulëta), media e regjimit përmes të cilave partitë politike vendosin informacionin dhe fushatën e tyre, aksesin e kufizuar të gazetarëve në informacion, pasiguria ligjore e gazetarëve dhe mungesa e rregulloreve në fusha të caktuara (ligji për mediat online) dhe pandemia e Coronavirus janë të gjithë faktorë që kanë kërcënuar shumë lirinë e medias dhe pozitën e gazetarëve gjatë vitit 2020.

Shqetësues i veçantë është rritja e incidencës së dhunës në internet dhe rritja e numrit të kërcënimeve që gazetarët marrin përmes rrjeteve sociale dhe në komentet në portalet e internetit.

Në Indeks Botëror të Lirive të Medias, Serbia është në rënie nga viti në vit dhe aktualisht renditet në vendin e 93-të, gjë që tregon se liritë e mediave po shkelen gjithnjë e më shumë dhe se ka gjithnjë e më pak hapësirë për gazetarët dhe mediat kritike. Me ardhjen e Aleksandër Vuçiqit në pushtet, liritë e mediave janë ulur ndjeshëm dhe Serbia është bërë një vend i pasigurt për gazetarët, ku lajmet e rreme nga mediat pro-qeveritare po bëhen më të dukshme dhe alarmante. Gazetarët nuk gëzojnë mbështetjen e autoriteteve dhe janë ligjërisht të pambrojtur, shumë sulme ndaj gazetarëve kanë mbetur të pahetuara dhe autorë të pandëshkuar. Sulmet ndaj mediave dhe gazetarëve janë bërë të zakonshme, jo vetëm verbale por edhe kërcënimet me vdekje ku kemi një rast të zjarrvënies në shtëpinë e Milan Jovanoviçit i cili ka shkruar për korrupsion në nivel lokal. Por në këtë situatë është bërë një zhvendosje dhe autorët janë vënë para drejtësisë dhe janë dënuar. Për më tepër, kemi rastin e gazetares Ana Lalic e cila u mbajt brenda natës në qeli në prill 2020, pasi u arrestua në shtëpinë e saj për raportime të një spitali lokal në lidhje me mungesën e pajisjeve për të luftuar pandeminë. Kjo ishte e gjitha për shkak të miratimit të një ligji drakonian (i cili më vonë u shfuqizua) dhe një përpjekje për të futur censurë zyrtare duke përdorur krizën pandemike.

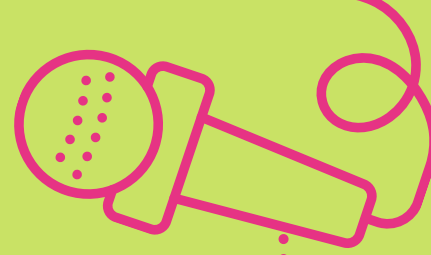
Mali i Zi renditet më i keqi nga të gjitha vendet e Ballkanit. Edhe pse pas 20 vitesh pati një ndryshim të qeverisë, nuk pati ndonjë përmirësim të dukshëm.

Qeveria e re malazeze përmendi forcimin e lirisë së medias dhe përmirësimin e kushteve të punës për gazetarët si prioritet dhe njoftoi ndryshimet në ligjet e medias të vitit 2019, por e gjithë kjo mbeti vetëm në formën e premtimeve.

Shteti nga rajoni që ka privilegjin të ketë pozitën më të mirë është Sllovenia, e cila renditet në pozitën e 36-të, e ndjekur nga Kroacia, e cila shënoi një rënie prej 3 vendesh dhe është në vendin e 56-të dhe kjo është renditja më e mirë që nga viti 2013. Gazetarët kroatë që hetojnë korrupsionin, krimet e organizuara (të luftës) shpesh janë të ekspozuar ndaj ngacmimeve dhe presioneve të ndryshme. Përmbajtja “poshtëruese” e medias është kriminalizuar që nga viti 2013 dhe sulmet fizike, kërcënimet dhe dhuna kibernetike mbeten një problem madhor, siç është pasiviteti i qeverisë në marrjen e masave konkrete të mbrojtjes. Aktualisht në Kroaci janë aktive të paktën 924 procese gjyqësore kundër mediave dhe gazetarëve, nga të cilat prokurorët kërkojnë pothuajse 78.5 milionë kuna, gjë që tregon se ndjekja penale e gazetarëve dhe mediave vazhdon. Edhe pse në realitet ky numër është edhe më i lartë. Politikanët, gjyqtarët dhe njerëzit e fuqishëm kanë gjetur një mekanizëm ligjor për censurimin, frikësimin dhe heshtjen e gazetarëve kritikë dhe mediave përmes padive, gjobave të larta dhe kostove të mbrojtjes.

GJENDJA E LIRISË TË MEDIAVE NË VENDET TJERA

Në krye të listës së vendeve më të sigurta për gazetarët, 12 vendet e para të shënuara me të bardhë prej shumë vitesh

janë sigurisht vendet skandinave, të cilat njihen për mbështetjen e tyre të zhvilluar nga publiku për punën gazetareske.

Norvegjia ka qenë në vendin e parë si shteti më i pozicionuar për pesë vite me radhë, ndonëse, siç thuhet, mediat në atë vend janë ankuar për mungesën e aksesit në informacione shtetërore për pandeminë. Finlanda ruajti vendin e dytë, ndërsa Suedia rifitoi pozitën e tretë, të cilën vitin e kaluar e mbajti Danimarka, e cila këtë vit zuri vendin e katërt. Këtë vit, vetëm 12 nga 180 vende (7%) mund të pretendojnë se ofrojnë një mjedis të favorshëm mediatik, krahasuar me 13 vende (8%) vitin e kaluar.

E verdha shënon vendin e 13-të (Gjermania) në të 48-ën në Rumani. Gjermanisë iu hoq klasifikimi i saj si "i mirë" sepse dhjetëra gazetarë të saj u sulmuan nga mbështetës të grupeve dhe grupeve ekstremiste që mbështesin teoritë e konspiracionit gjatë protestave kundër kufizimeve të vendosura në luftën kundër pandemisë. Shtetet e Bashkuara i përkasin gjithashtu zonës së verdhë, duke u renditur në vendin e 44-të dhe një vend më poshtë, megjithëse viti i fundit i ish-presidentit Trump u shënuar nga një numër rekord sulmesh ndaj gazetarëve (rreth 400 raste) dhe arrestime gazetarësh (130) ndërsa ata u përpoqën për të mbuluar protestat në të gjithë vendin kundër racizmit sistematik dhe brutalitetit policor ndaj njerëzve me ngjyrë. Por me ardhjen e presidentit të ri Biden, situata po përmirësohet ku ai premton të mbështesë mjedisin e së vërtetës dhe thekson se qëllimi i administratës së tij është që Shtetet e Bashkuara të rifitojnë statusin e një feneri botëror të lirisë së shprehjes.

Rusia i përket zonës së kuqe sepse situata e saj klasifikohet si "e keqe" dhe është në vendin e 150-të.

Ajo vuri në lëvizje aparatit e saj represiv për të kufizuar dhe kontrolluar mbulimin mediatik të protestave në mbështetje të kundërshtarit të Kremlinit Alexei Navalny. Kanalet kryesore televizive vazhdojnë të bombardojnë shikuesit me propagandë dhe ligjet e paqarta dhe selektive përdoren për të arrestuar në mënyrë arbitrare gazetarët që shpesh etiketohen si "agjentë të huaj". Në këtë grup bën pjesë edhe Turqia, e cila renditet e 153-ta. Në "Turqinë e Re" nën sundimin e Rexhep Tajip Erdogan, censura e internetit ka arritur kulmin. Operacionet ushtarake turke përgjatë kufirit me Sirinë, manipulimet politike të krizës së refugjatëve sirianë dhe pandemia e virusit koronar janë përdorur si mjete kryesore për të forcuar politikën autoritare ndaj mediave kritike dhe përdorimin e sistemit të shkallës së parë për qëllime politike. Qeveria kontrollon 90% të medias kombëtare dhe të kritikosh dhe të kërkosh llogari nga qeveria tashmë është pothuajse e pamundur, pasi pluralizmi kërkon të hiqet me të gjitha mjetet e mundshme. Bjellorusia ka rënë me pesë vende në krahasim me vitin 2020 dhe tani është e 158-ta nga 180 vende, dhe përshkrimi thotë se është "vendi më i rrezikshëm në Evropë për gazetarët". 97 gazetarë u arrestuan në Bjellorusi vitin e kaluar, 11 janë aktualisht në burg dhe 50 faqe interneti janë bllokuar.

Vendet që janë ljer me ngjyrë të zezë klasifikohen si një mjedis "shumë i keq" për lirinë e medias dhe variojnë nga 160 në 180 vende. Kina renditet e 177-ta, e cila vazhdon të shtrëngojë censurën, mbikëqyrjen dhe propagandën e internetit në nivele të paprecedentë.

Më pas, Kina pasohet nga tre shtete totalitare që janë gjithmonë në tre vendet e fundit Turkmenistani (178), Koreja e Veriut (179), dhe në vendin e fundit Eritrea.

Këto vende kanë kontroll absolut mbi të gjitha lajmet dhe informacionet me pretendime se nuk kanë pasur raste me COVID-19.

Të paktën 30 gazetarë u vranë në mbarë botën në vitin 2020, ndërsa 21 prej tyre u vranë për punën e tyre, që është dhjetë më shumë se vitin e kaluar. Gazetarë të tjerë u vranë gjatë shuarjes së zjarrit ose luftimeve në zonat e konfliktit, por edhe në detyra të tjera që rezultuan të rrezikshme për jetën. Meksika (143) ishte vendi më shkatërrues për gazetarët ku kartelet, grupet kriminale dhe militantët ishin përgjegjës për vrasjen e gazetarëve, e ndjekur nga Afganistani (122), Filipinet (138), Siria (173). Sipas Komitetit për Mbrojtjen e Gazetarëve (CPJ), viti i kaluar ka pasur numrin më të ulët të vrasjeve të gazetarëve që nga viti 2000 – 26. Në Iran (174) kemi një rast të vrasjes direkte dhe publike të gazetarëve nga qeveria. Irani ekzekutoi gazetarin Ruhollah Zam më 12 dhjetor për raportim kritik ndaj zyrtarëve iranianë dhe dhënie informacioni për kohën dhe vendndodhjen e protestave në vitin 2017. Dënimi me vdekje ishte i varur. Situata është më e rrezikshme për gazetarët e përfshirë në gazetarinë investigative dhe ndjekin policinë në raportet e tyre, dhunën në lidhje me narkotikët ilegale dhe krimin. Një shqetësim i veçantë është dhuna me bazë gjinore e drejtuar ndaj gazetarëve femra.

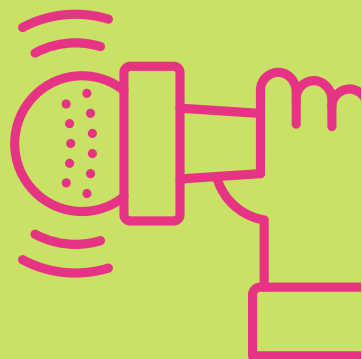
"Gazetaria është vaksina më e mirë kundër dezinformimit," tha Sekretari i Përgjithshëm i RSF, Christophe Deloire.

"Fatkeqësisht, prodhimi dhe shpërndarja e tij janë shumë shpesh të bllokuara nga faktorë politikë, ekonomikë, teknologjikë dhe ndonjëherë edhe kulturorë. Në përgjigje të natyrës virale të dezinformatave ndërkufitare, në platformat dixhitale dhe rrjetet sociale, gazetaria është mënyra kryesore për të siguruar që debati publik të bazohet në një sërë faktesh të ndryshme," vuri në dukje Deloire.

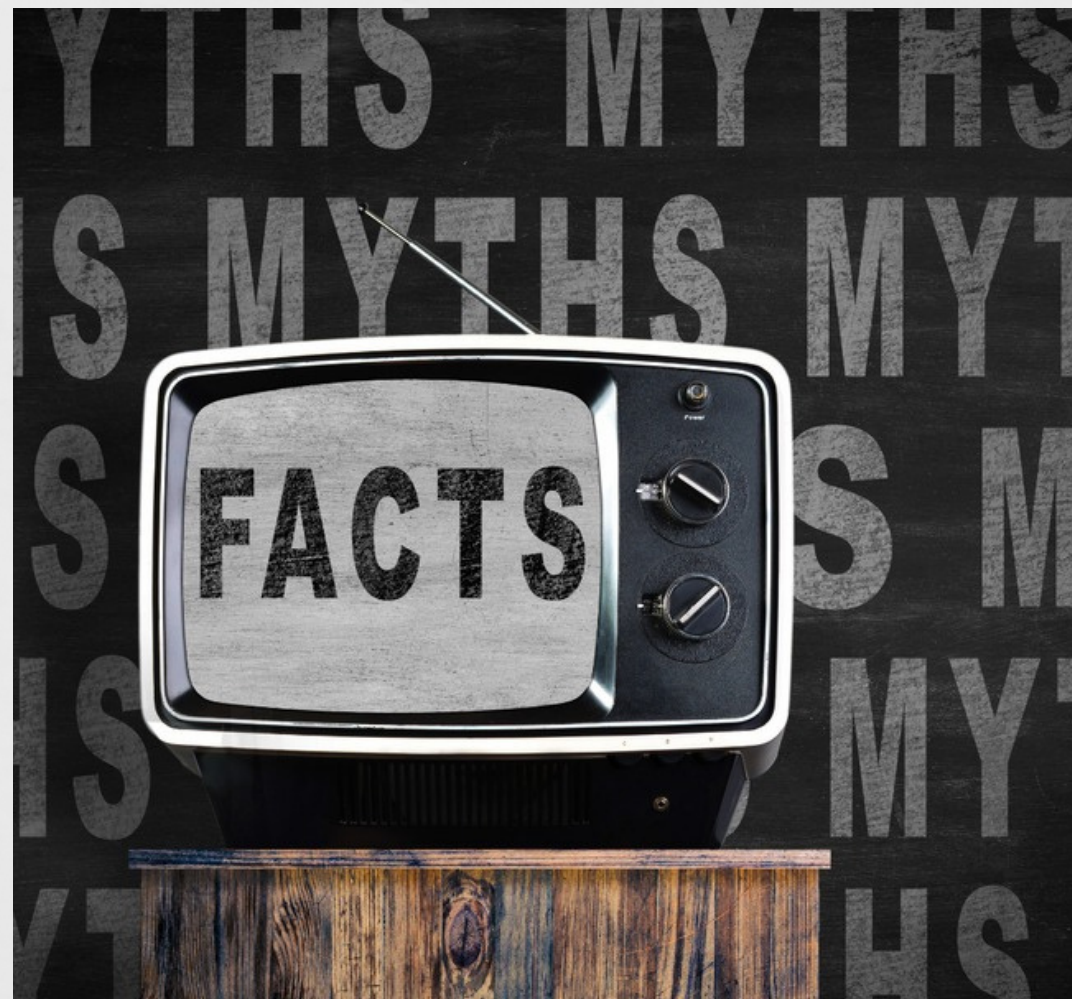
Ajo që mund të konkludojmë është se liritë e medias janë të kërcënuara dhe se ka një klimë frike dhe tensioni në botën mediatike ku urrejtja dhe armiqësia ndaj gazetarëve kthehen në dhunë. Numri i vendeve të shënuara si të sigurta për gazetarët është vazhdimisht në rënie dhe autoritetet në mbarë botën po shtrëngojnë lakun rreth medias. Një problem tjetër i madh është fakti se shtëpitë mediatike janë në pronësi të politikanëve, pushtetarëve, oligarkëve që kontrollojnë gazetat dhe televizionet dhe i përdorin ato si mjet për të arritur qëllimet personale. Bazuar në të gjitha këto informacione, mund të flasim për një klimë të pasigurt globalisht për gazetarët.

Referencat:

1. Faqja e internetit e Reporterëve pa Kufij, <https://rsf.org/en/ranking/2021>
2. Georgi Gotev, 2021, Indeksi Botëror i Lirisë së Shtypit 2021: BE duke u bërë më heterogjene [online], EURACTIV.com, Në dispozicion nga <https://www.euractiv.com/section/digital/news/world-press-free-index-2021-eu-getting-more-heterogeneous/> [Shkuar më 8 maj 2021]

Tregimi i historive dhe verifikimi i fakteve

Autor: Ajna Veladžić & Omer Muminović
BRAVO BiH

Tregim historish

Njëherë e një kohë, dikush donte t'i bashkonte të tjerët, t'i edukonte, argëtonte dhe t'i thërriste në veprim në një mënyrë unike. Dhe njëri tregoi një histori. Publiku i tyre u prek dhe u frymëzua nga një rrëfim i padëgjuar më parë, me plot personazhe interesantë, ngjarje të paharrueshme dhe thënie tërheqëse. Ishte pothuajse një magji dhe, njëkohësisht, një fuqi e domosdoshme në modë. Histori pas historie, arti i vërtetë i tregimit u krijua dhe u përdor me kënaqësi dhe u admirua deri në fund.

Kthehu në të tashmen, ka shumë histori të mira që tregohen dhe shkruhen çdo ditë për një listë të gjatë qëllimesh. Duke filluar nga sektori i biznesit, motivimi i punëtorëve dhe studentëve, deri te veprimet e institucioneve joqeveritare dhe politike, historitë e rrëfyera gjithmonë bëjnë punën e tyre. Ata na ndryshojnë nga brenda, ridrejtojnë këndvështrimin tonë dhe na bëjnë të lëvizim. Historitë bëjnë që gjithçka të duket e mundshme, dhe njerëzit, të cilët duan ta besojnë këtë, duan histori gjithashtu.

Ndërsa tregimi mund të përdoret në të gjitha sferat e jetës, ai ka rëndësinë e tij në ruajtjen e kulturës. A keni dëgjuar ndonjëherë për modelin afrikano-perëndimor të tregimit? Vë bast se është kënaqësi e pastër të ulesh rreth zjarrit pas darkës dhe të dëgjosh një tregimtar. Përveç kësaj, mirënjohje edhe për tregimtarët irlandezë. Ata bëjnë një punë rraskapitëse duke udhëtuar fshat më fshat për të mbledhur njerëz, për t'i edukuar dhe argëtuar.

Sigurisht, ata duhet ta kenë vënë re atë që sugjeron hulumtimi i psikologut Jerome Bruner, se një histori është më e paharrueshme sesa një fakt. Për të qenë të saktë, 22 herë.

Prandaj, qoftë përmes kulturës, fesë apo punës, të gjithë ne biem në kontakt me këtë lloj arti dhe ndërgjegjësohemi për fuqinë e tij. Pa dyshim, ne të gjithë marrim një nxitje për t'u zhvilluar në tregimtarë të mirë.

Së fundi, ju lëmë me tregimin e famshëm të Steve Jobs në 2015, duke pasur parasysh fjalët e tij:

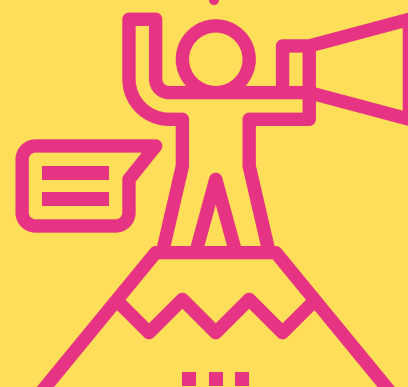
“Personi më i fuqishëm në botë është tregimtari. Tregimtari përcakton vizionin, vlerat dhe axhendën e një brezi të tërë që do të vijë...”

Fakt argëtues: Ai nuk ishte gjithmonë i mirë. Të gjithë kemi nevojë për pak praktikë.

Kontrollimi i fakteve

Në mjedisin mediatik të shekullit 21, ka sfida të ndryshme për të cilat konsumatorët e medias duhet të jenë të vetëdijshëm dhe t'i kapërcejnë. Sepse, në thelb, media duhet të synojë të informojë njerëzit për lajmet thelbësore të përditshme dhe jo të manipulojë emocionet e njerëzve, gjë që mund të ndodhë në ditët e sotme. Megjithatë, kjo nuk është e thjeshtë për t'u mbrojtur pasi mediat po tërheqin vëmendjen me tituj që shkaktojnë një reagim emocional. Vendosja e lidhjeve mes lajmeve dhe përditshmërisë së njerëzve, kryesisht personalisht, i bën ata shumë ndikues dhe të gjithëpranishëm. Në këtë mënyrë, duke reklamuar informacione të sponsorizuara, individët shpesh janë pengesa e parë dhe e fundit për dezinformatat ose lajmet e përhapura, të cilat janë thelbësore për t'u informuar. Por, meqenëse shfaqet një sfidë, një zgjidhje e mundshme shkon së bashku. Në lidhje me këtë çështje specifike, profesioni i verifikimit të fakteve fiton vrullin e tij.

Megjithatë, fenomeni i verifikimit të fakteve nuk është një shpikje e shekullit 21. Rrënjët e saj datojnë në të kaluarën. Për shembull, në SHBA, iniciativat e para për verifikimin e fakteve filluan të shfaqen në periudhën midis viteve 1890 dhe 1900 kur u hapën për herë të parë organizatat për korrigjimin e lajmeve mashtruese dhe të pasakta (Fabry, 2014).

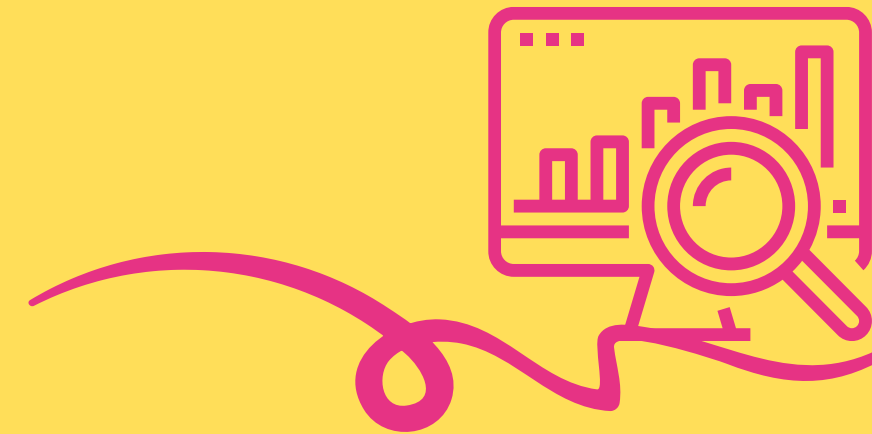
Me kalimin e kohës dhe dukshëm më shumë lajme filluan të prezantohen për publikun çdo ditë, kontrolluesit e fakteve fituan rëndësinë e tyre globalisht. Platformat e mediave sociale, si Facebook në radhë të parë, revolucionarizuan komunikimin, por gjithashtu bënë që njerëzit të shkruajnë lirisht gjënë e parë në mendjen e tyre, pa qenë përgjegjës për pasojat e mundshme që mund të drejtojnë. Rrjeti Ndërkombëtar i Kontrollit të Fakteve (IFCN), i bazuar në Institutin Poynter në Shën Petersburg, Florida, përshpejtoi reagimin global duke lidhur kontrolluesit e fakteve në nivel global duke vendosur kontrollues faktesh në Afrikë, Evropë, Amerikën e Veriut dhe zona të tjera gjeografike.

Megjithatë, jo të gjithë e dinë se si funksionon kontrollimi i fakteve. Shpesh, për shkak të mungesës së informacionit, raportet e verifikimit të fakteve shkojnë nën radar. Por, si përdorues të zakonshëm të mediave sociale, t'i kemi "në krahun tonë" është një alternativë për çdo përdorues të përgjegjshëm online për të qenë i informuar dhe objektiv siç duhet. Wright State University (2021) thekson hapat që mund të ndërmerren për të vlerësuar informacionin më të ri, duke përcaktuar katër hapat kryesorë në rendin e mëposhtëm:

- Përdorni faqet e kontrollit të fakteve
- Vlerësoni informacionin duke përdorur testin CRAAP (vlera, rëndësia, saktësia, autoriteti dhe qëllimi)
- Kontrolloni paragjykimet
- Largohuni

FACT-CHECKED

Dhe pothuajse çdo herë, do të zbulojmë se përdorimi i faqeve të kontrollit të fakteve është hapi i parë në vlerësimin e informacionit të dyshimtë që na paraqitet çdo ditë.

Referencat:

Fabry, M. (2017) *Ja se si kontrolluesit e parë të fakteve ishin në gjendje të bënin punët e tyre përpara internetit*, Time, 24 gusht 2017, shikuar më 31 maj 2021, në dispozicion në:
<https://time.com/4858683/fact- historia e kontrollit/>

Stanford News (2014) *'Ju duhet të gjeni atë që doni', Steve Jobs*, 14 qershor 2005, në dispozicion në:
<https://news.stanford.edu/2005/06/14/jobs-061505/>

Universiteti Shtetëror Wright (2021) *Literacy Media dhe Kontrollimi i Fakteve*, i disponueshëm në:
<https://guides.libraries.wright.edu/c.php? g=1019856&p=7415415>

Një vështrim në Turqi

Autor: Ajna Veladžić
BRAVO BiH

Le t'i hedhim një vështrim një vendi që është i lidhur në mënyra të ndryshme ekonomike, politike dhe kulturore me Bosnjën dhe Hercegovinën, si dhe me vendet e tjera të Ballkanit.

A e dini se Turqia është një nga burgosësit më të mëdhenj të gazetarëve, duke konkurruar me Kinën, Egjiptin dhe Arabinë Saudite? Është e qartë se diçka po ndodh në botën mediatike të vendit.

Sipas Reuters Digital News Reports, besimi në lajmet në përgjithësi në vitin 2020 ishte 55%, që ishte goxha i lartë, ngjashëm me vendet e tjera. Megjithatë, ka ende një fakt shqetësues se 49% thonë se kanë hasur në lajme të rreme në javën para sondazhit. Nëse i krahasojmë statistikën me 92% të Gjermanisë, mund të parashikojmë vëllimin e problemit. Mediat turke u shndërruan në një pellg lajmesh, pjesa e madhe e të cilave është e rezervuar për ato false. Njerëzit me të drejtë ankohen për këtë çështje, duke e pasur të vështirë të bëjnë dallimin midis historive të sajara dhe realitetit të gjallë.

Duke eksploruar nivelet e tyre të dyshimit, gjendet një korrelacion midis llojit të kanalit mediatik dhe mosbesimit. Hulumtimi "Medya Kullanımı ve Haber Tüketimi" regjistroi më pak mosbesim në konsumimin e TV dhe lajmeve të shtypura. Nga ana tjetër, njerëzit priren të jenë më dyshues kur vijnë në kontakt me lajmet në internet.

Kjo mund të shpjegojë pse shumica e njerëzve në mbarë vendin shfaqin prirje ndaj lajmeve televizive, megjithëse qytetarët e zonave urbane përdorin më shumë internetin.

Në eksplorimin e mëtejshëm të mosbesimit ndaj lajmeve nga popullata turke, hulumtimi tregoi se individët që raportuan se ndiqnin lajmet e politikës, kulturës ose shkencës dyshojnë në vlefshmërinë dhe vërtetësinë e lajmeve më shumë sesa individët që thanë se ndiqnin tema të tjera.

Për të plotësuar tablonë e përgjithshme rreth aferave të lajmeve të rreme në Turqi, le të kthehemi te të burgosurit gazetarë. Partitë politike besohet se kanë kontroll mbi mediat, duke krijuar kanale pro-qeveritare që, sipas Reuters Digital News Reports, priren të besohen më pak.

Është e qartë se njerëzit ndiejnë nevojën për një sistem mediatik më të mirë dhe të pavarur që do t'i shërbejë shoqërisë me vërtetësi, si dhe për edukim që do t'i ndihmojë njerëzit të bëjnë dallimin midis lajmeve të rreme dhe reale. Në përpjekje për zgjidhjen e problemit, ekziston Teyit.org, një shembull pozitiv i kontributit për eliminimin e gënjeshtreve të dëmshme dhe për rritjen e ndërgjegjësimit në media. Duke funksionuar si një faqe interneti, Teyit.org hodhi poshtë qindra histori dhe raporte të rreme për të marrë më shumë se 30 lajme të dyshimta në ditë për t'u kontrolluar. Përveç kësaj, Teyit.org punon në edukimin e publikut për njohjen e lajmeve të rreme.

Si SLAM, ne ndajmë mendimin e themeluesit të Teyit.org, gazetarit të ri, Mehmet Atakan Foca: “Për të trajtuar problemin e lajmeve të rreme, nuk mjafton të botosh artikuj rreth dezinformatave. Ne duam të edukojmë njerëzit dhe t'u japim atyre mjetet për të forcuar kapacitetin e tyre për verifikim.”

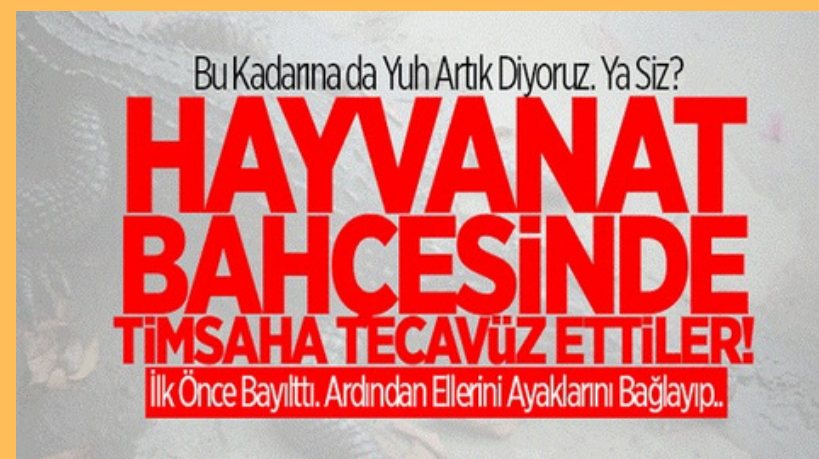
Në fund, le të shohim disa nga lajmet e rreme më brutale dhe banale të publikuara nga mediat turke.

NASA'yi harekete geçiren olay!

**ALMANLARIN
FIRLATTIĞI ROKET
ABD'Yİ VURACAK**

**“Raketa e lëshuar nga gjermanët do të godasë
SHBA-në.”**

"Mijëra njerëz po masakrohen vazhdimisht në shtetin Arakan të Myanmars. Ata që qëndrojnë të heshtur për krimet kundër njerëzimit bëhen partnerë në krimi."

"Krokodili i përdhunuar në kopshtin zoologjik. Fillimisht vihet në gjumë. Pasi i ka lidhur gjymtyrët..."

1 Mark Lowen, "Lajmet e rreme në Turqi: Gjuetia e së vërtetës në tokën e konspiracionit", BBC News, <https://www.google.com/amp/s/www.bbc.com/news/amp/world-europe-46137139> (qasur më 21 mars 2021)

2

Po aty, <https://www.google.com/amp/s/www.bbc.com/news/amp/world-europe-46137139> (qasur më 21 mars 2021)

3

Po aty, <https://www.google.com/amp/s/www.bbc.com/news/amp/world-europe-46137139> (qasur më 21 mars 2021)

4

Serdar, "Uydurma Haberler ve Medyada Sazan Avı", Yalansavar, <https://yalansavar.org/2017/04/05/uydurma-haberler-ve-medyada-sazan-avi/> (qasur më 21 mars 2021)

5

Mark Lowen, "Türkiye'de sahte haberler: Komplolarının gezdiği topraklarda doğrunun avı", BBC News Turqi, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46221257> (qasur 21 mars 2021)

6

Selim Gerçeker, "2017'de Viral Olmuş Ve Gerçekliğine Birçok İnsanı İnandırmış 17 Yanlış Haber", Listelist, <https://www.google.com/amp/s/listelist.com/viral-yanis-haberler/amp/> (qasur më 21 mars 2021)

E vërtetë apo e gabuar?

Autor: Ezana Ćeman
BRAVO BiH

Sipas një raporti të Indeksit të Literaturës Mediatike 2018 të kryer nga Instituti i Shoqërisë së Hapur në Sofje, u zbulua se “Vendet e Ballkanit janë më të ndjeshmet në Evropë ndaj lajmeve 'të rreme' – për shkak të mediave të tyre shumë të kontrolluara, niveleve të ulëta arsimore dhe niveleve të ulëta të besimi në shoqëri [”]. Çdo vend i vetëm, jo vetëm në rajonin e Ballkanit, por në mbarë botën, ka pasur përvojat e veta me lajmet e rreme dhe lirinë e shtypit ose mungesën e tyre, por gjithçka varet nga një gjë - si po trajtohet? Vendi kryesor i fokusit për këtë analizë në nivel vendi është Republika e bukur e Shqipërisë. Duke qenë një nga vendet më të bukura që kam vizituar personalisht, plot me kulturë të pasur dhe tradicionale, ushqim të mrekullueshëm, një gjuhë komplekse me dialekte të ndryshme dhe ndoshta ndjenjën më të fortë të nacionalizmit që ndoshta keni përjetuar ndonjëherë, mund të thoni që Shqipëria e ka vërtet atë. të gjitha. Por, a është ky rasti kur bëhet fjalë për lajmet e rreme në Shqipëri?

Rast Studimi #1: Kryeministri i Mediave Sociale

Që nga ky vit, Shqipëria [1] renditet aktualisht në vendin e 83-të në Indeksin Botëror të Lirisë së Shtypit 2021, e pozicionuar mesatarisht në krahasim me vendet fqinje [2]. Në kufi me Shqipërinë, Kosova* renditet #73, Mali i Zi renditet #104, dhe Greqia renditet #70 [2]. Shqipëria ka parë një përzierje rritjesh dhe uljesh gjatë 8 viteve të fundit, të cilat mund të shihen në tabelën 1 më poshtë.

Year	Ranking		Year	Ranking	
2020	84 / 180	↓	2015	82 / 180	↑
2019	82 / 180	↓	2014	85 / 180	↑
2018	75 / 180	↑	2013	102 / 180	=
2017	76 / 180	↑			
2016	82 / 180	=			

Tabela 1. Renditja që nga viti 2013 (Burimi: Reporterët pa kufij)

Përveç renditjes së Shqipërisë për lirinë e shtypit, vendi ka pasur problemet e veta me trajtimin e lajmeve të rreme dhe dezinformatave, shumë çështje që janë ende të spikatura sot. Në një studim të vitit 2021 të titulluar “Hartëzimi i lajmeve të rreme dhe dezinformatave në Ballkanin Perëndimor dhe identifikimi i mënyrave për t’iu kundërvënë në mënyrë efektive”, Shqipëria së bashku me vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor u analizuan dhe u gjetën pika kyçe në lidhje me rastin e Shqipërisë, të cilat do të shpjegohet më tej në tekst [3].

I quajtur “Kryeministri i mediave sociale”, kryeministri Edi Rama aktualisht shërben si kryeministri i 33-të i Shqipërisë dhe ai ka pasur pjesën e tij të duhur të përplasjeve me përhapjen e dezinformatave për qëllime politike. Ashtu si në çdo vend, politikanët janë të njohur për përfitimin nga njerëzit që supozohet të përfaqësojnë dhe mbrojnë duke përhapur dezinformata dhe duke diskredituar mediat, por si e ndihmon kjo Kryeministrin Rama në planin afatgjatë? Në mars 2020, atë që ne e njohim si fillimi i pandemisë COVID-19, Kryeministri Rama u detyrua të kërkonte falje publike për shkak të rolit të tij në përhapjen e dezinformatave. Pikëpamjet e tij të keqinterpretuara për një video u bënë tituj ndërkombëtarë dhe shkaktuan tensione midis Shqipërisë dhe Spanjës, të cilat mund të ishin shmangur përfundimisht nëse ai dhe ekipi i tij do të bënin kujdesin e duhur dhe do të kontrollonin faktet se çfarë po ndodhte. “Rama u detyrua të kërkonte falje publike në mars 2020 për trillimin e pretendimeve se zyrtarët spanjollë po përdornin taktika të dhunshme policore për të ndaluar përhapjen e COVID-19. “Dëshmia” e tij doli të ishte një video e policisë algjeriane të trazirave duke sulmuar protestuesit [3].

Faqja e lajmeve shqiptare, Exit News, “angazhohet për pavarësinë, saktësinë dhe raportimin e ndershëm, ne krenohemi që gërmojmë më thellë dhe tregojmë histori që të tjerët nuk dëshirojnë t’i mbulojnë [4].” Shumë platforma mediatike janë ose plotësisht të njëanshme ose madje të frikësuar. për të trajtuar figura të forta politike si një kryeministër për shembull, por jo Exit News.

Duke futur frikën te njerëzit që ai supozohet të mbrojë, kryeministri Rama përdori një video të policisë algjeriane të trazirave duke sulmuar protestuesit, pretendoi se kjo po ndodhte në Spanjë dhe më pas kërcënoi njerëzit e tij me të njëjtin përdorim të forcës nëse shkelej shtettrrethimi. Exit News bëri kujdesin e duhur dhe ndau me njerëzit se kjo video nuk ka të bëjë fare me Spanjën apo COVID-19 dhe ata shprehen “Përpjekjet e kryeministrit për t'i transmetuar këto imazhe si reagim 'normal' i qeverisë në një kohë krize mund të të jetë shkak për shqetësim [5].” Rastet si ky i lartpërmendur duhet të jenë të gjitha shkak për shqetësim, sepse thjesht nuk duhet të ndodhë sot dhe nuk duhet të ndodhë nga dikush që ka kaq shumë pushtet politik.

Rasti Studimi #2: Paketa kundër shpifjes

Në dhjetor 2019, vetëm disa muaj përpara kulmit të pandemisë COVID-19 dhe faljes publike të kryeministrit Rama, Shqipëria prezantoi “paketën e saj kundër shpifjes”, një sërë ligjesh që “supozohej” të trajtonin luftën kundër dezinformimit. Kjo paketë u shqyrtua shumë nga gazetarët, si dhe nga Këshilli i Evropës, pasi ajo është një “një përpjekje për të surratuar median ndërsa qeveria kundërshtoi se thjesht po rregullonte “një xhungël keqinformimi dhe urrejtjeje [6]”. Pra, çfarë përfshin në mënyrë specifike paketa? E thënë thjesht nga redaktori i Reuters, Anton Abilekaj, “Ky ligj thotë ‘nëse nuk na pëlqen lajmi juaj, mund ta heqim dhe t’ju gjobitim’ [6]”.

Si është e mundur kjo në 2021? Lehtë. Kur vetë qeveria është shumë e korruptuar (Transparency International e ka renditur Shqipërinë si #104/#180 në Indeksin e Perceptimit të Korrupsionit 2020), atëherë ligjet ndryshohen dhe krijohen për të përfituar ata që janë në pushtet. Reuters thotë se “Parlamenti rregulloi dy ligje për të fuqizuar Autoritetin Shqiptar të Medias (AMA) dhe Autoritetin e Komunikimeve Elektronike dhe Postare për të dëgjuar ankesat për faqet e lajmeve, të kërkojë tërheqje, të vendosë gjoba deri në 1 milion lekë (9,013.88 dollarë) dhe të pezullojë aktivitetin e tyre. [6].” Në fund të fundit, gjithçka është punë. Sado për të ardhur keq që tingëllon, këto ligje nuk u krijuan për të mirën e vendit, por si një mënyrë për të censuruar median dhe për të fituar para të shpejta njëkohësisht.

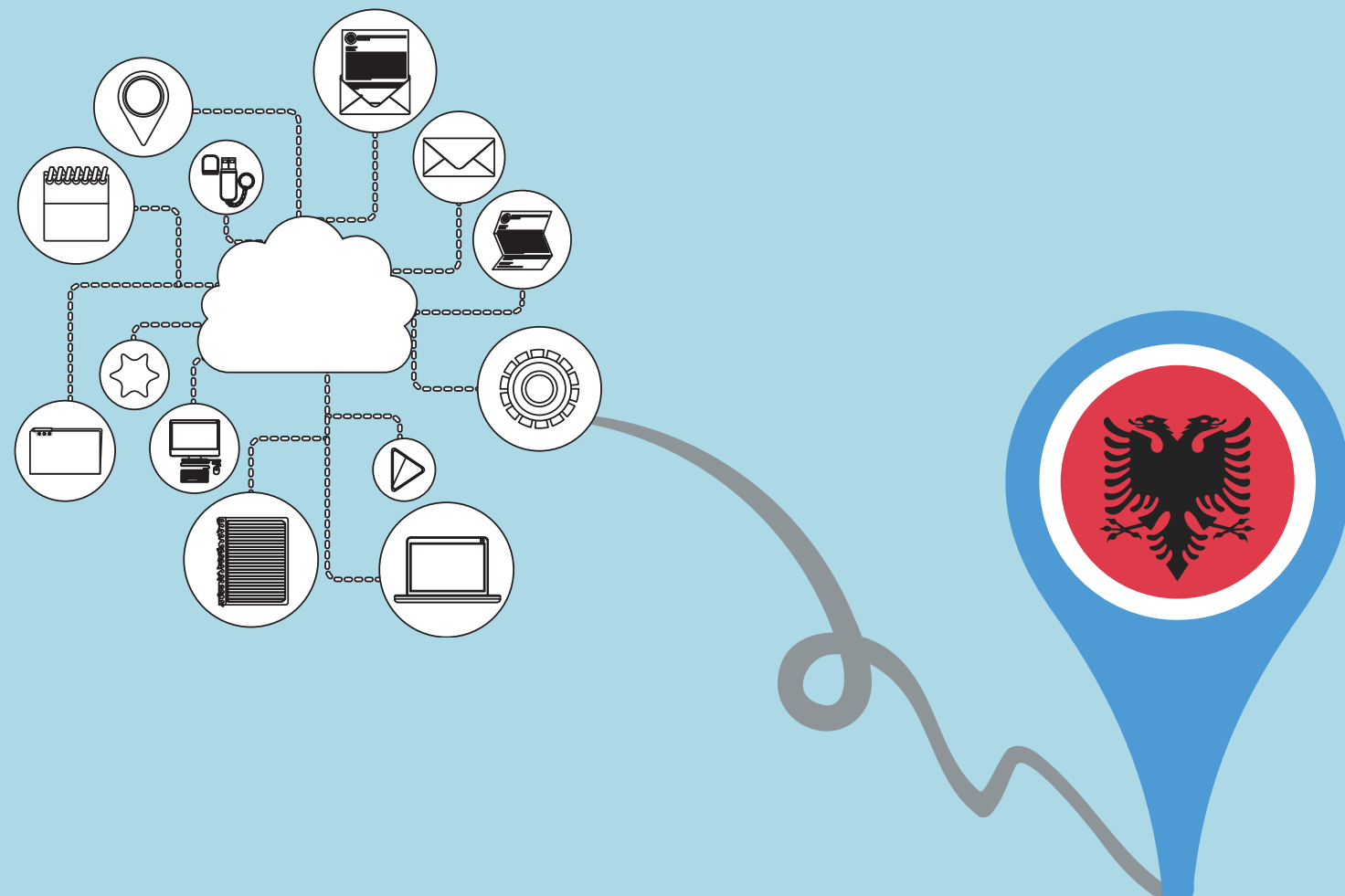
Çfarë ndodh më pas?

Ashtu si në çdo vend të Ballkanit Perëndimor dhe në mbarë botën, lajmet e rreme dhe përhapja e tyre janë temat kryesore të bisedës ku hapat e ardhshëm janë ende duke u përcaktuar. Vetëm dy javë më parë, kryeministri Rama shpalli fitoren në zgjedhjet e përgjithshme në Shqipëri. Edhe me faljen e tij publike dhe shumë përplasje negative me mediat, ai duket se ka megjithatë mbështetjen e publikut. Në lidhje me paketën kundër shpifjes, Dunja Mijatović, Komisionerja e Këshillit të Evropës për të Drejtat e Njeriut, deklaroi se paketa dhe ligjet e reja të zbatuara në të kishin nevojë urgjente për përmirësim, por përmirësimi nuk ka ardhur ende.

Megjithëse çdo vend është i ndryshëm dhe çdo rast është i ndryshëm, ajo që ne mund të bëjmë si përbërës është të edukojmë veten sa më shumë që të jetë e mundur në fushën e lajmeve të rreme dhe të edukojmë të tjerët për të siguruar që taktikat e manipulimit të mos përdoren për të interpretuar mendimet tona dhe idetë. Ne këtu në SLAM shpresojmë për një të ardhme më të mirë dhe gjithçka fillon me ne.

*Ky emërtim është pa paragjykim ndaj qëndrimeve mbi statusin dhe është në përputhje me Rezolutën 1244(1999) të KS të KS dhe Opinionin e GJND-së për shpalljen e pavarësisë së Kosovës.

Referencat:

- [1] “Vendet ballkanike më të cenueshme ndaj lajmeve ‘të rreme’: Raporti.” KOALICIONI I PËRDORËSVE TË INFORMACIONIT DHE MEDIAS NË EVROPËN JUGLINDORE. BE-UNESCO. Web. 09 maj 2021.
- [2] “Shqipëria: Ligji për kërcënimin për shpifjen: Reporterët pa Kufij.” RSF. Web. 09 maj 2021.
- [3] GREENE, Samuel, Gregory ASMOLOV, Adam FAGAN, Ofer FRIDMAN dhe Borjan GJUZELOV. “Hartëzimi i lajmeve të rreme dhe dezinformative në Ballkanin Perëndimor dhe identifikimi i mënyrave për t'i luftuar ato në mënyrë efektive”. Parlamenti Evropian. Departamenti i Politikave, Drejtoria e Përgjithshme për Politikat e Jashtme. Web.
- [4] “Misioni ynë – Dalja – Shpjegimi i Shqipërisë”. Dilni. 09 korrik 2020. Ueb. 09 maj 2021.
- [5] “Kryeministri shqiptar pretendon se video e policisë algjeriane që godet protestuesit është përgjigja e qeverisë spanjolle ndaj koronavirusit – Dalja – Shpjegimi i Shqipërisë.” Dilni. 21 mars 2020. Ueb. 09 maj 2021.

Fake, por jo më kot: Lajme në Itali

Autor: Ajna Veladžić
BRAVO BiH

Ne vazhdojmë eksplorimin tonë të botës së lajmeve të rreme në vendin e pasur me ngjarje kulturore, mode, fetare dhe politike. Falë dezinformatave të përhapura, njerëzit e Italisë luftojnë për të vazhduar me ngjarjet e vazhdueshme në jetën e tyre të gjallë kulturore dhe shoqërore.

Vetëm 29% e popullsisë italiane raporton se u besojnë mediave (Newman, Flethcer, Schulz, Andi & Nielsen, 2020, f.75). Arsyeja qëndron kryesisht në ndikimin politik në gazetari në formën e korrupsionit ose të detyrimit agresiv. Për ilustrim, ka raste në periudhën parazgjedhore në 2016. Italia u trondit nga një histori tronditëse e një vajze muslimane 9-vjeçare që u përdhunua nga 'burri' i saj 35-vjeçar. Përveç kësaj, fotografitë e një anëtareje të Partisë Demokratike, Maria Elena, duke u bashkuar me funeralin e bosit të mafias Salvatore Riina po qarkullonin në të gjithë vendin. Megjithatë, lajmi ishte i rremë, por jo më kot. Meqenëse nuk u qartësua kurrë plotësisht se kush qëndron pas ideve, besohet se propaganda politike ishte sërish arsyeja, këtë herë për të mbrojtur qëndrimet kundër emigracionit dhe për të dëmtuar reputacionin e rivalëve politikë.

Duke kujtuar se lajmi u publikua në periudhën parazgjedhore, gjithçka përputhet.

Prandaj, ka kuptim që kompanitë mediatike më të besuara janë ato që janë më pak të lidhura me partitë dhe organizatat politike.

Facebook për Italinë, Italinë për Facebook

Sipas Matteo Renzi, një lider partie, mediat sociale, veçanërisht Facebook, kanë një ndikim vendimtar në demokracinë në vend. Është interesante se deklarata e tij çon në një vendim nga Facebook për të krijuar një program të veçantë 1-mujor për përdoruesit italianë në vitin 2018. Programi funksiononte si një sistem zhbllokimi që do të mernte raportet e lajmeve të rreme nga përdoruesit dhe më pas do t'ua dërgonte atë profesionistëve që punojnë në Italia. Ata jo vetëm që do të kontrollonin vërtetësinë e lajmit, por edhe do të shkruanin një version të saktë nëse ai fillestar do të vërtetohej se ishte i rremë. Rezultati u shfaq dy vjet më vonë – në vitin 2020, Facebook ishte kanali i dytë më i besuar dhe i favorizuar i mediave sociale në Itali, duke fituar besimin e 75% të italianëve. Për të krahasuar, Twitter-it iu besuan vetëm 18%.

Megjithatë, lufta e Italisë me dezinformimin e shfrenuar është në vazhdim dhe vendi filloi të tregojë përpjekje jo vetëm për të shtypur përhapjen e lajmeve të rreme, por edhe për të edukuar njerëzit për të njohur dhe dalluar midis atyre reale dhe false. Me këtë synim, disa projekte eksperimentale mbi edukimin mediatik janë krijuar dhe shpresojmë se do të jenë një hap në rritjen e cilësisë së medias italiane.

Lajme për koronavirusin

Le të kujtojmë se sa rëndë u prek Italia në muajt e parë të pandemisë COVID-19. Paniku dhe pasiguria e përgjithshme publike krijuan një mjedis ideal për gjenerimin dhe përhapjen e lajmeve të rreme. Nuk është për t'u habitur që lajmi zakonisht bëhej në një mënyrë për të rritur frikën dhe panikun tashmë të madh të qytetarët. Pandemia mund ta lërë Italinë me një normë më të ulët besimi në media sesa ishte përpara pandemisë.

Megjithatë, edhe nëse nuk ndodh, ka ende nevojë për të luftuar përhapjen e dezinformatave dhe rritjen e shkrim-leximit mediatik për t'u siguruar banorëve italianë të drejtën e merituar për lajme të sakta.

Së fundi, le të hedhim një vështrim në rastet e lajmeve të rreme që janë hasur nga italianët në periudhën e fundit.

"Virusi Corona në Vimercate, gratë e kontaminuara punojnë në qendrën tregtare Torri Bianche."

Pandemia e lajmeve të rreme në Serbi

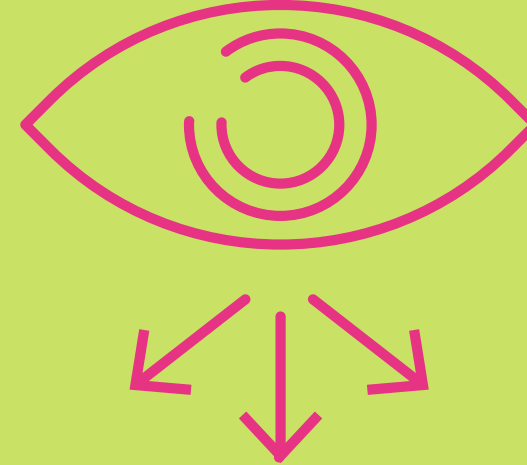
Autor: Sara Međić
BRAVO BiH

Çfarë është lajmi i rremë?

Lajmi i rremë është një raport mediatik që përmban pretendime pa mëdyshje të rreme, domethënë informacione që nuk korrespondojnë me faktet. Ndryshe nga një gabim raportimi, lajmet e rreme përfshijnë keqinformimin e vetëdijshëm të publikut. Me fjalë të tjera, është një informacion që dikush e shpiku dhe e prezantoi si lajm real ose e publikoi duke e ditur se nuk ishte i saktë.

Fenomeni – lajme të rreme në Serbi

Sipas raportit të Reporterëve pa Kufij (RSF), Serbia është një vend “me institucione të dobëta që janë pre e lajmeve të rreme të përhapura nga mediat sensacionale të mbështetura nga qeveria, një vend ku gazetarët u nënshtrohen sulmeve pothuajse të përditshme që vijnë gjithnjë e më shumë nga elita në pushtet. dhe media proqeveritare”. Për sa i përket indeksit të lirisë së medias 2020, të realizuar nga RSF, Serbia aktualisht është në vendin e 93-të nga 180 vende, që është një vend shumë i ulët për një vend që dëshiron të bëhet pjesë e Bashkimit Evropian.

"Faturat, lëvizja që ndihmon Di Maio në funksion të kutive të votimit."

Burimi: Next

Burimi: Il Blog delle Stelle

Tregu mediatik serb është i vogël dhe i mbingopur me media që punojnë nën presion jashtëzakonisht të ashpër ekonomik. Janë më shumë se 1600 media të regjistruara në Agjencinë Serbe të Regjistrimeve të Bizneseve (SBRA), edhe pse për shkak të një sistemi mediatik të rregulluar keq, numri i saktë i mediave aktive të regjistruara mbetet i panjohur. Dy transmetuesit publikë – RTS me mbulim kombëtar dhe RTV me atë rajonal – marrin pjesën më të madhe të të ardhurave nga buxheti i shtetit. Përveç kësaj, ata po konkurrojnë me media të tjera për aksione në një treg reklamash në tkurrje, i cili sipas Nielsen kap vlerën e rreth 174 milionë eurove në vitin 2016. Ndërkohë, në raportin e ri vjetor të Freedom House të financuar nga qeveria amerikane, Serbia vendoset në kategorinë e regjimeve hibride. Raporti thekson se ka regres në drejtim të qeverisjes demokratike në nivel kombëtar.

Sipas Radio “Slobodna Evropa”, mediat serbe janë një nga eksportuesit më të mëdhenj të lajmeve të rreme në vendet fqinje, siç thuhet nga të dhënat e portaleve të specializuara që monitorojnë këtë fenomen negativ në Ballkanin Perëndimor. Në të njëjtën kohë, sipas hulumtimit më të fundit të disponueshëm mbi ndikimin e lajmeve të rreme, Serbia është vendi i tretë në Evropë - menjëherë pas Rumanisë dhe Republikës Çeke. Ndonëse janë të dhëna të vitit 2018, në raportin e European Communication Monitor, redaktori i portalit tracker Fakenews, Stefan Janjiq, thekson se situata nuk ka ndryshuar shumë.

Numri i lajmeve të rreme tregohet nga fakti se portali Raskrikavanje zbuloi 945 lajme të rreme në vitet pas nesh, vetëm në faqet e para të katër tabloideve më të tirazhit në Serbi - Alo, Informer, Srpski Telegraf dhe Kurir. Shumë nga lajmet e rreme nga Serbia po kalojnë kufijtë në vende të tjera. Hulumtimi i kryer në vitin 2019, nga Raskrikavanje, tregoi se nga 29 media të zbuluara si burime të dezinformatave politike, 15 prej tyre ndodhen në Serbi.

Në faqet e para të mediave serbe, pothuajse çdo i gjashtë titull i publikuar në vitin 2020 ishte lajm i rremë, sipas një sondazhi "Pasojat e politikës së jashtme të krizës Covid-19 në Serbi" të kryer nga Këshilli Strategjik i Politikave (CFSP) me mbështetjen e ambasadës amerikane. Hulumtimi “Epidemia e lajmeve të rreme” i kryer nga Dajana Ostojić dhe Miloš Mihajilica, tregoi se temat kryesore në faqet e para ishin lajmet në lidhje me koronavirusin - gjithsej 26,9%, politika ditore - 17,5%, dhe të huajat kryesore që përfaqësonte më së shumti SHBA-në (170 herë), Rusinë (84 herë) dhe BE-në (50 herë).

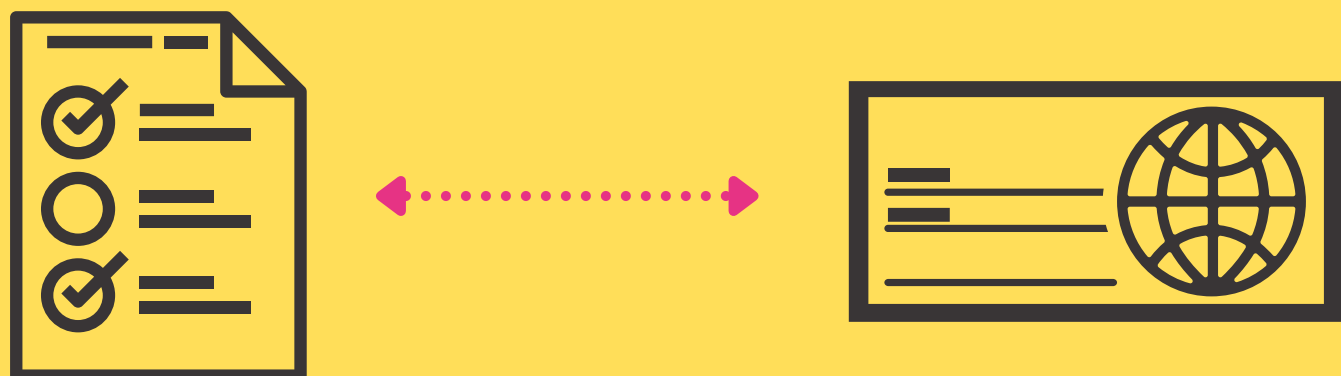

Si të frenoni përhapjen e lajmeve të rreme?

Është shumë e rëndësishme të mësojmë se si të zbulojmë lajmet e rreme, sepse nëse nuk i kontrollojmë informacionet që na vijnë, me siguri do t'i ndajmë ato në platformat tona të mediave sociale dhe do të biem në rrethin e përhapjes së lajmeve të rreme në sferën publike.

Këto janë 5 gjërat kryesore që duhet të bëni gjithmonë kur lexoni një artikull:

1. Kontrolloni autorin e artikullit;
2. Kontrolloni pamjen e portalit/web faqes së lajmeve;
3. Kontrolloni nëse portali i lajmeve ka një përshtypje;
4. Kontrolloni lajmet në burime/portale të tjera lajmesh;
5. Mendoni në mënyrë kritike përpara se të ndani lajmin.

Burimet:

1. <https://www.euractiv.com/section/digital/news/in-serbia-fake-news-is-spread-by-state-backed-media/>
2. <https://www.mom-rsf.org/en/countries/serbia/>
3. <https://rsf.org/en/serbia>
4. <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-lazne-vesti/30404473.html>
5. <https://www.danas.rs/drustvo/istrazivanje-svaka-sestavest-sa-naslovnica-dnevnih-listova-u-srbiji-lazna/>

Depërtim në "fushatën e organizuar të lajmeve të rreme dhe dezinformimit" në Mal të Zi

Autor: Ajla Aljović
BRAVO BiH

Nëpërmjet artikujve të mëparshëm të projektit Mësimi i Strukturuar për Ndërgjegjësim në Media (SLAM), mund të njiheni me përkufizimet dhe karakteristikat e lajmeve të rreme, si dhe praninë e tyre në Turqi, Shqipëri, Itali, Bosnjë dhe Hercegovinë dhe Serbi. Tani është radha që të kemi një pasqyrë të "fushatës së organizuar të lajmeve të rreme dhe dezinformimit" në Mal të Zi, një nga vendet pjesëmarrëse në projektin e lartpërmendur SLAM.

LIRIA E FESË LIGJI DHE LAJMET E RREME

Tensionet rreth ligjit të ri malazez për liritë fetare janë mjaft të larta që kur ligji u miratua në parlamentin malazez në fund të dhjetorit 2019, duke prekur drejtpërdrejt pronën e Kishës Ortodokse Serbe. Ky ligj çoi gjithashtu në tensione midis Malit të Zi dhe Serbisë.

Ditën që po votohej ligji, në Parlamentin e Malit të Zi ndodhi një ngjarje dhe u arrestuan 24 persona, përfshirë 18 deputetë të Frontit Demokratik. Që atëherë, protesta të përditshme të qytetarëve në Mal të Zi kanë ndodhur, kryesisht nga ata që deklarohen serbë, duke shprehur pakënaqësi ndaj ligjit. Pavarësisht mosmarrëveshjeve, ligji hyri në fuqi më 8 janar. Në përputhje me nenin 62 të diskutueshëm, bashkësitë fetare në Mal të Zi duhet të provonin pronësinë e pronës përpara vitit 1918, përndryshe prona do t'i përkasë shtetit të Malit të Zi.

Të gjitha këto gjëra nënkuptojnë se Kisha Ortodokse Serbe duhet të dëshmojë pronësinë e pronës, duke përfshirë manastiret dhe kishat mesjetare, si dhe gjithçka të ndërtuar para 1 dhjetorit 1918, kur Mali i Zi u bë lagje e Mbretërisë së Serbëve, Kroatëve dhe Sllovenëve. Kisha Ortodokse Serbe në Mal të Zi pranoi se ligji është "diskriminues dhe antikushtetues" dhe akuzoi autoritetet malazeze për "nxitje të ndarjeve dhe urrejtjes", ndërsa peshkopi Amfilohije madje tha se një luftë mund të pasonte.

Qeveria malazeze deklaroi se Kisha Ortodokse Serbe do të ishte ende e gatshme për të shfrytëzuar pronën e saj, por se duhet të dihet se çfarë është pasuria shtetërore, si dhe paralajmëroi se Kisha Ortodokse Serbe po minon shtetësinë e shtetit të Malit të Zi.

Në janar 2020, Ministria e Kulturës malazeze deklaroi se Mali i Zi përballet me një fushatë të paprecedentë dezinformimi, e cila kulmoi në javën pas miratimit të ligjit për Lirinë e Fesë. Ishte një fushatë e koordinuar për të përhapur lajme të rreme nga një sërë mediash brenda vendit dhe rajonit, të cilat po bëjnë thirrje për urrejtje dhe dhunë fetare dhe kombëtare [etnike] në Mal të Zi.

ARRESTOHEN DY GAZETARË DHE NJË KRYEREDAKTOR PAS PUBLIKIMIT TË LAJMEVE TË RREME

Më 12 janar 2020, policia malazeze arrestoi dy gazetarë të faqeve të lajmeve pro-serbe, Gojko Raičević dhe Dražen Živković.

Dy redaktorët e in4.net dhe borba.me u arrestuan për shkaktimin e panikut në një hapësirë publike sepse publikuan informacione për një shpërthim në Pallatin Vila Gorica, gjatë të cilit zyrtarë të lartë shtetërorë, përfshirë presidentin malazez Milo Gjukanović, organizuan pritje për mysafirë të nderuar.

Pasi publikuan historitë e tyre, disa media rajonale ripublikuan "gjetjet". Policia e mohoi më vonë raportin dhe tha se në vilë kishte ndodhur një ndërprerje e vogël elektrike, e cila u riparua shpejt.

Drejtoria e Policisë tha se Raiçeviq dhe Zhivkoviç u arrestuan sepse e publikuan lajmin pa i kontrolluar më parë. Por pas lirit të tij, Raičević tha se ai e kishte kontrolluar dyfish informacionin përpara se të publikohej dhe pretendoi se arrestimi i tij ishte me të vërtetë për frikësimin e gazetarëve. Shoqatat e gazetarëve, grupet e shoqërisë civile dhe politikanët e opozitës paralajmëruan se arrestimet ishin shkelje të lirisë së medias.

Komisioni Evropian paralajmëroi se gazetarët duhet të jenë gati për të punuar të sigurt dhe pa u shqetësuar për ngacmimet, presionin politik, censurën ose persekutimin. Në prag të Krishtlindjeve ortodokse, policia malazeze arrestoi Angela Gjikanoviç, kryeredaktoren e portalit malazet Fos Media. Gjikanoviç kishte publikuar informacione të rreme se 250 pjesëtarë të njësisë speciale të policisë së Kosovës ROSU do të ndihmonin kolegët malazetë në sigurimin e rendit dhe ligjit në prag të Krishtlindjeve.

Kryeredaktorja e uebsajtit të medias Fos, Angela Gjikanoviç u vu në paraburgim për 72 orë për "shkaktim paniku dhe çrregullimi" pasi pretendoi në një shkrim se qeveria mund t'i kthente forcat e sigurisë në Kosovën fqinje për të ndihmuar në shuarjen e protestave të mbështetësve të kishës ortodokse për legjislacionin e ri mbi fenë.

Policia arrestoi Gjikanoviçin për raportimin se Forcat Speciale të Policisë së Kosovës ishin gati të ndërhyjnë në Mal të Zi për Krishtlindjet Ortodokse.

Ligji i ri për fenë ka shkaktuar një seri protestash të udhëhequra nga zyrtarë të Kishës Ortodokse Serbe, të cilët pretenduan se legjislacioni hap rrugën për sekuestrimin e pronës së kishës. Pasi Këshilli i Evropës raportoi për arrestimin e Xikanoviçit, Ministria e Jashtme këmbënguli se arrestimi nuk ka ndikuar në lirinë e medias në Mal të Zi ose nuk ka rrezikuar sigurinë e gazetarëve.

Ministria tha se Gjikanoviç duhej ta kishte kontrolluar informacionin përpara se të publikohej. "Ka indikacione se vendndodhja e këtij informacioni ishte një përpjekje e një pale të tretë për të ndërhyrë në punët e brendshme të Malit të Zi me qëllim të destabilizimit të shtetit dhe prishjes së rendit dhe ligjit," tha Ministria më 10 janar 2020.

FACEBOOK, ZGJEDHJET PARLAMENTARE DHE LAJME E RREME

Duke qenë se pandemia e koronavirusit e kishte bërë të pamundur fushatën tradicionale zgjedhore, partitë politike zgjedhën një hapësirë online, pra rrjetet sociale, për të zhvilluar një fushatë politike dhe për të paraqitur programe. Në Mal të Zi, ishte kryesisht Facebook si rrjeti social më i përdorur.

Gazetari dhe themeluesi i disa platformave online, Dushko Mihailović, pajtohet se në periudhën parazgjedhore pritej një rritje në shpërndarjen e informacioneve të rreme. Numri i faqeve të internetit pa themel dhe adresë fizike ishte rritur.

Qendra dixhitale e mjekësisë ligjore ishte e angazhuar në fushata dezinformuese dhe përhapjen e lajmeve të rreme në FACEBOOK. DFC zbuloi se gjatë fushatës zgjedhore u intensifikuan fushata të paprecedentë dezinformuese që synonin Malin e Zi nga të njëjtat adresa si në të kaluarën. Sipas Borislav Visnjic, Rusia, e cila përdor media pro-ruse nga Mali i Zi, por edhe nga Beogradi, është veçuar si kërcënim kryesor në këtë drejtim. “Rrëfimet për këtë qëllim janë se Mali i Zi dëshiron të rishikojë historinë, se anëtarësimi në NATO nuk është i dobishëm, se vendet e Ballkanit Perëndimor janë të dobëta dhe të korruptuara, sikur BE-ja dhe Aleanca janë të dobëta dhe të ndara.”

Është bërë e ditur nga Facebook se do të nisë një program të pavarur të kontrollit të fakteve në Mal të Zi me një organizatë joqeveritare malazeze. Sipas sqarimit, disa informata do të shënohen si të rreme dhe në atë mënyrë do të ulet dukshmëria e tyre.

LAJME TË RREME PËR NJË DJALË TË VOGËL ANDRIJA QË U PLAGOSI GJATË PROTESTAVE NE NIKSHIC

Në rrjetet sociale është shpërndarë gjerësisht një foto e djalit Andrija me një plagë në tëmth, e cila dyshohet se është bërë si pasojë e një përplasjeje mes protestuesve dhe policisë në Nikshiq gjatë një proteste për arrestimin e një prifti të KOS-it. Fotoja e djalit të plagosur shoqërohet me një koment se plagosja ishte pasojë e “brutalitetit policor”, dhe se ishte “torturë e policisë në Nikshiq”.

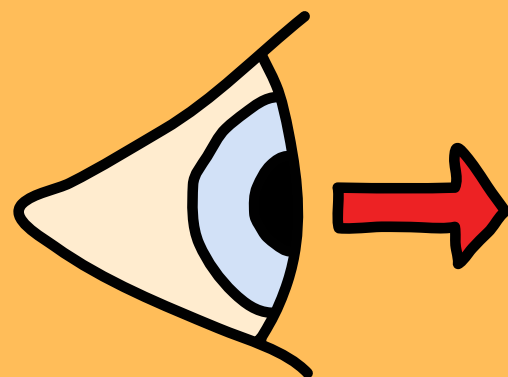
Në foto nuk shihet djali Andrija nga Nikshiqi, por Vigo nga Bostoni i Massachusetts. Fotografia është bërë në vitin 2012, siç tregohet nga një kërkim në Google që të çon në faqen e Flickr ku ishte postuar fillimisht.

COVID – 19, BLOKIM NË PODGORICË DHE LAJME TË RREME

Gjatë pandemisë së koronavirusit, një sërë masash ishin dhe janë ende në fuqi për të luftuar përhapjen e virusit. Bllokimi dhe ndalimi i lëvizjes për një periudhë të caktuar kohore ishte baza më e mirë dhe më e lehtë për të krijuar lajme të rreme. Në dhjetor 2020, kufizimet e lëvizjes së qytetarëve në Podgoricë ishin nga ora 19 deri në orën 5. Mirëpo, në të njëjtën periudhë në rrjetet sociale mund të shihet edhe gjoja PrintScreen nga portali Vijesti. Ai PrintScreen thotë se lëvizja është e ndaluar nga 13 në 5.

Mirëpo Trupi Koordinues Kombëtar dhe portali Vijesti deklaruan se nuk janë marrë vendime të jashtëzakonshme, se ky informacion nuk është publikuar në portalin e përmendur dhe se bëhet fjalë për redaktim:

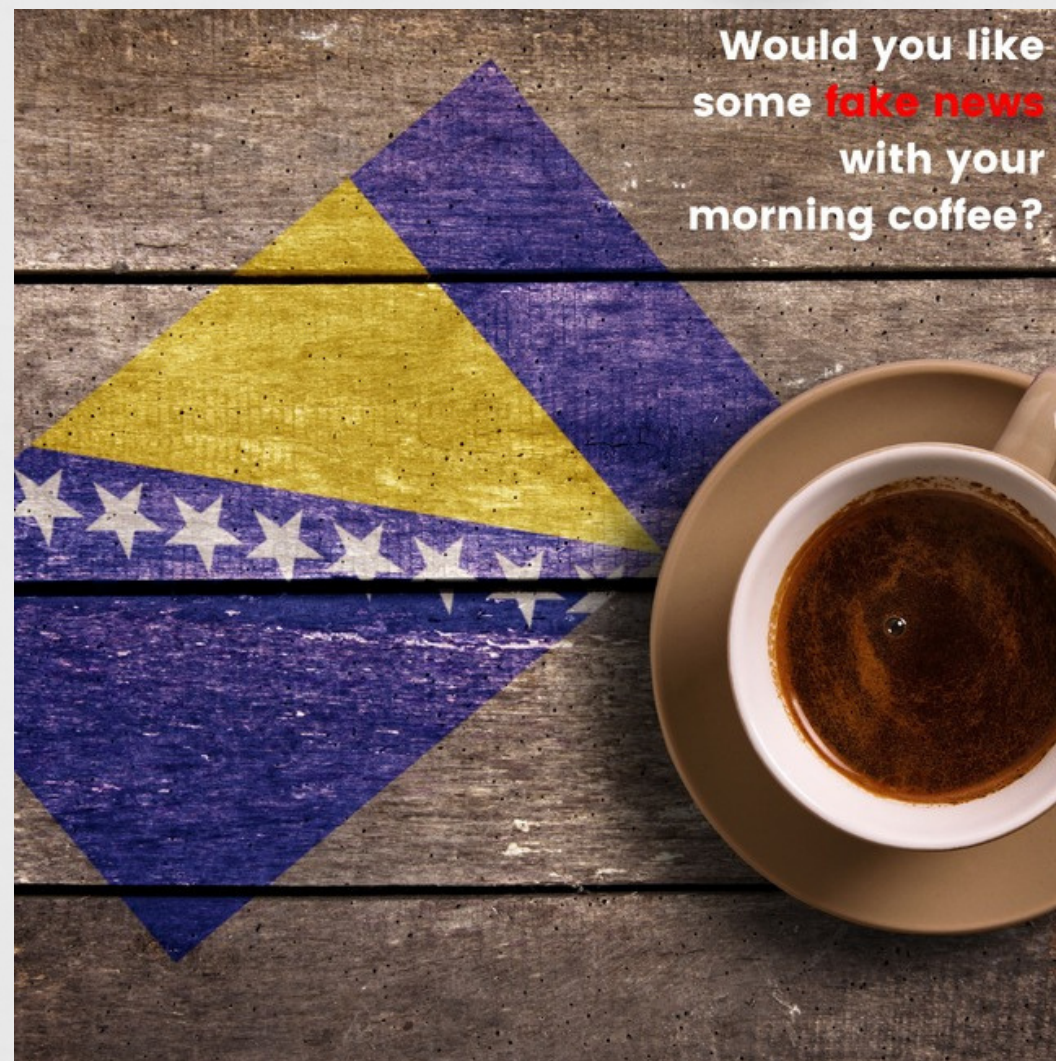
Referencat:

1. Samir Kajosheviq, 2020, Mali i Zi i shënjestruar nga 'Fake News Campaign', Ministria Pretendimet [online], BalkanInsight, Në dispozicion nga <https://balkaninsight.com/2020/01/14/montenegro-complains-onfake-news-campaign/> [Qasur më 10 maj 2021]
2. Sandra Maksimovic, 2020, Ligji malazez mbi fenë Liria: Polarizimi nga i cili përfiton qeveria (at)?[online], European Western Balkans, në dispozicion nga <https://europeanwesternbalkans.com/2020/01/13/montenegrin-lawon-religious-freedom-polarization-that-nenefits-the-governments/> [Qasur më 11 maj 2021]
3. Željko Trkanjec, 2020, PODGORICË – Arrestohen dy gazetarë pas publikimit të 'lajmeve të rreme' [online], EURACTIV.hr, Në dispozicion nga https://www.euractiv.com/section/all/short_news/podgorica-twojournalists-arrested-after-publishing-fake-news/ [Shkuar më 11 maj 2021]
4. Aneta Durović, 2020, I Fejsbuk protiv lažnih vijesti u Crnoj Gori [online], Radio Slobodna Evropa, E disponueshme nga <https://www.slobodnaevropa.org/a/fejsbuk-protiv-lažnih-vijesti-ucrnoj-gori/30764117.html> [Qasur më 14 maj 2021]
5. Od malog Andrije, preko lažnih mejlova do teorija zavjere o 5G mreži [online], Pobjeda, E disponueshme nga <https://www.pobjeda.me/clanak/nedjeljni-pregled-dezinformacijamanipulacija-i-laznih-vijesti-u-crnoj-gori-regionu-i-svetu> [Qas 14maj 2021]
6. Darvin Murić, 2020, Lažne vijesti o zatvaranju Podgorice [online], Raskrinkavanje.me, Në dispozicion nga <https://www.raskrinkavanje.me/analiza/lazne-vijesti-o-zatvaranjupodgorice> [Qasur më 14 maj 2021]

E vërteta me shumë fytyra – Lajme të rreme në Bosnje dhe Hercegovinë

STRUCTURED LEARNING
FOR AWARENESS IN MEDIA

Autor: Emir Šogolj
BRAVO BiH

Një këngë shumë e famshme e Jefferson Airplane, e cila doli në vitin 1967, hapet me fjalët "Kur e vërteta zbulohet se është gënjeshtër, dhe gjithë gëzimi brenda teje vdes..." Kjo lirikë përshkruan në mënyrë të përsosur jetën në Bosnje dhe Hercegovinë që nga përfundimi I luftës së përgjakshme të zhvilluar nga viti 1992 deri në vitin 1995. Më shumë se dy dekada më vonë, konflikti që shkaktoi dhunë gjatë gjithë atyre viteve më parë vazhdon ende në forma të ndryshme. Duke filluar nga ideologjitë politike me ton nacionalist, e deri te marrëdhëniet me botën e jashtme, Bosnja dhe Hercegovina mbetet një vend pa një nivel të konsiderueshëm uniteti. Faktori më përfaqësues në mungesën e unitetit është mënyra se si mediat kryesore në vend i trajtojnë lajmet dhe niveli i rëndësisë që i jepet raportimit të vërtetë të fakteve. Lajmet e rreme janë fatkeqësisht jo vetëm të pranishme në vend, por janë aq të gërrshetuar në procesin e raportimit sa që njerëzit po mësohen të mashtrohen çdo ditë.

Sipas një hulumtimi të kryer në vitin 2018 nga Instituti i Shoqërisë së Hapur në Sofje (Bullgari) i cili merret me nivelin e edukimit mediatik në vendet evropiane, Bosnja dhe Hercegovina është e treta pas Shqipërisë dhe Maqedonisë kur bëhet fjalë për vendet me nivelin më të ulët të medias. shkrim-leximi në gadishullin ballkanik. Duke marrë parasysh organizimin kompleks të brendshëm shtetëror të Bosnjë-Hercegovinës, dhe duke e kombinuar atë me faktin dekurajues të nivelit të arsimimit mediatik të vendit, mund të supozohet me siguri se Bosnja dhe Hercegovina përfaqëson një parajsë për të gjithë ata që duan të përhapin informacione mashtruese dhe të rreme. Lajme. Temat e përfaqësuara më së shumti në artikujt që fitojnë etiketën "lajme të rreme" në Bosnje dhe Hercegovinë janë politika e brendshme dhe e jashtme, kultura e të famshmëve dhe çështje të lidhura me vendin si ekonomia dhe kultura.

Lufta kundër lajmeve të rreme në Bosnje dhe Hercegovinë

Meqenëse lajmet e rreme dolën në pah si një temë e vlefshme për studime në vitin 2016 (BBC e merr këtë si fillimin jozyrtar të një studimi të rëndësishëm për këtë çështje pas zgjedhjeve presidenciale të SHBA-së të vitit 2016) një sasi shumë e vogël e hulumtimit të përmendur erdhi nga Bosnja dhe Hercegovina. Nuk është befasi që një vend me arsimim kaq të ulët mediatik nuk do të merrte parasysh ndikimin e lajmeve të rreme në shoqërinë e tij në tërësi.

Megjithatë, kjo filloi të ndryshojë me shpejtësi në vitet në vijim. Shumë uebfaqe u shfaqën me qëllimin e vetëm për të ekspozuar mediat e lajmeve të rreme dhe për t'i qortuar ato publikisht në lidhje me raportimin e tyre të pandershëm dhe manipulues. Më e spikatura nga këto faqe interneti është "raskrinkavanje.ba", e cila ka fituar një popullaritet të jashtëzakonshëm që kur u shfaq për herë të parë për shkak të rigorozitetit të saj për të qenë të saktë në njohjen e asaj që është e vërtetë dhe çfarë është lajm i rremë. Kjo faqe interneti u krijua si rezultat i aktiviteteve të një OJQ-je të njohur si "Zašto ne" që përkthehet në anglisht si "Why not". Anëtarët e kësaj organizate përdorën metoda të besueshme të verifikimit të fakteve me theks të veçantë në analizën statistikore në hulumtimin e tyre të lajmeve të botuara në Bosnje dhe Hercegovinë. Përpjekjet e tyre rezultuan në publikimin e një studimi prej 106 faqesh në lidhje me gjendjen e lajmeve të rreme në vend dhe metodologjinë e nevojshme për të parandaluar përhapjen e tyre të titulluar "Dezinformimi në sferën online: Rasti i BiH". Kësaj iu kushtua shumë pak vëmendje në mediat kryesore, pavarësisht metodologjisë së besueshme të përdorur në analizën e gjerë të kësaj çështjeje shumë të rëndësishme.

Gjendja aktuale e lajmeve të rreme në Bosnje dhe Hercegovinë

Sipas Indeksit të fundit të Lirisë së Shtypit (PFI) të publikuar nga Reporterët pa Kufij, Bosnja dhe Hercegovina është në pozitën e 58-të për sa i përket lirisë së medias nga 179 vendet e renditura.

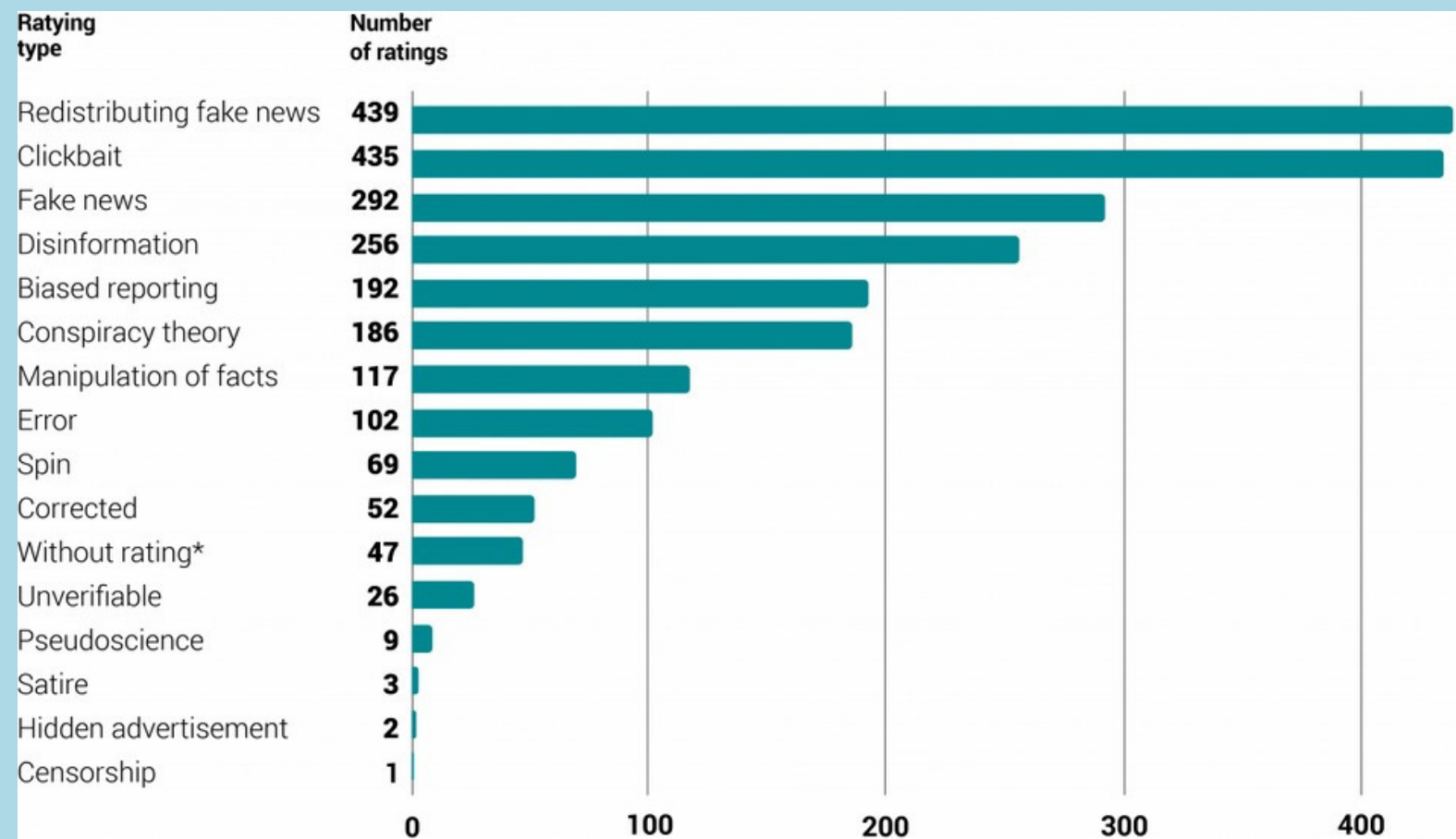
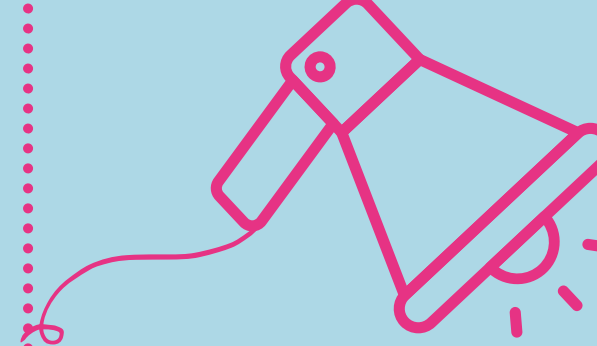
Duke marrë parasysh nivelin e zhvillimit, ky është një fakt inkurajues për t'u ndërgjegjësuar, por fatkeqësisht liria e shtypit po përdoret për përhapjen sistematike të lajmeve të rreme. Sipas një analize të vitit 2018 të kryer nga faqja e internetit raskrinkavanje.ba, në harkun kohor të një viti pothuajse 2500 artikuj u etiketuan si lajme të rreme ose përmbanin një shkallë të caktuar të tyre. Nga 2500 artikuj gjithsej, 62% ose 1468 kishin të bënin me politikën dhe u botuan nga 477 media të ndryshme. Mostra tregoi gjithashtu se pas vetë lajmeve të rreme flagrante, lloji më i përdorur i raportimit të rremë ishte clickbait i cili shërben për të krijuar fitim për ata që e publikojnë atë. Gjetja më dekurajuese e këtij hulumtimi ishte se 2 burime të lajmeve të rreme ishin media të financuara nga shteti, njëra prej të cilave përfaqëson edhe një kanal televiziv kombëtar të entitetit të Republikës Srpska. Për më tepër, gazetatat më të shitura në vend për dekada tani, janë në pronësi të një njeriu që ka partinë e tij politike dhe ka qenë ish-kandidat presidencial dhe ministër në Qeverinë Federale. Është e panevojshme të thuhet se nuk ka asnjë analizë të nevojshme për të pranuar se kjo gazetë është e “paragjykuar” ndaj qëllimeve dhe besimeve të pronarit të saj, pavarësisht se është e detyruar të jetë e paanshme dhe e drejtë nga parimet gazetareske të pranuarra gjerësisht në mbarë botën. Ky është realiteti i Bosnjë-Hercegovinës, vendi që qëndron në mes të tabelës së PFI-së në mbarë botën.

E vërteta me shumë fytyra

Siç është me gjithçka në Bosnje dhe Hercegovinë, një vend me tre kombe përbërëse, e vërteta shpesh ndahet në tre këndvështrime të ndryshme. Për njërin anë, një kriminel luftime i dënuar si gjenerali Ratko Mlladiq është një hero, për tjetrin ai është një kriminel dhe për të tretën ai nuk është saktësisht i rëndësishëm për sa i përket vuajtjeve nëpër të cilat ka kaluar kombi i tyre në Luftën e Bosnjës. Në mënyrë të ngjashme, suksesi i një ekipi kombëtar të Bosnje dhe Hercegovinës në çdo sport shihet si një arsye masive për krenari në një pjesë të vendit, ndërsa konsiderohet krejtësisht i parëndësishëm në një tjetër, thjesht sepse është arritur nën një flamur që nuk festohet saktësisht në atë zonë gjeografike. E vërteta është një koncept abstrakt kudo, por shumë rrallë është kaq e qartë vetëm një çështje perspektive siç është në Bosnje dhe Hercegovinë. E vërteta në thelbin e saj duhet të jetë unike dhe e pandryshueshme, por në këtë vend të vogël në Ballkan e vërteta ka të paktën 3 fytyra në çdo kohë. Lajmet e rreme mund të ndalen vetëm kur të bihet dakord për të vërtetën, dhe që në momentin e shkrimit, kjo duket si një kthesë filmi që filmi i Bosnjës dhe Hercegovinës nuk është ende gati ta zbulojë.

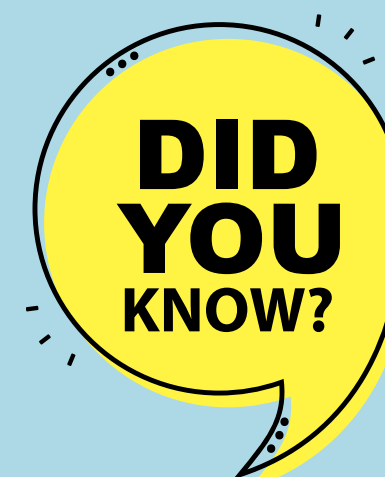
FIND TRUTH

- Burimet:
1. <https://rsf.org/en/ranking>
 2. <https://zastone.ba/istrazivanje-o-dezinformacijama-u-onlinemedijima-ko-kreira-mreze-laznih-vijesti-u-bih-i-regionu/>
 3. https://zastone.ba/app/uploads/2019/05/Disinformation_in_the_online_sphere_The_case_of_BiH_ENG.pdf
 4. <http://www.cimusee.org/mil-resources/learning-resources/balkancountries-most-vulnerable-to-fake-news-report/>
 5. <https://www.bbc.com/news/av/business-38919403>
 6. <https://raskrinkavanje.ba/>

"Lloji i manipulimit mediatik dominon në mostrën e zgjedhur për studim"

"Bosnja dhe Hercegovina ka një faqe interneti për verifikimin e fakteve që bashkëpunon me Facebook. Çdo lajm i cilësuar nga ky kontrollues faktesh si i rremë, shkon më poshtë në burimin e lajmeve të përdoruesve të Facebook, duke parandaluar kështu ekspozimin e lartë të lajmit të rremë."

Burimi: Statista, 2021

Lufta kundër lajmeve të rreme në Bullgari

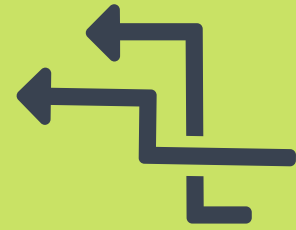
Autor: Suad Murseloviq

Një botim i ri i të Media Literacy Index nga Iniciativa për Politikën Evropiane (EuPI) e Institutit të Shoqërisë së Hapur është prezantuar jo shumë kohë më parë. Siç mund ta shihni në një nga artikujt tanë të mëparshëm, Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina dhe Maqedonia e Veriut janë vendet më pak rezistente ndaj "lajmeve të rreme" siç zbulon raporti i Institutit të Shoqërisë së Hapur.

Ky artikull do të flasë për Bullgarinë, renditjen e saj dhe mënyrën e luftimit të "fake news". Bullgaria renditet e 30-ta nga 35 vende evropiane në indeksin e edukimit mediatic për vitin 2021, me Greqinë (27), Rumaninë (28), Serbinë (29), Turqinë (31) dhe Malin e Zi (32). Iniciativa e Politikave Evropiane (EuPI) e Institutit të Shoqërisë së Hapur në Sofje e zhvilloi këtë hulumtim.

Për sa i përket treguesve të edukimit mediatik, ky hulumtim përdori si më poshtë:

1. Liria e shtypit,
2. Arsimi (pikët PISA),
3. Besimi tek të tjerët, dhe
4. Indeksi i pjesëmarrjes elektronike.

Rezultati negativ i Bullgarisë, sipas vëzhguesve, është rezultat i një niveli të ulët të shkrim-leximit të dëshmuar nga vlerësimet e PISA, një vlerësim i keq i lirisë së medias në raportet ndërkombëtare nga Freedom House dhe Reporterët pa Kufij dhe një shkallë të ulët besimi publik. Disa masa legjislative për të kufizuar dezinformimin dhe "lajmet e rreme" u tentuan në Bullgari gjatë gjysmës së parë të 2020.

Këto përpjekje deri më tani kanë qenë të pasuksesshme dhe mendohet gjerësisht se shkelin ligjin dhe Kushtetutën Bullgare.

Megjithatë, çështja themelore me përpjekjet aktuale është dështimi për të përcaktuar "dezinformimin" në një mënyrë që nuk është tepër e gjerë dhe e paqartë, dhe që është në përputhje me Kushtetutën bullgare, normat ndërkombëtare të të drejtave të njeriut dhe publikimet e institucioneve të BE-së mbi këtë temë.

Për momentin, asnjë nga tre masat që janë futur nuk ka ofruar një kuadër ligjor funksional që është në përputhje me ligjet ekzistuese.

Më e rëndësishmja, asnjë propozim nuk ishte në përputhje me Kushtetutën bullgare, e cila garanton lirinë e shprehjes, lirinë e shtypit dhe aksesin në informacion.

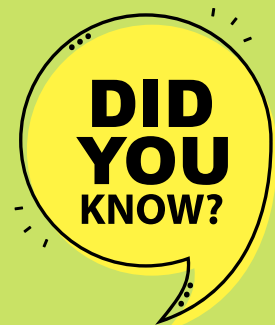
Për më tepër, ai vendos pritshmëri dhe detyra problematike për këdo që poston në internet ose mban një platformë online, duke deklaruar automatikisht kontrollorët e të dhënave të një individi të tillë dhe, së fundi, por jo më pak e rëndësishme, duke i dhënë CPDP-së kompetenca të gjera për të ushtruar kontroll të tepruar mbi materialin në internet.

Deri në çfarë mase "fake news" mund të jetë një mjet i dobishëm dhe i fuqishëm, mund të shohim në shembullin e mëposhtëm, që partitë politike të fitojnë fuqi dhe ndikim më të madh, thjesht gazetarë, apo edhe një rrjet i tërë televiziv, për të manipuluar dhe përçarë shoqërinë.

"Kush është kundër jush në rrjet?" është një film dokumentar i gazetares Nadia Obretenova dhe Nikolay Todorov. Videoja fokusohet në përdorimin joetik të internetit dhe mediave sociale nga fëmijët, si dhe rreziqet me të cilat përballen në internet dhe mënyrën se si ata përpiqen t'i trajtojnë ato.

Përpjekja Together Against Dezinformati bashkon grupet joqeveritare, median, organizatat gazetareske dhe institucionet e arsimit të lartë për të zhvilluar norma dhe rregullore për të luftuar dezinformimin dhe lajmet e rreme, si dhe për të edukuar publikun për rreziqet që ato paraqesin. Audiencia e synuar e fushatës janë studentët që kanë ndjekur tashmë një seri leksionesh të organizuara nga universiteti.

"Lajmet e rreme: Një shumicë e madhe epidemike globale (86%) e qytetarëve globalë në internet janë ekspozuar ndaj saj"

Burimi: IPSOS, 2021

Referencat:

- Krusteva, D., & Makshutova, R. (2020, gusht). *Bullgaria: Përpjekjet legislative për të kufizuar dezinformimin në vitin 2020*. Marrë më 28 maj 2021, nga <https://www.dataguidance.com/opinion/bulgaria-legislativeattempts-restrict>
- Pavlova, M., Botev, H., Kolev, Y., & Daynova, M. (2021, 24 mars). *Indeksi i Media Literacy 2021: Shoqëria bullgare ndër më të pajisurat për të përballuar ndikimin e lajmeve të rreme*. Marrë më 28 maj 2021, nga <https://bnr.bg/en/post/101441762/media-literacyindex-2021-bulgarian-society-among-worst-equipped-to-withstand-the-impact-of-fake-news>
- Кристи, Т. (2020, 9 prill). Фалшивата борба со фалшивите новини.** Marrë më 28 maj 2021, nga https://bivol.bg/fake-fightvs-fake-news.html?fbclid=IwAR14TOqm826yyFoMOaHo_KvJqGfe5NTgxJj1v6xT5FgIBqMsdhvfjE6G9Y
- Faqja e internetit: Hapni sytë tuaj <https://openyoureyes.info/en/database/detail/107>

Hapat e mëtejshëm
që do ndërmarrë
secili prej jush, për
t'u plotësuar nga ju

#SLAM

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Faleminderit!

Në emër të të gjithë ekipit SLAM, duam t'ju falënderojmë për interesimin tuaj për të mësuar se si të mposhtni lajmet e rreme në 2021.

Email office@bravo-bih.com

Faqja e internetit www.slam.bravo-bih.com

Facebook SLAM - Të mësuarit e strukturuar për ndërgjegjësim në media

Email

office@bravo-bih.com

Website

www.slam.bravo-bih.com

Facebook

SLAM - Structured Learning For Awareness in Media

Instagram

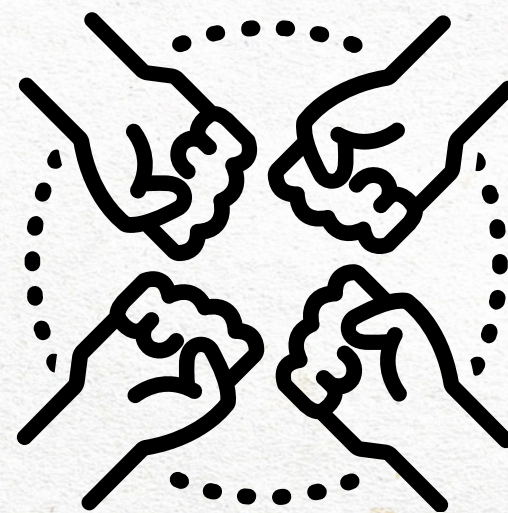
[@bravo.slam](https://www.instagram.com/bravo.slam)

Mirënjohje

Faleminderit të gjithëve që e bënë këtë projekt një sukses të madh! Falenderime të veçanta shkojnë për:

- Ajdin Karić
- Ajla Ajlović
- Ajna Veladžić
- Almina Bajić
- Amila Omanović
- Edelhida Šehić
- Emir Šogolj
- Ezana Ćeman
- Faruk Arnautović
- Hana Spahić

- Imran Polovina
- Ismail Šehić
- Lejla Srna
- Natalia Vuković
- Nedžma Salkić
- Omer Muminović
- Sara Međić
- Selma Memović
- Suad Murselović
- Tarik Čolo
- Una Alispahić

